

ARANY 200 – ÖSSZEÁLLÍTÁS A KÖLTŐ TISZTELETÉRE

Molnár Krisztina Rita: A csipkefosztott asszony balladája	3
Miklya Zsolt: „A gyermek, az fogoly”	5
Vörös István: Bor vitéz 2.0	6
Lackfi János: A fekete router	7
Bátyi Zoltán: Mobilcsillag	9
Turczi István: A kéregető	11
Varga Melinda: panelballada-kísérlet	14
Kemény Zsófi: Visszatánc	15
Csehy Zoltán: A balladacsődület balladája (skizoid remix)	18
Berka Attila: Hidakról	19

SZÉPIRODALOM

EGY MONDAT

Pollágh Péter: 31 mondat voltam	21
Vajda Mihály: Január. Délegyháza. Donald	24

Karácsonyi Zsolt: Élni a képben	25
Gáspár Ferenc: Trubadúrvarázs (regényrészlet)	26
Bozók Ferenc: Egy Áprily-dallam, Napkorong, Emberszív, A temető éneke	29
Szekeres Sándor Gábor: Vihar	31
Juhász Tibor: Végérvény, Lelkibéke, panelring, Nyugvás	32
Háy János: Reggel	33
Oláh András: Megsebezve	34
Stermeczky Zsolt Gábor: a cinizmus ellenében, tágira zárt szemek, vezetés az írás gyakorlatában, Björk a repülőn	37
Tomaji Attila: Halottak dala, fűcsomó	40
Morva Mátyás: Hellmetál	42
Bódy István: Juniperus	45

DRÁMA

Bene Zoltán: Gazdagítani a hagyományokat	46
Marton Árpád: Jairus lánya	47

FÉL 10 ÖSSZEÁLLÍTÁS I.

Braun Barna: A tizedik éve	64
Nagy Rita: Mennyire hidegek	66
Elter András Brúnó: Szabadulás a rabságból	67
Horváth János Antal: kriptá	70
Jassó Judit: Szer	71
Kovács Kristóf: amíg az	75
Nemes Anna: Elmúltam 18 éves, belépek	76

VALLOMÁS, ESSZÉ, KRITIKA

Utassy Józsefné: Versekre fonódott élet – négy tételben (Lejegyezte és szerkesztette: Péntes Csaba)	78
Babiczy Tibor: Befejezett jelen	83
Szemes Péter: Aki „naponként árvább” (Szendrey Júlia naplójáról)	85
Zsávolya Zoltán: Sokszorosan költészet (Bánki Éva Fordított idő. A mély tenger névtelenjei című kötetéről)	90

TESTVÉRMŰZSÁK

Kostyál László: Konok Tamás kiállítás Zalaegerszegen	92
Salamon Júlia: D'CLINIC studios: Kedves ismeretlen	96
Szemes Péter: Vollein Ferenc Balatoni Tündérországá	103
Turbuly Lilla: Új felvonás	106
Kutszegi Csaba: "Rémlik mintha látnám..." (A Toldi aszínpadon)	109

In memoriam

Ekler Andrea: Angyalok márpedig vannak	
Vathy Zsuzsa (1940-2017)	114
Bene Zoltán: Kültelkek ködlovagja	
Mózes Attila (1952-2017)	117

Szerzőinkről	120
--------------	-----

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Balogh László - elnök (Nagykanizsa)
Gyimesi Endre (Zalaegerszeg)
Hóbor Erzsébet (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Kaj Ádám - főszerkesztő
Szemes Péter - főmunkatárs
Bence Lajos - munkatárs
Braun Barna - munkatárs
Payer Imre - munkatárs
Somogyi Zoltán - munkatárs
Szabó P. Katalin - munkatárs
Tóth Imre - munkatárs
Balazsek Dániel - munkatárs

Rovatvezetők:

Vörös István - vers
Bene Zoltán - próza
Kaj Ádám - műfordítás, dráma
Szemes Péter - tanulmány, kritika
Kostyál László - képzőművészet
Turbuly Lilla - színház
Király László - zene

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával.

MMA
MAGYAR
MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.
Tel: 06/92 951-513
E-mail: pannontukor@gmail.com
Irodavezető: Péntes Csaba

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Cséby Géza elnök
Előfizethető csekken vagy számlázással, mely a szerkesztőség címén igényelhető.

Számmlaszám:

Zalavölgye Takarékszövetkezet,
Zalaegerszeg 75500258-10809415

Ár

1000 Ft/szám
4500 Ft/év

ISSN 1219-6886

Lapterv:

Náspáng Grafika
horvathemz@gmail.com

Nyomdai munkák:

Göcsej Nyomda
8900 Zalaegerszeg,
Bajcsy-Zsilinszky tér 2.
E-mail: info@gocsejnyomda.hu

További támogatóink:

NB FORSZ
Szolgáltató és Tanácsadó Kft
Könyvvezetés - Könyvvizsgálat
Tel: 92-510005, Fax - 92-510006

Barabás Miklós Arany Jánost ábrázoló festményéről (1847) készült fotó, amely egykor a szalontai városházán függött.
(Országos Széchényi Könyvtár)

Molnár Krisztina Rita

A csipkefosztott asszony balladája

Arany János modorában – születésének 200. évfordulóján

*„Jaj, az uram, nem bírom már,
Istenem, de megkínoztál,
Mikor mellé adtál engem...
Elsorvad így testem, lelkem...”*

Sóhajtozik, görnyedezik,
Válni nem mer, ijedezik,
Pedig fáradt, pedig szenved.
Élte szűkös, mint a ketrec.

Csipkekönnyű reménységben,
Mikor igent mondott – régen! –
– Ki gondolta, ki sejtette? –,
Hogy aznap lesz szörnyű veszte.

Ki sejtette, ki gondolta,
Hogy a párját elátkozza...
Nem is, nem is őt! A démont.
Ki közjük ködszürkét font.

Ködszürke és édes mákonyt.
Ki a fényre, észre ráront,
S csodálatos lebegésben
Álmon repül, pedig ébren.

Kire ráül, nem lát többé
Tisztán semmit, csak örökké
Ezt a könnyű, szürke paplant
Vágyja, mint az ördög katlant.

Nem szomjas és nem is éhes,
Ha nincs mákony, szörnyű mérges,
Csapkod, üvölt, mint a vihar,
Szavával, amit ér, csikar.

És a démon csak úgy repdes.
Épp erre várt. És a kedves,
Csipkefosztott asszonykának
Fülébe súg: „Nosza, bátran...!”

*Szaladj, hozd gyorsan el neki!
Így tesz, ki urát szereti!”
És az asszony sírva szalad,
Orvos, recept mindjárt akad,*

*Megszerzi a szörnyű mérget,
S háromnapnyi békességet.
Így folyik ez évről évre.
Egyre rosszabb. Sosincs béke.*

*„Jaj, az uram, nem bírom már,
Istenem, de megkínoztál,
Mikor mellé adtál engem...
Nem élet ez... El kell vesznem...*

*...vagyis ...nem, nem. Nem nekem, nem.
Vesszen el ő. Mit kell tennem...?
Semmit. Semmit. Csak elhúzok...
Ahogy a szél. Többé túsok*

*Nem leszünk itt. Se a gyerek,
Se én így már nem élhetek,
Kénkő, pokol... elég, elég!
Csak egy bőrönd... a fogkefék...”*

*És hát elment. A gyerekekkel.
Nem vett búcsút. Mert ezt így kell.
Egy szó nélkül, csak előre.
Sóbálvány nem, őbelőle*

*Nem lett. Hátra, vissza nem néz.
De mintha... csak húzná egy kéz,
Válla olyan nehéz, görbe.
Nem szívesen les tükörbe.*

*Hogy a férjével? Hogy mi lett?
Azt beszélik az emberek,
Mert a hírek így-úgy járnak,
Csip-csip, a verebek szállnak,*

*Csiripelnek, ha kell, ha nem.
Hogy az ura félrészezen
Megcsúszott a jeges járdán,
Hideg is volt... meg egy párkány,*

*Annak esett, feje sérült,
Reggelre egész elkékült...
Nem is mondom tovább, drága,
Ilyesmiért börtön járna...*

Miklya Zsolt

„A gyermek, az fogoly”

Arany János nyomán

Bokáig ér a dér,
a fű olyan fehér,
mint csipke nagymamám
dohányzóasztalán
a porcelán alatt.

A tálon kiadós
rácsos almás-diós
a teasütemény,
a párolgó edény
illata fűszeres.

A falióra meg
mint metronóm, ketyeg,
kattogó ritmusán
az ide-oda át-
hintáztató idő.

Ülök, és hallgatag
a Thonet-szék alatt
kalimpál lábam is,
az óra nem hamis,
csupán egy szerkezet.

Átszerkeszttem magam
a hangok közt, ugyan,
mért lennék kisgyerek,
a világ oly kerek,
mindjárt körülfutom.

Kint annyi billegő
szerkezet karja nő
és hajlik át velem
a kerítéseken,
a magasságokon.

Odabent hány rokon
indázó karja fon
kerítésül körém
– ó, istenem, a rém! –
vigyázó attakot.

Az inga átsegít,
hintázó ágait
kínálja a dió,
az ide-oda jól
szerkesztett ágrutin.

Himbáló karjain
Mátyás vagyok, akin
nem fog ki semmi rács,
elveszejtő tanács,
és nem fog ki a kín.

László vagyok, kinek
a pallos fejt meg
kérdéseit, az ág
nem húzza, csak a vág,
letépni láncait.

Gyerek vagyok, fogoly,
kinek a vére foly,
nedvekké folydogál,
diófán a halál
nem fog ki oly hamar.

Odabent hány rokon
Thonet-széklábakon,
idekint hány gyerek
diófán integet,
hintázik ingatag.

És *visszajő a rab*,
porcelántál alatt
csipkeként lüktető
áttört fehér idő,
bokáig ér a dér.

Vörös István

Bor vitéz 2.0

Holdba vész a köd uszálya
Látó csend ül völgyön, bércen.
Bor vitéz dől rossz lovára.
„Isten hozzád szenvedélyem.”

Látó csend ül völgyön, bércen.
Közöny tépázza a fákat.
„Isten hozzád szenvedélyem.”
Bor vitézé csak a látszat.

Közöny tépázza a fákat.
Jön az úton két szép farkas.
Bor vitézé csak a látszat.
Ám a látszat is hatalmas.

Jön az úton két szép farkas.
Honnan jönnek, hová mennek?
Ám a látszat is hatalmas.
Mondd, melyiket látod szebbnek?

Honnan jönnek, hová mennek?
Zúg az erdő, mint a magány.
Mondd, melyiket látod szebbnek?
Egyik kerek, másik sovány.

Zúg az erdő, mint a magány.
Suhan, lebben a két lélek.
Egyik kerek, másik sovány.
Csapongnak a denevérek.

Suhan, lebben a két lélek.
Mégis kihalt a vad tájék.
Csapongnak a denevérek.
Bor vitéz is csak egy árnyék.

Mégis kihalt a vad tájék.
Lidérc-ajkon zúg fel a dal.
Bor vitéz is csak egy árnyék.
De árnyéknak túl fiatal.

Lidérc-ajkon zúg fel a dal.
Bor vitéz már ezer éves,
De árnyéknak túl fiatal.
Kísértetnek tekintélyes.

Bor vitéz már ezer éves,
vagy nem is jött a világra.
Kísértetnek tekintélyes.
Holdba vész a köd uszálya.

Lackfi János

A fekete router

Szilágyi
Örzsébet
E-mailjét megírta,
Emoti-
Konokkal
Azt is telesírta.

Fiának
Megy a mail
London városába,
Ahol az
Mosogat
Egy setét kocsmába’.

„Gyermekem,
Jól vagy-e
London városában?
Megjött-e
A csomag?
Benne kis kolbász van!

Egyél ám!
Nem fázol?
Van ott meleg holmi?
Inglisül
Beszélsz már?
Tudunk majd szkájpolni?

Kell-e pénz?
Idenézz,
Nem élünk nagy lábon,
De amit
Spórolunk,
Összeguberáлом.

Hát az az
Egyetem?
Gyűjtesz a tandíjra?
S az a lány?
Gwendoline...
Olyan, mint egy díval!”

Kattintja
A küldést,
Sürgeti a gépet,
Ám a rend-
Szerhiba
Fel éppen most lépett.

„Apukám,
Levelet
Írtam a gyerekeknek,
A szöveg
Hova tűnt?
Kihajítom eztet.”

„Letöröm
Derekad,
Ha a gépet bántod!
Egy vagyon,
Aranyom,
Kérjük meg a Márkot!”

„Értem én,
Szomszéd úr,
Hogy a cucc beégett,
Gőzöm sincs,
Mi a baj,
Hívják fel a céget!”

„Vinné el
E-maillem
Bár valami angyal.
Úgy talán
Szót váltok
Az én kisfiammal!”

„Nyugalom,
Asszonyom,
Húzza ki a routert.
Hogy az mi?
Kis doboz,
Szíve attól bútelt.

Ne velem
Visítson,
Nem tehetek róla!
A vonal
Működik,
Mint egy svájci óra.

Keressen,
Keressen
Fekete dobozkát,
Amelyben
A zöld fény
Éjjel is motoszkált.

Routere
Fekete,
Kutasson utána,
Másszon fel,
Nézzen be
Padlásra, kamrába.

És hogyha
Kihúzta,
Vár tíz másodpercet.
Akkor dug-
Ja vissza,
Hátha villog, serceg.”

Keresik,
Kutatják,
Kamrában, padláson!
Szegecselt
Gerinccel
Ki lesz, ki felmásszon?

Megnézik
Végül a
Beépített szekrényt.
A router
Ott gubbaszt
Leszidott gyerekként.

Kihúzzák,
Kapcsolják,
Delejes fény villan,
Az e-mail
Kiröppen,
A mailboxból vígan.

Pár perc sem
Telt belé,
Máris jött a válasz!
Mobilról
Elküldve,
Szívélyes és nyájas!

„Köszí a
Csomagot,
Kéne pénz is némi.”
„Ó, igen,
Jaj, igen,
Így csak ő tud kérni!”

Mobilcsillag

Félt, hogy nem tudja türtóztatni magát. És akkor felugrik, üvöltöni kezd, rátámad a lányra, kiüti kezéből a telefont, a földhöz vágja lassan hatvanéves keze minden erejével, megtapossa, hogy lássa a lány, ez csak egy vacak masina, semmi több.

Mégsem üvöltött, nem ugrált, telefonra sem taposott, csak az járt a fejében, hogyan válhatott az emberiség egy műszer rabszolgájává? Egy olyan műszeré, ami egykor, nem is olyan régen, még azért jött létre, hogy két ember megbeszélje sürgősen elintézendő közös dolgait. De aztán egyszer csak felkantározták mindenféle, jónak hitt lehetőséggel, amit, alkalmazásnak hívnak. Ám azt akkor sem tudta volna megmondani, mi az a blútűsz, wifi-kód vagy meszendzser – pedig ezerszer kihallotta a diákjai folyosói beszélgetéseiből –, ha tüzes harapófogókkal kínozták volna a helyes válaszáért.

A lányt nézte, a haján táncoló napfény egyre halványodó sugarait, de közben régen volt szerelmeit látta, akikkel sok évvel ezelőtt utazott a vonatokon. Kezükben még könyvet szorongattak és kipirult arccal fordultak egymás felé, ha a regényben egy-egy olyan mondathoz értek, amiről úgy érezték, tökéletesre sikerült, s nagyot hibáznának, ha nem osztanák meg egymással a hangosan kimondott szavak örömeit.

De ki olvas ma már könyvet egy vonaton? – bámult dühösen a férfi a szerelvény mellett szaladó tanyákra. Esemes, fészbuk, gúgöl, meg még ki tudja, hányféle francos szemét babonázza meg a szemeket. Felnövekedett az a nemzedék, ami ezek nélkül már lélegzeni sem bír. Talán két generáció múlva már telefonnal a kézben születnek a csecsemők. Vagy, ha nem, hát gyors és ügyes orvosi beavatkozással a kezükbe operálják, csak minél hamarabb megtanulják, hogyan kell elolvasni olyan információkat, amik már akkor elavultak, amikor útjára indította őket valaki. Mondjuk, egy távoli, ki tudja milyen csodával felszerelt szerveren (te jó ég, hogy utálta a férfi ezt a szót is...), hogy elhiggyék, a posztolásnál (na, még egy marhaság...) nincs is kéjesebb érzés. És ha elég ügyesek, még az első csókot is elküldhetik kódolt üzenetként – már, ha lesz még száj, ami csókra vágyik.

– Pedig milyen gyönyörű teremtés – nézte a férfi a lányt. – Ha költő lennék, nem irodalomtanár, Kistelekiig akár verset is írnék róla – motyogta, egy pillanatig le nem véve a szemét a lányról. De az észre sem vette a figyelő tekintetet, csak olvasott, csak merült, igen, egyre mélyebbre merült a telefon hamis valóságába, miközben úgy mozogtak az ajkai, mintha megbabonázták volna az apró betűkkel írt szavak.

– Na, megtudta már végre, ki és mit főzött vacsorára? – mordult hirtelen a lányra, mert úgy érezte, ha nem hány ki magából néhány szót, talán meg is fullad.

– Tessék? – mart a férfi arcába a lány rémült tekintete.

– Azt kérdeztem, tudja már mi lesz vacsorára a barátnőjénél? Vagy azt olvassa Budapest óta, melyik celebnek mütötték meg a mellét, netán hány szeretője volt annak a sztárnak, akinek már a nagynyja is halva született? – izzottak tovább a férfi szavai, mit sem törődve azzal, mennyire gázol bele a lány lelkébe, önérzetébe, hogyan tapossa meg az érzéseit, ha már a mobiltelefonját nem merte.

– Nem értem... – dadogta a lány.

– Mit nem ért? Azt kérdeztem volna, kérem tisztelettel, hogy mit olvas? Mi lehet annyira fontos abban az átkozott telefonban, hogy már egy órája úgy markolja, mint egykor imát mormoló szerzetesek a Bibliájukat.

Mintha a lány a Biblia szóra ébredt volna fel révületéből. Tekintete, arcának minden vonása meg-

keményedett, mégis higgadtan engedte a szabadba a szavait:

– „És mint a toportyán, ha juhász kergette, / Magát egy kiszáradt nagy nádasba vette: / Ott is azt susogta a nád minden szála: / Széles e világon nincsen árvább nála.” Ismeri? Arany János Toldija. Tudja, amikor repül a nehéz kő, ami ki tudja, hol áll meg. Na, a kövön már túl vagyok, Toldi menekül. És ha megengedi és kifogyott a sértegetésre tartalékolt mondatokból, olvasnék tovább. Szeretnék eljutni a cseh vitézig, mielőtt leszállok – mosolygott a lány.

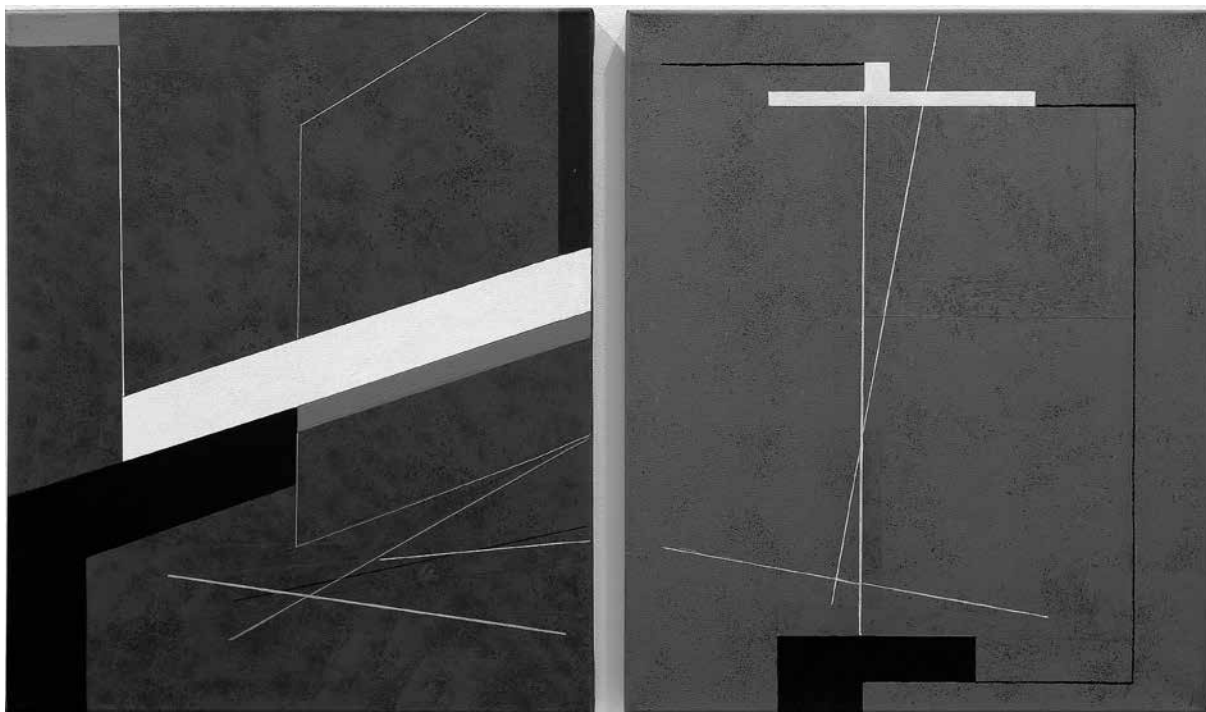
Nem jutott el. A férfi ugyanis harsány nevetésben tört ki, cigaretta füstjével közel negyven éve kínyzott hangszálai szinte megrepedtek a hahotázástól. A lány meg csak nézte egy percig. Talán kettőt is ugrott az órán a mutató, és ő is nevetni kezdett.

– Arany János. Arany Toldija. Negyedik ének – ugrott fel a férfi, és közben folytatta a megkezdett idézetet: „Nádtors lőn az ágya, zsombok a párnája, / Isten kék egével fődve a tanyája, / Mígnem a sötét éj szárnya alá vette / S fekete ponyvából sátort vont felette.”

Az idézeteket újabb idézetek követték. Kisteleknél Toldi Miklós még csak a rá támadó farkasokkal harcolt.

Közben a férfi arra gondolt, mégis mi lenne, ha megfogná a lány kezét, kiröppennének az ablakon, és felülnének egy égen horgonyzó csillagra. Mondjuk arra, amit apró gyermekét ölelve, buzgón imádkozva nézett Nagyszalontán Megyeri Sára, bizonyos Arany György gazdálkodó hites felesége az 1817-es esztendő március havának második napján.

Konok Tamás: ST - 2016

Turczi István

A kéregető

„Tovább! Tovább!”
Arany János

„Sírivaló ez a kitartás”
Vasadi Péter

Valami kis kocsi nyöszörög,
ember húzza, így halad.
A háttérben hajnal dereng
a füstszennyes zuglói ég alatt.

Az ember felnéz, megáll pillanatra.
Teste helyén már csontváz köpül.
Neki puha sál a nap első sugara,
s mint a gyerek, ennek úgy örül.

Ismerős hang; szél fütyül,
bőven jut belőle mára.
Körbe táncolja a kereszteződést
választott névtelenek dallamára.

A Miskolci és Csömöri út sarkán
táborozók ébresztőjét fújja.
Ahogy a dobozok közt előtámolyognak,
megérinti őket a jég akantusz-ujja.

„Már azt hittük, vége, neked anyi.
Kifektettek, soha nem jössz vissza!”
Így az egyik, amíg a kis kocsi megáll,
és bőfög hozzá, rossz borát kiissza.

Marasztalják, de nem marad. Minek.
A Rákos-patak felé indul máris.
Káromkodnak, konzervvel dobálják,
gyors távozása így egzisztenciális.

Van ugyan miért, mégse fél.
Nincs már szülő, család, rokon.
A híd korlátján imbolyogva áll,
mint áldozati állat a barlangrajzokon.

Kutyaséta közben láttam őt először.
Szóba elegyedünk. Szégyellte, ahogy kinéz.
Bizsu megszagolja, örül, mire ő felnevet,
„tisztára olyan vagyok, mint a Bor vitéz!”

Mondta, hogy Istvánnak hívják, druszám,
és nem adja fel, a feje új tervekkel tele,
habár ott legbelül vésszesen ketyeg
az önfenntartás óraszerkezete.

Bár elmúlt alóla a padló, elmúltak a falak,
a veszteségeit inkább fel se méri.
Hisz magában és az emberekben.
Megtanult nyitott tenyérrel élni.

Másnap ugyanakkor, ugyanott persze.
A kutyámnak pöttyös kislabdát hozott.
Oldalra fésülte ritkuló haját, és mesélt.
De nem mondta, ki áldott, ki átkozott.

Elálldogáltunk, mint kenyéren a penész.
„E szép világra semmit sem hagyok.”
Szótagnyi sóhaj, semmi több. „Látja,
mivé lettem, pedig ugyanaz vagyok!”

Tanultam tőle mást is: tegnapután,
holnapelőtt, átvészelni minden telet.
Mások álmában ébredni büntetlenül,
így mondta, ember fiának nem lehet.

Ádventi vásárlás; piacra indulok.
A Bosnyák téren látom viszont megint.
Aláírásgyűjtő-akció van, hívják,
„itt írd alá, kapsz sört”, de ő csak legyint.

Észrevesz, mosolyog, felém integet,
lassan emeli rongyokba tekert kezét.
Valaki meglöki, „húzzá má innen el”,
szatyrában csörren pár üvegbetét.

Felhasadt tenyér, alvadt testbeszéd.
Csontsovány arc, a kéz megremeg.
Alakjából kicsordul árnyéka.
Testében a vér csak fagyos körmenet.

Köröskörül angyal-regimentek.
Élni jó. Élni szent. Múlni istenes.
„Itt egy érzés, de mit kezdjek vele?”
A Blaha Lujzán meleg húsleves.

A Szenteste napja a Ligetben éri.
Gyengeségéből merít új erőt.
Madárnak magot, kutyának csontot ad.
Kenyérrel kínálja az arra tévedőt.

Az ég szurokvásznán felhők némafilmje.
Micsoda tágasság! A látvány legalább övé.
Homlokát a fájdalom fölé emeli,
galambok gyűlnek százával köré.

Egyedül nem könnyű szítani a reményt.
A bőr alatti vándorlás, ha fáj,
megnyugtató a szél, a köd, a hó,
a sok elfelejtett nevet sűgő, régi táj.

Az egyetlen meleg otthon, kibéelve
türelemmel, ahogy rágózöl a sötét.
Ma Gáspár, Menyhért és Boldizsár
terítik rá az este köntösét.

Elhalt a harangszó, kinyílt az ég.
A kéményekből füst száll és korom.
Csend van, mint a sziklasírban.
Tegnap történt ez, nem egykoron.

Varga Melinda

panelballada-kísérlet

Arany János emlékére

valaki későn jött haza
valahol ajtó csapódik
valahol kocsonyaként
rezeg a félhomály
edények csörtéje
virágcserep
porcelán
valahol felsír
egy csecsemő
valahol asszony
sikong
valahol véres
a lepedő
valahol árnyék
vetül a szemre
valahol csecsemőt
ringatnak
valahol szőrös
manó az est

a földszinten valaki
harmadjára indítja
be a mosást
éjfél elütötte már az óra

pörög a gép
pörög a gép
pörög a gép
már
nem sikong
nem sír
nem horkol
nem csapkod

koromcsend
éjszaka
elföldelik
holnapra
elviszik
bezárják
csecsemő
újra sír
árvaház kapuja
lengedez
fehér lepedőket
bogoz össze
a szél
a lélek
mint bomlott
cimbalom
muzsikál

Kemény Zsófi

Visszatánc

Leesett éjjel az ónoseső,
vigyázva csúszkál rajta a köd.
A sirály lecsapna, de műanyag,
szél van az utcán, félrelököd.

Bármi vonyít is, igazán éhes,
éhes a város, éhes a hold.
Csattan a tél-ostor, belemélyed
húsba, kabátba, bármi van ott.

Lassú a forgalom, áll a dugó,
a Duna zajlik, jég zakatol...
nem zakatol, csak messze csorogna,
várják a jégtáblát valahol.

Kiszökő most is, beszökő régen,
ballada készül, nincsen készen,
két kiemeltebb pont a sötétben:
a városi vadban a két szem.

Fél szive fázott, míg nekiindult,
para fények, szmogriadó volt,
a kapukód elszállt a fejéből,
amint a kapu becsukódott.

Tudta előre, hirtelen ez még:
összenőtt életet ollóval
vágni a másikról le, hiszenhát,
összefutott már hasonlóval.

„Elfogadom, hogy most neked így jó,
fájni fog ez, bár várlak vissza,
vigasztalhatsz majd, ígérhetsz szépet.
Nem lehet ez már új és tiszta.”

Kiszökő már nem, beszökő mért nem,
ballada készül, így lesz készen,
két kiemeltebb pont a sötétben:
a városi vadban a két szem.

Várta a máshol, a másnap, a más,
másik sarokkád, másik konyha,
bárhova bújik, látja a szégyen,
kétfele gondol, bár titkolja.

„Érje meg ez most, akkora kéne,
érzelem, örültség, ilyenek,
túl sokat áldoztam be ezért most...
hagyjuk is, én most rád figyelek.

Vágyom a béna gyomorremegést,
bármit, ami, hát, belegázol
végre a lelkembe (ugye van még?),
élni legyen rossz igazából!”

„Jajj, ne butáskodj, persze, hogy az lesz,
vedd le a pólód, másikat is,
mert ami el tud romlani, rég rossz,
menni tovább, mert várni hamis.”

Kiszökő sóhaj, beszökő éjjel,
ballada készül, még nincs készen,
két kiemeltebb pont a sötétben:
a városi vadban a két szem.

Földön a póló, földön a másik,
kész, mire megtelt a sarokkád.
„Úgy szeretem, hogy végülis itt vagy,
mondd, melyik érvem...? Mi hatott rád?”

Ellenérv elleni ellenérvek,
nem megy, amíg ez nincs lejátszva.
Múlik a szégyen, múlik a tél is,
a beforrt sebhelyt vakarássza.

Fekszik az ágyon, rém idegenség,
idegen tárgyak, épp odafér,
befelé tombol, látja azért már,
hibernálta a múltat a tél.

A tél az előzőt hibernálta,
és tavaszig jól ki is olvadt.
Bár ki se száradt még a sarokkád,
az ellenérvek meginognak.

Kiszökő szürke, beszökő méreg,
ballada készül, majdnem készen,
két kiemeltebb pont a sötétben:
a városi vadban a két szem.

Úgy mehetett most vissza az úton,
mint a tavasz, szép óvatosan,
mint akinek borból van a hája,
részezen könnyebb mind, ami van.

„Hátha azért mostmár megelégszel,
nevetek, de ne hidd, hogy jó volt,
jódarabig még kompenzálhatsz,
kérd, hogy legyek én a koporsód!

A kapuban elakadtál, szóval:
a kód a szerencseszámom volt.
Úgy szorítottam, hogy felidézzed!
Hogy külön is olykor rámgondolsz...”

Beszökő egyszer, kiszökő kényszer,
ballada készül, végleg készen,
két kiemeltebb pont a sötétben:
a vadban, a vadban a két szem.

Csehy Zoltán

A balladacsődület balladája (skizoid remix)

Egy ballada peremén Ágnes asszony mosna.
Metaforáit a hab elkapdossa.
A ballada Ágnest majd tisztára mossa,
ha akad még egy is, aki fellapozza.
László csikorog, az érckakas veri ablakod:
Hah! Láncát tépi a szilaj forma,
és kettőzi bilincseit a textuális bomba:
mert minden jó vers szabadulóművész.
(Ezt a posztmodern Vojtina mondta.)
A mesés hab s a habos mese karcsú kiazmusát mutogatja.
Krisztus öt ríme! Vájkálj csak, kritikus Tamás!
Arany szemérmertlenség! Koronád legszebb gyémántja
e foglatát vesztett értelmezési tartomány?
Preparátum, melyben jambus-szálcsák úsznak
a forró stanza felé.
Serbet, füge, pálma:
hány édes versszak még a szultán birodalma?
Egy másik forma rácsos, muskátlis ablakába zárva Izabella királyné:
Budában csendes, mint a halál buvában.
Buvában aszott. Imára! Imára, muskátli fajom!
Büdös, de szép a buvában aszás Budában.
Aztán hadd zúgjon az álgyú is!
A hasonlat szétlőhetetlen erőd.
Újabb rím alá tartva a kehely:
túlzó fehérségébe örült pehely,
se hely, se hej, se Grál, mely üdvöt integrál,
csak ahogy szitál, alászitál a vers fagyhalott harmata.
Hús cseppet, hú csehszlovák!
És zúg, és zajg, és zeng és jajg, és hja, és Eduárd!
Szép úrfiak! Bíborszínű kaftán alatt a hús.
Te, halál, vess puha ágyat: agresszív hadipornó.
Röpked a gránát, akár a katapultált hexameter.
És a nép pásztora?
Töri az irtást,
juha, mint annyiszor, most is mételyt legel.

Hidakról

Szomorúan, könnytől csillogó szemmel mondja a főpolgármester, hogy sírni valón szomorú ez a pillanat, amikor ünnepélyesen bejelenti, hogy nincs több hiábavaló próbálkozás, nincs több lélektorzító illúzió, el kell felejteni a lilaködös álmokat, mert fölöslegesen pazarolni az erőforrásokat szigorúan tilos. Száznegyven éve zajló bátor harc a boldog jövőért zárul így és most le, mivel a célt elérni nem sikerült, cserébe a felszabaduló hatalmas energiák a város életének más területein hasznosíthatók.

Háttal a szigeti bejárónak, kezében trikolóra festett csákánnyal, rövid sóhajt követően úgy folytatja a főpolgármester, hogy a számos, rengeteg energia és pénz befektetésével járó átalakítás és felújítás ellenére sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket a híd. Hiába kapocs tehát, hiába egyetlen értelme létének, hogy mindig összeköt, hogy lehetővé teszi az áthaladást a folyó – más esetben szakadék, út – fölött, és nem elhanyagolhatóan fontos szerepet játszik egy város vérkeringésében. Ezért is javasolta egyébként, és javaslatát, szerencsére, egyhangúlag megszavazták a munkatársai, hogy a hídnélküli világban szociális kompjásokat indítanak azok számára, akiknek elégtelen vagyoni helyzete nem tenné lehetővé a dunai átkelést.

Ezután kivárja a pillanatot a főpolgármester, míg a jelenlévők elgondolkodnak a hallottakon, aztán sóhajtának, tudván, vagy legalábbis sejtven, mi következik. Mert jöjjön már, aminek jönnie kell, érzi s gondolja mindenki, ahogy egyre türelmetlenebbek s egyre dühösebbek, ami abszolút egészséges reakció, hiszen a teljes kudarc beismerésének pillanatát ennyire elnyújtani senki nem akarta volna, azt hitték, talán még maga a főpolgármester is, hogy könnyen és gyorsan eltelik az a pár másodperc, mialatt néhány mondat kíséretében belevágja a híd közepébe trikolóra festett csákányát szimbolikusan, utána mindenki el-sétál a saját oldalára, a főpolgármester pedig a helikopterével az égbe száll, és ott veszi ki a fekete nejlón alól a piros gombot, ott nyomja meg, s onnan néz le a berobbanó hídlábakra, onnan zokog bele a gomolygó füstbe.

Be kell vallanom, nem csak, mint főpolgármester, suttogja szinte a főpolgármester, de mint e csodálatos város lakója, képtelen vagyok úrrá lenni csalódottságomon. Egész életemben hittem a boldogabb jövőben, és az aktuális jelenben mindig azért dolgoztam, tevékenykedtem, hogy a saját álmaimból, illetve a közös álmainkból minél több valósuljon meg. Most pedig itt állok, itt állunk, hogy lehorgasztott fejjel s összetört szívvel mormoghassuk magunk elé, hogy kudarcot vallottunk. E kudarcban, sajnos, az is benne foglaltatik, hogy már a legmagasabb szinten is felerősödtek azon hangok, amelyek Pest és Buda vonatkozásában kizárólag a hibákat, az összebékíthetetlenséget látták, a nézetkülönbségek áthidalása végül meg is haladta erőmet. És bár épp az imént mondtam, hogy a hídfenntartás megszüntével felszabaduló erőforrásainkat a továbbiakban más területeken hasznosítani tudjuk – voltaképpen mit akarunk mi csinálni, milyen másféle álmot, álmokat akarunk megvalósítani, ha ezt sem sikerült oly sok nemzedék alatt, ha a város két része nem vált eggyé, ha a buda-

iak kicsit sem lettek pestiek s a pestiek kicsit sem lettek budaiak, ha ma is külön öntudattal élnek, ha kelet és nyugat nem tudott összekapcsolódni, vagyis ha nem kell híd, mert nincs mit összekötni.

Amikor ma reggel idejöttem, mosolyog keserűen a főpolgármester, talán volt hosszú távú elképzelésem a jövőről, a sajátomról és a közösről, ám ahogy ezeket az arcokat figyelem, ahogy ezekben a szemekben nézek, inkább elküldöm a helikoptert, igen, kérem, most szálljon fel és el, mert itt fogom megnyomni a piros gombot. Nem, nem akarok olyan világban élni, amelyben a közös akarat e híd felrobbantásában manifesztálódik, amelyben e hídra, a hidakra nincs szükség, mert a város lakói nem érzik jól magukat, gondterheltek és elgyötörtek mindkét parton, nincs miért összekötni őket, hiszen, ha rájuk, vagyis magunkra nézünk, azt látjuk, hogy innen oda s onnan ide is csak a kevélység, a fősvénység, a bujaság, az irigység, a torkosság, a harag, sőt leginkább a jóra való restség háramol.

Ebben a szent minutumban tehát felkérem a budaiakat és a pestieket, tárja szét karjait a főpolgármester, hogy hagyják el a hidat, hogy ki-ki távozzék a saját városrészébe. Továbbá megadom a jelet a Magyar Öngyilkosok Szövetsége jelenlévő képviselőinek, hogy megkezdhessék fájdalmasan szomorú ünnepélyünk záróprogramját, a *Híd-avatást*, melynek műfaja bridgediving, koreográfiája pedig a Leukémia zenekar *Hidak* című dalára készült.

Búcsúzóul csak annyit kérek, ne feledjétek, a remény hal meg utoljára, mert mindig, minden körülmények között túlél minket.

Vollein Ferenc:
Balatoni Tündérország

Pollágh Péter

31 mondat voltam

December 1.

Itt a tél beszél, kedvenc évszakom, porcukor az autók tetején, még ha csak képzelem, akkor is győz az én: ez már egy hegyvidéki tél; hegylakó lettem, harapom a levegőt, Róbert Gida és Hans Castorp kísér(t).

December 2.

Indulnom kéne egy séta-bajnokságon: de kik sétálnak a fejemben, s kinél van a stopper?

December 3.

Ízlésem luxusízlés: ma megkóstoltam a kávék pezsgőjét, madárszemélyek hozták Guatemalából, idén a 100. fekete, amit kipróbáltam.

December 4.

Halottaink figyelnek, Csoórit olvasok, az utolsó sámánt, szerettem a hangját, álomba ringatott, cipelt, dajkált; mindég ismerős volt.

December 5.

Börtönillatok, földillatok, nyolcvanas évek: mindig az ég felé nézek, szeretném újra megnézni a Roncsfilmet és az Egészséges erotikát.

December 6.

Éves mottó: „Be a man, be a Swanson!” (Ron Swanson).

December 7.

Ma Proustot olvasok, Barthes-ot és Derridát: a franciák nagy frászok.

December 8.

„Sok a munka, kevés a móka”: szerkesztés, írás, korrektúrázás, kövér csütörtök.

December 9.

A férfiak nem ismerik az idézőjeleket.

December 10.

Ma niche parfüm érkezik Németországból, bódító kis palack, világító vanília a mandarin-toronyban.

December 11.

„Bejönnek a jenkik, s miénk lesz egész Felvidék. / Majd én megírom a Vanília verseit. / Lefordítják a lordok nyelvére, innen kiviszik.”

December 12.

„Totally Kafkaesque”: sűgja Jesse Pinkman, s fogalma sincs, mirűl beszél.

December 13.

Puzsér Rűbertrűl (is) irtam tizenkűt  ve t v kritik t, id n mindenűtt  t látom: el sem hiszem, hogy értelmes embert is beengednek a t v be, ez öröm, ez béke.

December 14.

Megvan az elsű kritika a Moszkvicsrűl, Sopotnik Zoltán  rűverseket rejtű Kalligram-kűnyv rűl, exkluzív ábécé a szocializmushoz.

December 15.

Nézem az elsű magyar sorozatot, ami megkűzel ti a nyugati élvonalat: Arany let.

December 16.

Egész nap kortárs kűltűket olvasok: szigorűan ajánlott.

December 17.

Ma meglepem egy kollégámat azzal, hogy kűzli m vele:  rűi tehetségeket ingyen is lehet gondozni, ezt csinálom 16  ve.

December 18.

Id n végleg elhagytam a s kfűldet: de egyszer visszajűvűk m g a 6-os kartonok rt, addig is egy szűletett és tudatos romantikust (szűletett: 1878) hallgatok a Sz n szkir ly (szűletett: 1931) hangján, aki nélkűl nincs B lya Péter, Mándy Iván, se  rt kelhetű magyar prűza, aki egyszerre volt felvidéki, nyírségi és  budai; s mind kűzűl a legeredetibben eurűpai.

December 19.

„Ut kalkul tor vagyok”, mondta ma egy l arcű kopasz, akivel meg kellett innom a pertut, egy privát menedzser is volt kűztűk, jelentsen is ez bármit, egy zsűrasztalnyival od bb meg ezt hallottam: „ n csak tégla vagyok az éjszaka gépezetében” – ezt a képet nem tudtam értelmezni, de nem is sírtam el magam.

December 20.

A három legbátrabb férfira gondolok: Michael Scott, Dwight K. Schrute, Perselus Piton.

December 21.

Cseh Tamás Kamasz című dalát ajánlom: „V gűl az alkun l csak te zavarasz”.

December 22.

Jausst  s Mándy Ivánt olvasok: kerekebb  gy a nap, mintha a M rgezű szűlűket lapozgatn m.

December 23.

János-kűrh zn l vesszűk a f t, itt kereng a gűgy t s, be kéne kűtűzni, akarom látni a gyl cs t, a fehérjét, a sz p t.

December 24.

A 30 mocskára, a 33 keresztjére, a közelgő 40 ítélszékére gondolok, s rátok is persze: 20. és 21. századi szerelmek, szeretők, barátok.

December 25.

Karácsony csontját rágom. Tony Soprano, fogadj örökbe!

December 26.

Azt mondják, Peer visszatért, nyár elején én is megidéztem az ÉS-ben, Az Amishokért című versemben: „Ne legyen igaz a Ibsennek, ki ezt / írta le: »Peer, elvesztél örökre!«”

December 27.

Már rendelhető a legújabb JAK-füzet, a Szegedy-Maszák Mihály emlékének ajánlott Képkalapács: Deres Kornélia legelső színházelméleti monográfiája (doktori disszertációjának átírt és kibővített változata, több mint 250 oldal.)

December 28.

A 2017-es evangélikus Útmutatót lapozgatom: „Jaj azoknak, akik azt mondják a rosszra, hogy jó, és a jóra azt, hogy rossz, akik a sötétséget világosságnak, a világosságot pedig sötétségnek mondják!”

December 29.

Nem lehet mindig szépirodalmat olvasni: ma Csernus Imrét egy kis Buda Bélával ellensúlyozom.

December 30.

Kifárad a Majom éve: örült, borzongató, banánzabáló, kurjongató esztendő.

December 31.

Emlékszem egy régi, furcsa, érzékcsaló szilveszterre: jelvényeket és lufikat láttam, meg disznófej álarccokat (persze: mi az, hogy álarc?), de Szilveszterkor a gonoszt úzzük el, most már örökre.

Január. Délegyháza. Donald

- Jan. 1.** Te jóisten, hogy én milyen tökkelütött vagyok, tökéletesen elfelejtettem a dolgot.
- Jan. 2.** Minthogy nem szóltál idejében, kénytelen vagy megbocsátani a késést.
- Jan. 3.** Nem lesz szép ez az év; de talán nem lesz annyi halottam.
- Jan. 4.** Valamit tán félreértettem: ha egyszerre küldeném, bizonyára folyamatos szöveggé válna.
- Jan. 5.** Sem tudó, sem szív: egyszerű izomsorvadás.
- Jan. 6.** Azért az nem nagyon valószínű, hogy meghalt volna.
- Jan. 7.** Egy drapp öltönyös fiatalember látott el bőségesen feladatokkal.
- Jan. 8.** Mert bizony én Donald Trumpot írói munkásságom részének tekintem, amikor feljegyzem, amint a délegyházi nudista tavakban úszkál.
- Jan. 9.** Lehet-e valaki egyszerre írói munkásságom része és az Egyesült Államok elnöke – ezt majd csak 20-án látjuk meg.
- Jan. 10.** Nem volt elég neki a babérkoszorú?
- Jan. 11.** Elindul a nagy ember lefelé a Potomacra, hogy elhajózzon Moszkvába!
- Jan. 12.** Csilingelnek a jégvirágok, persze az is lehet, hogy a hóvirágok, vagy éppenséggel a hóbagoly füle (az persze nem csilingel, hanem csöng; bár ki tudja).
- Jan. 13.** S most jön a mese, már majdnem azt mondtam, hogy a Csömöri úttól egészen a Filatorigáig.
- Jan. 14.** Képzeld el a következményeket, de most ennél szubsztanciálisabb dologról van szó.
- Jan. 15.** Eredetileg puma-szorból készültek a süvegek.
- Jan. 16.** Most már ne harcoljunk tovább a globális felmelegedés ellen; én nem bírom ezt a hideget.
- Jan. 17.** Félreértettem a Szerkesztő Urat; vagy nem figyeltem oda arra, amit mondott.
- Jan. 18.** Azt hittem ugyanis, hogy harmincegy napon át többen – kik? – írnak egy mondatot, s azt a Szerkesztő Úr összegyűrja valamivé.
- Jan. 19.** Aztán kiderült, hogy csak én írok harmincegy napon át naponta egy-egy mondatot, amit vagy szöveggént, vagy harmincegy független mondatként kezelek.
- Jan. 20.** Nagy selma ez a Szerkesztő Úr.
- Jan. 21.** A Szerkesztő Úr tudta, hogy a mondatok előbb-utóbb úgyis összeállnak.
- Jan. 22.** S milyen igaza volt, még zavarodott állapotomban is egy mese felé tendáltak a mondatok.
- Jan. 23.** Mesévé a Trampli Donald Kacsáról.
- Jan. 24.** Most már, hogy tudom: akár akarom, akár nem, összeállnak, átengedem magam akaratuknak.
- Jan. 25.** S akár tetszik ez nekem, akár nem, Donald Trumpot – tetszik tudni, ő folyó hó 20-tól az Amerikai Egyesült Államok elnöke, sokan számolják, hányadik, nekem mindegy – most már írói munkásságom részének kell tekintenem, még ha pusztán azt jegyzem is fel, hogy a Trampli Donald Kacs a délegyházi Nudista Tavakban úszkál (lásd fentebb).
- Jan. 26.** Legyek őszinte: nem sok reményt látok.
- Jan. 27.** Hogyan kell Moszkva felé venni az utat; nem baj, ha az úton csilingelnek is a jégvirágok.
- Jan. 28.** Indulás hát fölfelé a Duna-deltából, az elvisz a földre, ahol a népek a lórol hátrafelé nyilaznak!
- Jan. 29.** S nem is muszáj neki egészen odáig, ő Délegyházán szeretne úszkálni a fekete tavakban.
- Jan. 30.** Ott aztán egymás nyakába borulnak.
- Jan. 31.** Csak egyetlen kérdés nyugtalanítja őket; hogy vajon nem kéne-e megszüntetni azt az állítólagos földrészt – picányi kicsike, jobbára csak Oroszország kitüremkedése –, amely ott alatt, a messzi távolban elterül.

Karácsonyi Zsolt

Élni a képben

Szeretem nézni a kínai bölcset: mesteri módon távolodik, él benn, a folyamatban, míg idekint csak a semmi reménye, a képzuhatag van.

Az ellenkezés újra csak: képeket hív elő,
el se akar repülni, de mégis – szárnya nő.
Mert szárnya nő: az előnyét őrzi, behozhatatlan,
akár a túl hosszúra nyúlt ág árnyéka a sarki kirakatban.
Cipők, ruhák közt meztelen árnyék. Mi szükség van arra,
hogy ezután bármit is kitalálj még?

A kérdés után mégis erősebben lánghol a hamu,
a múltó glória, amelyen belül a világ csak fantazma.
Szólj! Hiba lenne ez is? Hogy semmit sem akarsz ma,
csak ülni a világ közepén, tehát a világtól egészen távol,
mint Tényező, akivel csak a Senkise számol?

Út volna ez is, és ha út: szükségszerű, hogy befejezhetetlen.
Ha nincs a világ, minek is ülni a sebben...
Vagy teljesen fölöslegesen:
újra megtanulni járni...

Lásd, ez a kép az, amit még te sem
akarsz mégegyszer
kitalálni.

Gáspár Ferenc

Trubadúrvarázs

(regényrészlet)¹

18.

A püspök néha már nem tudta, ő álmodik, vagy valaki más álmait látja... annyira különös volt minden, ami mostanában vele történt, s az éjszakák annyira zaklatottak... Azt mindenesetre elhatározta, hogy nem egyenesen utazik vissza Pécsre. Tesz egy kis kerülőt Buda felé, s találkozik Galeottoval. Hátha ő meg tudja fejteni az álmát... Álmát? Álmokat, egész álmohadsereget! Monológokkal, szerelmekkel, álombeli álomlátással! Janus az utóbbi években alig álmodott. Elfoglalták a püspöki teendők, a ki-nevezései, a sok hivatali munka. Most, ugyan, hogy Mátyás leváltotta őt a kancelláriáról és a szlavón bánáságról is, megint rengeteg szabadideje támadt, de mindez nem magyarázat. Ráadásul ezek az álmok, akármennyire vadak, mégis mintha értelmes történetté állnának össze. Az biztos, hogy itt játszódnak Magyarországon, csak vajon mikor? Ki lehet ez az Ádám, ki a király, akit emleget, s legfőképpen az a Vidal nevezetű kobzos? Ha a nádor nevét említette volna ez az átkozott Ádám, akkor abból előre juthatnék. Janus felnevetett. Miért, ez az Ádám valódi? El kellene hinnem egy álombeli alaknak, amiket mond? „Valódi” – hallott egy hangot maga mellett. Rázkódott a cséza a Pilis görbe útjain. Janus, a költő megborzongott. A püpos megint ott ült mellette. Csorgott a nyála és vigyorgott.

19.

- Akkor is így fújt a szél, barátom.
- Pedig annak majdnem egy éve.
- Szárnyakon jár az irigy idő.
- Ez szép. Miért nem írod meg?
- Nehezen írok mostanság. Viszont...
- Viszont gyakran álmodom.
- Ez pórokkal is megesik.
- De ezek összefüggő álmok. Egy Ádám nevű léhűtő verselőről meg a szerelmeiről.
- Elég szimplán hangzik.
- Gyönyörű verseket ír! Ezt hallgasd meg:

*Hajadban virágok, én tőled virágzok,
belé fújok, mint a szél;
füleidbe sűgok, nyakad köré bújok,
mintha mindig itt lennél;
arcod megsimítom, csókokkal borítom,
többszörösen, mindennél!*

*Lelkem almafája, eltiltott világa,
gyümölcsödtől éledtem!
Kezemben tartottam? Ajkadon haraptam,
rabja ízének lettem....
benne forróságát, vágyamnak virágát
csókodban megszerettem...*

¹ A szövegben olvasható vers szerzője Diószegi Szabó Pál.

*Mosolyom kitárja! – Életem nektárja
ajkad szirmai közt él;
nyelved hegyén vágyom, mézédés virágom,
szavak nélkül is beszél:
simít, beccéz, ápol, megnyugtat, nem vádol,
bármennyit kap, újat kér.*

*Most, melléd leülök, mint egy méh repülök,
vállad völgyét bejárom;
karom karod fogja, lelkem lelked foglya,
fogságomat nem bánom;
mint egy bilincsemet, szorítod kezemet,
míg szemed viszont látom.*

– Tényleg gyönyörű – bölintott Galeotto. – És milyen érzéki!

Megint ugyanabban a csapszékben ültek, mint februárban. Ugyanúgy fúj a hideg szél, ugyanúgy csapkodta az ajtókat.

– Bizony, gyönyörű.

– De hisz ez magyarul van – mosolygott Galeotto. – Mégiscsak írsz magyarul verseket?

– Nem én – mérgeskedett Janus. – Hát nem érted, hogy az az Ádám írja!

– Hogyne. Aki a te fejedben ugrál barátom.

– Idefigyelj! – Janus előrehajolt, a hirtelen mozdulattól feldőlt a bora. Az egyik csaposlegény mindjárt odaugrott, és törölgetni kezdte az asztalt. A beállt szünetben a püspök megpróbálta összeszedni a gondolatait. Marzio vele szemben olyan nagyképűen mosolygott, hogy legszívesebben ráöntötte volna azt a bort, ami kiömlött... Püspök létemre nem viselkedek valami nyugodtan. Ha most látnának a híveim... – ez nem olyan egyszerű – nyögte ki végül, nem túl értelmesen.

– Mi nem egyszerű? Magadévá tetted az ideám, s írtál verset magyarul. Mégsem bikkfanyelv, ahogy mondtad.

– Nem erről van szó. Ez egy kerek történet az álomban, olyan nevekkal, amikről soha nem hallottam. Tudod, ki az a Vidal?

– Hogy mondd, édes barátom? – Galeotto nem csupán felfigyelt, de még az orrcimpái is kitégultak, mint a jó versenylónak vágta előtt vagy a vadászebnek, ha szagot kap. Janus látta, hogy megfogta már...

– Vidal. Kobzos, ha jól emlékszem. Királyi udvarban.

– Aha. És nem tudod, melyik király.

– Gőzöm sincs, cimbora.

– Akkor kapaszkodj meg, de jobb, ha előbb még iszol egy meszely bort. Épp most hozza a legény. Koccintottak.

– Szóval, melyik király? És honnan jöttél rá?

– A Vidalból. A teljes neve: Peire Vidal. És a király...

– Nos?

– Imre király. Az idő pedig Ezeregyszázkilencvenhét. Vagy kilencvennyolc. A helyszínre magad is rájöttél.

– Hogyne – bölintott élénken a püspök. – Esztergom.

20.

Itt a bűzös patkányok között, az esztergomi tömlöc mélyén, ahová a fény sem szivárog be, és lucskos szalmán fekszünk összezsúfolódva, ahol hol fázunk és hol meg előnt bennünket a forróság, itt a pokol legmélyebb bugyrában, itt írom meg a versemet Katalinhoz, Mog nádor asszonyához. Nem tudom, mit remélek ettől, talán álomba, képzelgésekbe ringatom magam vele, talán a kilátástalan

helyzet, és az állandó lökdösődés, macerálás hozta magával, hogy néha egy-egy pillanatra elmerültem a költészet műzsájának tengerében, így szakadva ki az átkozott valóságból, ahová a többiek minduntalan visszarángattak. Persze lefelől az is baj volt, hogyha igazi bogumil vagyok, miért menekültem el, mikor a többieket lőni kezdték a várból a királyi íjászok. De valahogy kimagyaráztam magam, hogy megijedtem, azt sem tudtam, hol vagyok, most meg, lám, itt vagyok velük együtt, akiket bezártak ide a mélybe, halálra szánva. Fény ide kevés szívárgott, a falakról csöpögött a nedvesség, néha csak onnan tudtuk, éjjel van-e vagy nappal, hogy belöktek valami ételt... napról napra egyre kevesebbet, lassan már felkelni sem tudtunk a gyengeségtől, s ha igen, akkor összeütköztünk a sötétben. Hol káromkodva, szitkozódva tengtünk, mint a férgek, hol megígértünk mindent a Szűzanyának, ha kiszabadít innen. Volt olyan is köztünk, aki Lilithez imádkozott, ki első volt Ádám asszonyai közül. Én álmat láttam, lázasat, félig ébren, félig kínlódva. Fényes teremben énekeltem, sok úri nép előtt. Katalin lépdelt felém, s mikor meg akartam csókolni, hirtelen Violává változott az arca, majd újból Katalin lett, aztán hirtelen Lilitté változott, hosszú fogai nőttek a szájából, egyik szeme véresen fénylett, és belém akart harapni... Lökdösődésre ébredtem, rúgásokra. Az örök rángattak minket kifelé, ki a vár előtti nyílt térre, amit fehér hó fedett be, s a roppant világosságtól először a szemünk sem bírtuk nyitva tartani. Ordibálást hallunk, az összegyűlt nép kiáltozását, s amint szemünk megszokja a fényt, megpillantjuk a farakásokat. Így végzed hát, Ádám, mondom magamnak, habár egész megfáradt lényem tiltakozik a halálnak emez érthetetlen és korai módja ellen, arról nem beszélve, hogy én tévedésből kerültem ide, az eretnek bogumilok közé, akik Lilit démonát többre tartották Évánál, és Máriával együtt imádkoztak a sátánhoz. A friss levegőn kétségbeesetten tekergetem a fejem, hátha meglátok egy jótét lelket a tömegből, aki felismer, és kiszabadít kétségbeesett helyzetemből. De senkit nem látok, csak azt a rusnya Vidalt, aki csúfondárosan integet nekem. Az örök közben egyre közelebb terelgetnek minket a máglyarakásokhoz, amelyek egyelőre még nem égnek, csak tornyosulnak előttünk, félelmetesen. Papok érkeznek, füstölővel, egyházi énekeket énekelve. S ekkor, a szemem sarkából meglátom, hogy a Duna, igen, a Duna vize emelkedni kezd. Óriási jégtáblákat sodor magával, a zaj idáig hatol, még a papok éneke sem tudja egészen elnyomni. Nem tulajdonítok különösebb jelentőséget a természeti eseménynek, csupán megállapítom magamban, hogy milyen érdekes, ezt fogom látni utoljára, mielőtt meghalok. A máglyák mellett már ott állnak a hóhérségek, ott a létra, melyen fellépdélek majd – ha csak nem zuhanok le az éhezés okozta gyengeségtől –, és fáklyával a kezében a hóhér. Látom a ségek kezében a kötelet, ez megnyugtat kissé – megfojtanak, gyors halálom lesz, nem érzem az égés okozta fájdalmat. Már amennyire meg lehet nyugodni ebben az állapotban... De még mindig nem hiszem el, hogy meghalhatok, ugyanakkor biztos vagyok a végben. Ez a kettős érzés követ végig a máglyához vezető utolsó lépéseken, amikor a tömegben hirtelen megpillantom Violát. Egészen sápadt az arca és kétségbeesett. Inteni akarok neki, de a kezem összekötötték, amikor kihozták a tömlőcből. És már lépek fel a létrára, amikor a víz hirtelen kicsap a térre, s néhány jégtáblát lök a nézelődők közé. Tompa sustorgás viharzik végig a tömegen, mint amikor szél borzolja a lombokat ősszel. Tovább araszolok a létrán. Dobszó mellett menetel középre a kikiáltó, aki majd felsorolja bűneinket, és kihirdeti az ezért járó büntetést, a rettenetes kínhalált. Egy pap mellém lép közben, és az orrom alá dugja a keresztet. Ekkor emelkedik meg másodszor a víz, s ömlik ki a térre, de sokkal magasabban szaladnak a hullámok, mint eddig. A nép a lábát kapkodja, sokan szitkozódznak, de még mindenki a helyén marad. A király hátul ül, a várfaal tövében, a királyasszony mellett, egy emelvényen, a máglyák tetejével egy magasságban. Mindezt jól megfigyelhetem, hiszen már fent állok a farakás tetején, és hallgatom a kikiáltót. Viola szemsugara az enyémmel kereszteződik, de Mog nádor asszonyát szintén megpillantom. Hitetlenkedve néz, míg nem messze tőle Vidal örömteli arccal figyeli az eseményeket.

– Eretnekek, fennálló rend, hatalom, anyaszentegyház, Mária – hallom a szavakat. Összekeverve, foszlányonként jutnak el a fülemhez... – Halál! – még ez, és a hóhér léptei a hátam mögött, ahogy megcsikordulnak alatta a fatörzsek. Alulról felszáll a füst, némileg eltakarva a sokaságot. Mégiscsak megfojt, villan át rajtam, ám ebben a pillanatban szökőár-szerűen árad ki a jeges víz, s elsodor mindenkit! Kibálás kezdődik, a hóhér mögöttem megtorpan, nem tudja, mitévő legyen. Majd mégis a nyakamra teszi a kötelet. Mária, mondom magamban, és behunyom a szemem. Óriási erő ragad el, egy fekete asszonyt látok, karddal a kezében, száguldó jégtáblán egyensúlyoz. Felkap és visz magával. Aztán sötét.

Bozók Ferenc

Egy Áprily-dallam

Tódul az illata
zsenge bereknek,
fénylik a körtefa,
zümmög a perc!

Pattan a rügy, puha
halk, pici nessel a
völgy csupa dísz, csupa
ékszer a kert!

Napkorong

Az éj ölén is hinni Őt
és nem remegni, hol van,
a csillagok bevert szögek
a végtelen plafonban.

De űzi már a Napkorong,
hasadnak éji vásznak,
csörögve hull a sok szöge
lidérces éji láznak.

Ma tarka gyík leszek talán
ki sziklaoldalon van,
ma Napba nézni untalan,
ma hinni Ehnatonban.

Emberszív

Mummu Tiámat az ősöm,
vén, keserű vizek anyja,
rémalak ő, kusza hajjal.

S Kingu, papucs-puha férje
nem zabolázta meg őt, s lám
hintve a Föld tele jajjal.

S Marduk, elúnva a némbert,
únva a bajt, meg a jajszót,
kétfelé vágta a testét.

Így alakult ki a létünk,
s váltja az éjjel a nappalt,
s váltja a nappal az estét.

Így alakult ki a szív is.
Ambivalens, fura szívünk
ördögi, angyali egyben.

Istenek átka, örökség,
ősi teher, hogy a szívben
jó meg a rossz keveredjen.

A temető éneke

Diktafonom helyezem temetőnk kusza hantjai rátok.
Gyűjtöm az archaikus, fura csontdalokat, hisz a régmúlt
dédnagyanyák, nagyapák, ükapák, ükanyák dalolását
senki se ássa elő a talajból. Nincs az a Bartók.
Tölgyfakoporsó őrzi az életetek muzsikáját.
Őrzi a lagzis öröm, vagy a gyász szomorú zokogását.
Szüntelen őrzi a régi időknek a szívdobogását.

Vihar

In memoriam RM

A Hold fénye úgy táncol a szögesdróton, akár egy balerina, de nem veszik észre az örök. Ez csak az én kiváltságom, látni a táncot a sötét árnyak között. Néha egy-egy cigarettavég parazsa megtöri a lágy fényeket, majd a gomolygó füstben eltűnik, és a balerina újra zavartalanul táncolhat nekem. Csak nekem.

A többiek alszanak. Amikor rájuk nézek, hallom a kimerült testek sóhajait. Messze járnak, talán éppen otthon, a családnál. Asztalhoz ülnek, a vacsoránál gőzölög a forró bableves, a füstölt hús illata bejárja az egész házat, a nyál összefut a szájban. Valaki nagyot nyel, fordul egyet az ágyon, takaró után nyúl, keze azonban beleütközik a semmibe, amit megpróbál magára húzni. A takaró gondolata is melegít néha.

Felhők gyülekeznek az égen, eltakarják a Hold fényét a szögesdrót elől. A balerina megremeg egy arabeszk közben, elveszíti egyensúlyát, leesik a kavicságyra, az egyik ór elé. Az ór nem látja, rálép, a kavicsok hangosan sikítanak, a sikítás összemosódik a sóhajokkal. A balerina menekül, vérzik. Ahol földet ért, sötét folt marad utána, meg egy kis hamu, ami a katona cigarettájáról hullott alá.

Egy kéz megérinti a vállamat. Jóságos érintés, nem olyan durva, mint a katonáké. Aludnod kellene, hallatsz a hátam mögül. Nem tudok, válaszolom, miközben a kavicsokat bámulom, nincs takaróm. Senkinek sincs, mondja, majd elengedi a vállamat, visszahúzódik a sötétbe, befordul a fal felé, alszik tovább.

A barakk résein először finoman, szakaszosan, majd elemi erővel süvít be a szél. Kezdődik hát. Az első esőcsepp nagyot koppan a tetőn, aztán érkeznek a többi is. Leginkább géppuskaropogásra emlékeztet. Még nem minket lőnek. A katonák esőszagú gúnyában tapossák a kavicsokat, mi meg a barakk dohos levegőjében kapaszkodunk a gőzölögő levesekbe. Hideg van.

A villám vakító fénye egy pillanatra kifeszíti a látványt, minden mozdulatlanságba burkolózik. Látni, hogy a nyárfa mögül a balerina mosolyog be hozzám, hozzánk. A mosoly lesz a takarónk.

Megrázkódok, az ég kettészakad, hatalmas robaj söpör végig a táboron. Aztán újra egy nagy villanás, újra robaj. Hatszor ismétlődik meg, sorozatban egymás után. A hetedikre várni kell, mint ahogyan a különleges dolgokra szokás. Az örökkévalóságig.

Az alkotó keze végighúzza a cikkcakkos vonalat az égen. Lassan, kimért mozdulatokkal dolgozik. A vonalnak célja van. Pontosan oda kell érkeznie, ahova az alkotó kigondolta. Nem vétheti el egy rosszul sikerült becsapódással. Megérinti a nyárfa legmagasabbra nyúló ágát. A fény végigfolyik a fán, egészen a gyökerekig, ahol a balerina áll. Fehérség mindenütt. Hirtelen a szemem elé kapom a kezem, fáj ez a nagy világosság. Hunyorogva nézek a nyárfa felé. Homályosan látom, talán nem is látom, hogy a balerina felszökken a magasba, belekapaszkodik a cikkcakkos vonalba, és felmászik rajta egészen addig, amíg bele nem veszik a sötét fellegekbe.

A többiek még mindig fáradtan sóhajtoznak az otthon után. Mögöttem megreccsen az ágy, hátranézek. Egy kezet látok, kifelé mutat az égő nyárfa irányába. Angyallal álmodtam, mondja. Hangja olyan halk, hogy alig hallani. Nyelek egy nagyot, érzem a füstölt hús ízét a számban. Nem, válaszolom, nem angyal volt.

Juhász Tibor

Végérvény

Cigányjós-ként nézte a munkavédelmi
bakancsokat, a sár- és nyálfoltokat,
a kávézacchoz hasonló fekete port a falnál.
Komorrá vált, arcához emelte kezeit,
az ujjak alatti bőrkeményedést bámulta,
meg ahogyan a mocskok beszáradt a vonalakba.

Lelkibéke

Elfordítják az öngyújtókat,
megigazítják a tárcájukat,
dohánytasakot raknak az alátétek közé.
Egy buszjegyet a hamutartóba tesznek,
közömbösen nézik akkor is, ha lángra kap.
A napernyőknek vágott lyukakba,
majd a focipálya felé lesnek,
az egyikük mintha elgondolkodna,
fel akar állni, talán csak helyezkedik.
Valaki ingatja a fejét, bólint.
Cigaretta-t sodornak maguknak
lassan, gondosan.

panelring

felmásznak a csövekben
a lakásokba a vécéken keresztül
jutnak be a legkisebb lyukon
is átpréselik magukat

hallani de nem lehet
megkülönböztetni
a falak roppanásait
a fogak rágáskényszerétől

csak akkor támadnak
ha sarokba szorítják őket
a patkányszakértő szerint
nem élelmet életteret keresnek

Nyugvás

A félhomály besűrűsödik,
elrejt a csikkeket, a szilánkokat.
A levegő füstszerű, nehéz.
Mintha súlya lenne, egy férfi
magához húzza a poharát,
és a plafonra néz.

Háy János

Reggel

Reggel üríteni,
tulajdonképpen ez is
tevékenység.
Mondhatta volna,
de nem mondta, hogy
cselekedet.
Boldogok, akik
cselekszenek, gondolhatta
volna, ha mondta volna.
Hogy a hegyi beszédben
mért nincs ez a mondat,
aztán hogy szaga van a szagnak
színe van a színnek és
íze van az íznek, s hogy
biztos ma sem
fog reggelizni.

Vollein Ferenc:
Levendula szüret
Toszkánában

Megsebezve

A parkot négyen takarítják. Sárga mellényben mindahányan. Mint régen a munkaszolgálatosok. Megkülönböztető jelzés ez – hiába is akarnánk másként értelmezni. Ráadásul cigányok. Három nő – hús és harminc közöttiek. Kövérek, slamposak. S egy férfi. Közel a hatvanhoz, de többnek látszik. Az idő és az alkohol kikezdte erősen.

A tér közepéről indulnak. Így haladnak négy különböző irányba. Ez a munkavezető utasítása. Amíg kalákában dolgoztak, sok volt az elfecsérelt munkaidő. A beszélgetés, a seprútámasztás. Így viszont egymástól távolodnak, s a maga területét mindenkinek meg kell csinálnia. Lemérhető, ellenőrizhető. Persze ha egy-egy szakasz szemetesebb vagy nehezebben takarítható, segítenek egymásnak. Ennyi szolidaritás még van bennük.

A három nő régről ismeri egymást. Egyfelé laknak. A telepen. A férfi azonban új. Nemrég költözött vissza a városba. Ezek a lányok még meg sem születtek, mikor elkerült innen. Géplakatosként dolgozott a diósgyőri vagongyárban. De ott most komoly változások történtek. Új tulajdonos. Korszerűsítés. Komputerezálás. A régi munkaerő egy része fölöslegessé vált.

Dezső hiába próbált a környéken munkát találni. Ivásnak adta a fejét. Egyszer már volt ilyen állapotban. Mikor az asszony elhagyta. De annak már sok éve. Még fiatal volt. Alig kétéves házasság. Akkor vették a lakást. Egy másfél szobás panelt. Dezső sokat dolgozott, hogy a hitelt fizetni tudják. Eszter pedig gyakran maradt egyedül. Túl gyakran. Dezsőnek egy évébe telt, míg túl tudta tenni magát a csalódáson. Sokat köszönhetett a főnökének, aki melléállt, megmentette a teljes összeomlástól.

Akkoriban sokat kocsmázott. Volt, hogy késve ment munkába. Gyula bácsi próbálta szép szóval helyre tenni. Mert egyébként jó munkaerő volt. Értette a szakmáját, szeretett dolgozni. De kellett valami, amivel elszibbaszthatta a lelkét kínozó fájdalmat. Aztán egy este megjelent a kocsmában Gyula bácsi. Dezső épp a pultnál állt, hogy a következő kört rendelje, amikor megérezte a vállára nehezedő kezet. Gyula bácsi akkor annyit mondott: „Gyere, fiam, hazakísérlek.”

Onnantól kezdve megemberelte magát. Később a munkatársak elszólásaiból megtudta, hogy már erősen kifelé állt a szekere rúdja a gyárból, és csak azért nem bocsátották el, mert az öreg kezességét vállalt érte. Gyula bácsi nagyszerű ember volt. Kár, hogy hamar meghalt. S milyen cinikus a sors: a szíve vitte el.

Most azonban már Gyula bácsi sem tudott volna segíteni. Számítógépes szakemberek kellettek a gyárba, s az alacsonyabban kvalifikált, fölöslegessé váló kétkézi munkások jó része az utcán találta magát. Dezső nem értette, miért ez az igazságtalanság. Már csak pár éve lett volna a nyugdíjig. De erre sem voltak tekintettel.

Egy ideig próbálkozott, ment a hirdetések után, kereste a lehetőséget, de aztán feladta. A kör bezárult. Jött újra a kocsmá. Egészen addig, míg hírért nem vette, hogy meghalt Irénke néni, Gyula bácsi özvegye. Összeszedte magát. Elment a temetésére. És ott, a sírnál, a két öregre emlékezve döbbsent rá, hogy mennyire rossz úton jár.

Mire a temetőből hazaért, már meg is fogalmazódott a fejében a terv. A házat eladja, s hazaköltözik a szülővárosába. Itt már úgysem kötődik senkihez és semmihez. Új házasságot nem kötött, gyermekei nincsenek, miért is maradna. A szomszéd úgyis régóta nyaggatja a lakással. Szívesen megvinné, hogy a sajátját ekként bővíthesse.

Így történt, hogy hazaköltözött. A nagyvárosi panelért kapott pénzből itt tudott venni egy mini-garzont. Még pénze is maradt. Csak munkát nem talált itt sem. De ez nem érte váratlanul. Kinek kellene géplakatos a mai világban...

A munkaügyi központ azonban regisztrált munkanélküliként közmunkában való részvételt biztosított. Egyelőre csak utcaseprést, takarítást, de jelezték, hogy amint valami szakmába vágó feladat adódik, átcsoportosítják oda.

Dezső komolyan vette a munkát. Ahogy mindig is. Akkurátusan dolgozott. Mindenre figyelt. Ha meglazult egy csavar valamelyik padon a parkban, mindjárt megigazította. A rongálódásokat kijavította. Ha a köztéri világítással volt gond, jelezte. Figyelt a szökőkútra is. Néha eltömődött egy-egy szelep. Megtisztította.

Most is a szökőkútnál babrált. Bosszankodott, mert látta, hogy valaki az ösvényt borító murvából felszedett kavicsdarabbal és rágógumival tömte el az egyik kifújót. Micsoda alávaló emberek vannak! De megoldotta a problémát. Igaz, a magának utat találó víz alaposan összefröcskölte, de se baj. A lényeg, hogy működik. A közeli padon ücsörgő kamaszok az esetet látva hangosan felröhögtek.

A pad környékét nemrég takarította. Most mégis összegyűrt sörös doboz és cigarettacsikkek éktelenkedtek megint. Pedig ott a tároló a pad mellett.

Dezső szó nélkül összeszedte a hulladékokat, s ment volna tovább. De az egyik kölyök épp akkor dobta el az újabb csikket. Pont a lába elé. Nem lehetett kétsége afelől, hogy szándékosan tette. Ám Dezsőben még benne volt a szökőkút megjavítása fölötti öröm, így nem vette fel a kesztyűt, csak annyit jegyzett meg csöndesen, miközben a csikket a lapátra sepepte:

– Anyád erre tanított?

– Hallottátok? – pattan fel a padról a suhanc. – Anyázott a mocskok! – Közelebb lépett Dezsőhöz, és erőteljesen meglökte.

Dezső nem számított a támadásra, a lökés lendülete földre vitte. Esés közben a kerekcsukát is felborította.

– Még szemetel is a köcsög! – röhögött a másik.

A harmadik csillapítani próbálta őket.

– Jenci, Géza, hagyjátok a faszba, nem ér annyit a balhé...

Dezső feltápáskodott. A Jencinek nevezett fiú azonban ismét közelebb lépett.

– Szedd össze ezt a moslékot! – bökött a kukából kiborult szeméthalmazra.

Dezső felállította az eldőlt tárolóedényt. Szó nélkül elkezdte felszedni a hulladékokat.

– Na, ezt már szeretem! – vigyorgott amaz. – Így kell ezekkel bánni! – fordult a többiekhez diadalittasan.

Csakhogy a park túl felén dolgozó asszonyok is meghallották a lárját. Seprűt emelve siettek a helyszínre.

– Ölik a Dezsőt! – kiabálta már messziről az egyikük.

– Kitaposom a belüket! – üvöltötte a másik.

– Na, mi az? – fordult szembe velük a Géza nevű. – Jön az erősítés? Azt akarjátok, hogy szétbasszunk köztetek?

– Vagy inkább *meg*? – tromfolt Jenci.

– Lenne gusztusod hozzájuk? Nekem ugyan nem!

– Jenci, ne bohóckodjatok már, elég volt. Húzzunk el innen! – lépett el riadtan a padtól a harmadik srác.

Csakhogy a három felbőszült nő addigra odaért. A seprű ütésre emelkedett a kezükben. Csépelni kezdték a fiúkat, ahol érték. A távolabb állónak sikerült kerekét oldania, de a másik kettő kapott rendesen, mígnem a lehangosabb valahogy megszerezte Dezső földön heverő lapátját, és lendületből megütötte a hozzá legközelebb álló asszonyt. A testes nő nyomban összegörnyedt. Artikulátlan hangon sikoltozott. Körülötte tócsa keletkezett.

– Elment a gyereke! – sipította a társa.

– Megöllek, te mocskok! – üvöltötte felbőszülten a másik.

Dezsőben elpattant valami.

– Gyilkosok! – kiáltotta, és a két nőhöz csatlakozva pusztá öklével vadul csépelni kezdte a hangadó kölyköt. Még akkor is ütötték, rúgták, amikor az már védekezésképtelenül hevert előtűk.

Hirtelen több rendőrautó is érkezett. Az arra haladó bémészködők szétrebbentek. A rendőrök mentőért telefonáltak.

– Anyázott a mocskok – hörögte Jenci, miközben befektették a mentőautóba.

Dezső kezén bilincs kattant. Fejét lenyomva tuszkolták be a kocsi hátsó ülésére, ahogy a filmekben látni.

- A Rózszi? Mi van a Rózsival? – csak ennyit kérdezett.
 - Kutyabaja – nyugtatta meg az egyik mentős.
 - De hát elvetélt... Elment a gyereke...
 - Gyerek? – csodálkozott a mentős. – Hiszen nem is volt terhes... Csak összepisilte magát.
- A rendőrautó elindult. A sofőr az autórádió állomáskeresőjével babrál.

A hírolvasó monoton egyhangúsággal darálta a szöveget. Dezső ernyedten gubbasztott a jármű hátsó ülésén. Lehunyta a szemét. Körötte zsongott-hullámozott minden... Az anyja jutott eszébe, akit az apja ütött meg részegen, úgy, hogy az asszony nyomban elvetélt. Még gyerek volt. Hároméves talán. Ködösen látta maga előtt az anyja félelemtől eltorzult arcát, amint könyörög: „Ne bánts, kérlek, ne bánts...” De az apja, az a brutális állat nem könyörült. Csak akkor hagyta abba a verést, és huppant le erőtlenül a díványra, mikor az asszony már nem mozdult. Dezső sírva borult az ájult testre. Körülötte minden csupa vér volt.

A rádióban közben már az időjárás-jelentés ment. A meteorológiai előrejelzés szerint derűs, nap-sütéses délután várható.

Vollein Ferenc: Jézus mennybemenetele

Stermeczky Zsolt Gábor

a cinizmus ellenében

újjraértelmezett
kommunizmusban élünk.

apám a munkás, mert
kidolgozza a belét.
anyám a paraszt, már
úgy pejorative.
az értelmiség meg szerény
személyemnek maradt.

már látom is azokat, akik tátott szájjal
röhögnek az előbbin. a röhögés
– mint a szovjetek –
felszabadít: tart valameddig, aztán
ki hogy éli meg.

így nem érdemes
tükröt tartani. a saját
képünket is másénak látjuk.

tágra zárt szemek

Mindketten jobban járunk, ha
soha többé nem adsz
kölcson könyvet.

Süskind Galambja
veszélyesen emlékeztet
Schnitzler Álomnovellájára,
pedig nem is hasonlítanak
egymásra: az egyikben egy
fickó mániákusan retteg egy
ártatlan madártól, a másikban
meg egy házaspár rájön, hogy
csak egymással akarnak szexelni.

Abból igazából a filmet láttam
először, akkor úgy néztem, mintha
köztünk lenne így. Ennek semmi
alapja nem volt, ezt addigra

el is mondtad egy párszor,
én meg úgy féltem tőled, mint az
a fickó a galambtól.

A könyvet az első pár oldal
után tettem le, pedig
esküszöm, igazán végig
akartam olvasni.

vezetés az írás gyakorlatában

az írók hallgatnak és írnak.
minél nagyobb a kettő közti
távolság, annál izgalmasabb
a született mű. és annál tovább
rágódhatnak az esztéták az eredetén.

az esztéták csak írnak:
így csökkentik le a
távolságokat, hogy a kánon
könnyen átjárható legyen.

hallgatni mestereket is lehet,
itt azonban fontos a mértéktartás.
aki mestert hallgat, ő maga is
túl könnyen mesterré válhat. az
esztéták dolgát pedig megkönnyítheti.

az igazi mesterek először hallgatnak,
utána kivárnak, végül írnak.
számukra a kivárás a legfontosabb,
csak így lehetnek egyszerre
írók és esztéták.

Björk a repülőn

egyedül vagyok.
teszek egy világszerte repülőutat,
hogy kövessem a szívemet.

a repülőn sokan vannak. mellettem
egy magyar ül, zsák van nála. szóba
elegyedek vele. azt mondja, sok pénzt
nyert, és most elkölte.

az óceán felett repülünk, amikor a
magyar feláll, és az ajtóhoz megy.
kinyitná, rászólnak. nem tudja, hogy
a repülő ajtaját nem szokás
csak úgy nyitogatni. visszajön,
itt még a pénzt sem lehet
rendesen elkölteni, mondja.

furcsa ember,
zavarba ejtő köztünk a távolság.

a világszerte repülőúton is
egyedül vagyok,
én így követem a szívemet.

Tomaji Attila

Halottak dala

A sápadt virradat roncsolt idegzetét
szeretők csonttestére, ágy tutajára
bízta, s visszamenekül az éjszakába.
Magasba riasztja madarait a rét.

De az éjszakák visszakérődzik a fényt,
s máris újra kezdődik a végtelenség,
szerelem öleli a halszagú halált,
csillag a pocsolyában társakat talál,
kidugja késhegyét a fű, hajnal húzza,
szél növeszti körmét, fog akad a húsba,
vadvíz sodorja fejünk alá a párnánk,
széthulló szájjal is anyatejre vágynánk,
fekszünk a földben soványan, erőtlenül,
szél fúj el dombok fölött észrevétlenül,
jól megleszünk itt is, a holt avar alatt,
hol éhes vadak mustrálják a varjakat,
hallgatjuk édes lábak cösszanásait,
felidézzük szétfoszló arcvonásaink,
nem iszunk drága öreg borokat többé,
sűrű vérünk elcsorgatva, mind a földé,
por és homok lett, mit valaha megittunk,
gyökerek szívják ki szívünkből a titkunk.

Majd lányok bámulnak először a holdra,
új felhők úsznak lágyan új erdők fölé,
benéz a szél, a víz a homlokunk mögé,
testünkre a földet évszakok sodra hordja –

fűcsomó

gyorsan haladok tartok
valamitől valami felé
naponta körbe járom
a pusztító árnyas helyeket
mondatok örvénylő árterét
szavak néma üres fészket
tanúsítja változó vérmintám
összes hajnali merült álmom

szökik mind messzebbre
a drága adrenalin unja már
hallgatni a hús hemoglobin
lüktetését nézni a vékony
érfalon tempózó kifejlett
áttétes metaforák úszkálását

az integető jóindulatúnak
tűnő szimbólumszigetek felé
tartok még tartom magam
elmegek a halál hasfaláig
és tovább a kardvirágokig
megnyitom vérem kapuját
vérem keserű iszapjába lépek

csak egy fagyott fűcsomó
álmodik ott barátaim azokról
akik lehettünk volna azokról
akik talán élhettek volna
úgy is mintha éltek volna
mintha éltek volna egyszeri
életüket zuhogó titkainkat – –

Morva Mátyás

Hellmetál

– Szanaszét...

Gondolta magában Kisbojtár, ahogy a kisbusz küszöbéről a járda szegélyére top-pant. Reggeles volt ezen a héten, de ma ráhúzott pár órát a munkaidejére. Lassan már egy egész hónapja a Vesztmetálban hegesztett látástól vakulásig, vagy pont fordítva, ha éppen éjszaka volt.

Már erősen szürkült, de a közvilágítás egyelőre még váratott magára. Hunyorogva bámult bele a homályba vesző utcába. Hullafáradt volt és kicsit forgott még vele a világ, sosem bírta a buszozást. Nagyon ásítva indult meg bérletének irányába.

– Még öt hónap... ha legalább egy fél évet kibírok itt, lesz elég pénzem, és viszlát Vesztmetál, helló Anglia... akár pásztornak is elmegyek, csak el innen... ne érezzem még egyszer az izzó vas bűzét, ne lássam még egyszer azt a vatta sűrűségű fel-szálló füstgomolyt, ne kelljen még egyszer elkapnom a tekintetem, ha véletlenül oldalra nézek... még öt hónap...

Így morfondírozott magában, miközben ahhoz a szűk sikátorhoz ért, amelyen kénytelen volt naponta kétszer áthaladni, ha nem akart hatalmasat kerülni. Sötét falak tornyosultak az erre kőszalók fölé, ott még napközben is koszos sötétség honolt.

Kifelé menet előkotort egy gyűrt cigarettásdobozt és gyufát is hozzá.

– Az utolsó szál gyufa. Na, hajrá, mert ki nem bírom hazáig... – vigyorodott el a cigivel a szájában, ahogy megállt, hogy a lehető legbiztonságosabban hajtja végre a műveletet és véletlenül se lobbanjon el idő előtt az apró láng. Egészen közel emelte az arcához a barnafejű pálcikát, majd egy gyors mozdulattal beletolta a doboz szélén gubbasztó barna pontseregbe.

– Mi ez a szag?

Tekintett meglepetten oldalra, ahol hirtelen felvillant előtte egy piros tábla.

„Nyílt láng használata tilos!”

Arra már nem maradt ideje, hogy elkáromkodja magát, amiért pont a kazánház ajtaja előtt kellett megállnia.

Éktelen fülzúgás, vakító fényesség. Úgy érzi, menten szétrobban a tudata, valami mégis összetartja. Idővel csillapodik az elviselhetetlen állapot, még egy rekedtes hangot is hall valahonnan messzebről, de nem érti, mit mond. Nem is érdekli, úgylát csak álmodik.

Meglepettsége akkor hág a tetőfokára, amikor valaki jó erősen oldalba rúgja.

– Kelj már fel te tajtékparaszt! Nem tanították meg anyádék, hogy nem illik kilenc óra után zavarni? Vagy azt hiszed, hogy a pokolban mindent lehet? He? Na, szedd már össze magad!

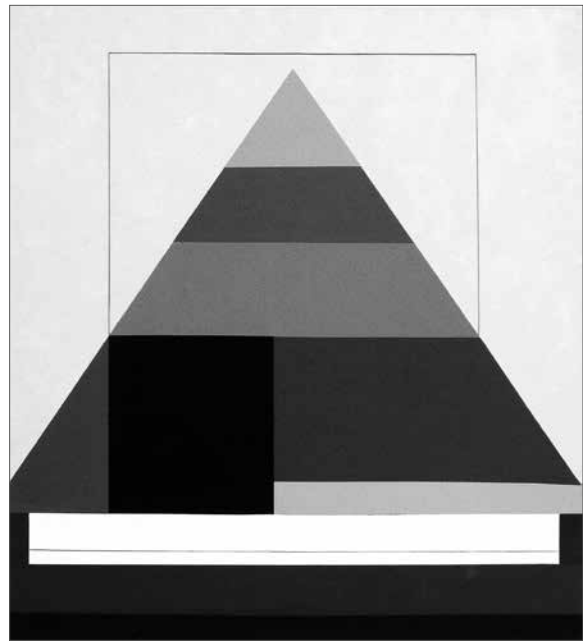
A vékony, reszelős hangot immár egészen közletről hallja, miután pedig kidörzsöli a szeméből a káprázatot, némi pislogás után egy öltönyös, vörös képű, törpe méretű alak rajzolódik ki előtte, két apró szarvval és sötéten villogó, karikás, zöld szemekkel.

– Na, lóduljunk már, bakter! Éppen vacsorázni készültem...

- Ha valami Hány Péter témájú zsúrra készülsz, azt ajánlom, vegyél egy rendes okulárét, mert ez a körbefeketített szem elég gáz... - válaszolja, kissé kábultan a fejét vakargatva.
 - Mi a rákról beszélsz? Indulás! - rivall rá az öltönyös, majd még egy jól irányzott rúgást küld Kisbojtár oldalába hegyes orrú lakkcipőjével.
 - Megyek már, csak ne rugdoss... hol a pokolban vagyok egyáltalán?
 - Útközben mindent elmondok majd, de a lényeg annyi, hogy sikeresen a levegőbe repítetted magad egy fél lakótömbbel együtt. Noha javarészt a fűtő hibája, valamiért mégis itt kötöttél ki.
 - Ne viccelj, tuti csak álmodom! Csípjen meg valaki! Áuuuuu... ez rohadatul fáj!
 - Legalább már tudod, hogy nem álmodsz...
- Kacag fel gonoszán a szarvas kis lény, hogy még elálló hegyes fülei is beleremegnek. Kisbojtár kábán tekint körbe: sivár, üszkös dombok, ameddig a szem ellát. A horizonton mindenfelé valami baljós, vörös derengés, kicsit feljebb gomolygó füstbe fulladt feketeség. Sietve felzárkózik pokolbéli vezetőjéhez és hamarosan felérnek az egyik domb tetejére, azon túl pedig egy barátságatlan város tárul a szeme elé, barátságatlan gyárkérményekkel, amelyek barátságatlanul okádják magukból a füstöt. A füst barátságatlanul hunyorgó felhővé alakul a sötét és barátságatlan füstfelhőkarcolók felett.
- Pizsokság! - tekint büszkén a város felé a törpe méretű ördög. - Itt nőttem fel! - teszi hozzá még büszkébben...
 - Hát... ez nem lep meg... - biggyeszi le az ajkát Kisbojtár. - Egyébként is, ki a fene vagy te?
 - A nevem Lalek, de mindenki csak Kicsi Laleknek hív errefelé...
 - Fasza... engem Kisbojtárnak hívnak... azért nem semmi a fantáziám, ilyen fazonokat se lát mindenki álmában...
- Lalek elengedi a füle mellett a megjegyzést, és megszaporázza a lépteit, mondván, hosszú még az út a városig. Kisvártatva kiérnek a főútra, ahol az útjelek sárgás, repedezett koponyákkal vannak kirakva. Kisbojtár kővé dermedve néz végig a távolba vesző libasoron.
- Nyugavér, műanyagból vannak! - nevet fel Kicsi Lalek. - Az új kormány túl magas adókat szabott ki az igaziakra.
- Ahogy továbbindulnak, a főúton elhúz mellettük néhány fekete kocsi. Csakhamar egy kimagasló, zordon sziklaszirt mellett haladnak el. Messziről is látszik, ahogy a tetején pár csupasz alak lóbál valami apró tárgyat, amit egy hosszú madzaggal hajlékony bothoz erősítettek.
- Hát azok meg? - torpan meg Kisbojtár.
 - Ne foglalkozz velük, bolondok. Csillagot akarnának fogni... méghozzá horgászbottal... haha... egy szót sem szólnék, ha ott lenne az égbolt a füstfelhőn túl, de így... valami dilinyós találta ki még évekkal ezelőtt, hogy ha beleakad a horga egy csillagba vagy a holdba, akkor képes lesz felhúzni magát a mennybe... kész röhej, én mondom, kész röhej. - legyint Lalek, majd tovább indul. A város éppen olyan barátságatlan belülről is, mint amilyennek kívülről látszott. Mindenfelé különböző méretű torzpfák és egyéb válogatott rusnyaságok, nem beszélve az állandó kormoszítalástól, melynek hatására mindent ujjnyi vastagságú fekete réteg von be.
 - Azok ott mit csinálnak? Azt ne mondd, hogy van idelent net! - hadarja izgatottan Kisbojtár, miközben az egyik utca közepén ülő társaság felé bök. Mindannyian egy-egy vibráló monitor előtt ülnek, feszülten a képernyőre meredve.

- Büntetésből egész nap a facebook előtt gubbasztanak, és általában nem történik rajta semmi. Aztán néha felvillan egy-egy esemény, de csak addig tart a boldogságuk, amíg rá nem jönnek, hogy a régi egyetemük csoportjába posztolhatja valaki a sárkányhajós versenyét... naponta legalább hússzor...
- Uhh... ez gáz! Na és ők?
- Átkozott ördögfiókák, már megint koromembert építenek az út közepére!
- Nem ők, hanem azok ott jobbra – mutat most Kisbojtár egy másik csoportra, akik leszegett fejjel bukkannak fel az utcasarkon. A lábszárukhoz rögzített láncon koszos batyukat húznak maguk után, a koloncokból sötét folyadék szivárog. Ők is teljesen fedetlenek, arcuk mintha lekopott volna, testükön hanyagul összefércelt, hosszú seb éktelenkedik. Ahogy közelebb érnek, jól hallatszik a láncok zörgése, melyhez még valami más, nyugtalanító hang vegyül.
- Látod azokat a kis batyukat? A belső szerveiket húzzák maguk után, mert a testük tele van üvegszilánkkal, cigicsikkel és injekciós tűvel... a létfontosságú szerveknek sajna már nem maradt hely...
- Miért nyögnek?
- Szerinted kellemes lehet, ha törtüveggel vagy kibéelve? Na, ugye!
- Kisbojtár némi szájalommal az arcán tekint a tovavánszorgó csoport után, míg nem eltűnnek az egyik sarkon.
- Gyere már, mindjárt itt vagyunk... Tadám! Ez itt a Hellmetál. Lucifer egy óriási hullámvasutat akar építeni, ezért most minden épkezézláb lélek itt hegeszt.
- Bassza meg a hét kurva... – tekint fel földbegyökerezett lábbal Kisbojtár a gyár hatalmas kapuja felett lévő „Hellmetál” logóra, közben egyre vadabban csipkedve önmagát, hátha mégiscsak felébred...

Konok Tamás:
Kék Piramis

Bódy István

Juniperus

Nem volt úgy oda hova se
Mázsát máslott csak szállt a por
Fél képeit veszendőbe
Vonta valami görgeteg

Hossza a szélébe lapolva
Nem stimmel vissza öltve sem
Közel jár mindjárt itt az este
Fölös marad vagy hézagos

Juniperus ragyog az éjben
Nem mozdul meg csak nagy soká
Örök boldog szánandósága
A messze mély felé kereng

Csak még éppenhogy sejteni
Tán még épphogy se hallani
Ahogy szíveken át a vér
Bagoly suhan az éjszakában

Csak már eloldva százezredszer
Borulni már fölébe egyszer
Ahogy fürdik a hold a tájban
Hernyó az ág végére ér

Két fanyűvés közt
Juniperus a fátummal diskurál

Adja a bankot
Nyeglén orrot vakar
Kurtán föl-fölnevet

Árokfélre roskad
Ha vége van

Juniperus
Az elakadt üvegliftből
Kinéz

Emeletközi panoráma
Parfümpára a gyomorban
Alig fogható imbolygás

Kőpadozat és csillagkupola
Között félúton túl
Eledele sáska és vadméz

Gazdagítani a hagyományokat

Ajánló sorok Marton Árpád oratórium-szövegkönyve elé

Hagyományokat lehet őrizni, mint tengerparton gyűjtött kagylót a vitrinben. És lehet művelni, lehet élni velük és általuk, miként a tengerparton gyűjtött kagylóból is készíthetünk ékszert, vagy díszíthetjük vele valamelyik használati tárgyat, amelyet, ha nem is minden nap, hogy mindennapivá válva kopjon el, de egyes kiemelt alkalmakkor rendeltetésszerűen használhatunk. Előbbi esetben a hagyomány, amint a kagyló, holt tetem, szekrény mélyén heverő, onnan olykor előkotort, leporolt, lélektelen tárgy, semmi egyéb, semmi több, utóbbi esetben a tradíció velünk él, át- és megélhető, magunkba olvasztható, átgondolható és saját magunkkal, saját korunk tapasztalataival földúsítva hagyományozható tovább.

Mindig ambivalens érzéseim támadnak, amikor hagyományörzésről esik szó. Kíváltként, hogy igen gyakran ez alatt nem értünk egyebet, mint egy örökkévalóságba merevített cselekvéssor fölidézését mindig ugyanabban a formában. Márpedig, ha így teszünk, egy múmiát gondozunk inkább, semmint élőlényt. A hagyomány, ha él, változik. Hiszen ami él - változik. Ami halott, az igen gyorsan elnyeri végleges formáját. A magam részéről szívesebben látom élni, tehát változni a hagyományokat, semmint semmitmondóvá merevedve, a jelentől és a jövőtől eltávolodva, életidegenné silányodva.

Éppen ezért örülök, amikor keresztény vallási hagyományainkat látom virágozni, gazdagodni. Amikor azt tapasztalom, nem minden évben ugyanúgy ünnepli ünnepeit a közösség, hanem mindig kicsit másként, hozzáadva az eltelt idő hozadékait, az új gondolatokat, új benyomásokat, új értelmezéseket. Ha beengedjük a változó világot tradícióinkba, ünnepeinkbe, azzal az élet mellett tesszük le a voksunkat a halál, a múlttól a jelenen át a jövő felé ívelő egész-lét mellett a múltba meredő rész-lét ellenében.

Pontosan ezért lényeges a rítus meg-megújulása is. Az itt következő művet ilyen rítusújító szándék hívta életre. A *Jairus lánya*, Marton Árpád szövegkönyve Benedekfi István húsvéti oratóriumához, bizonyíték arra, hogy a húsvéti ünnepkör él és élni akar. Marton Árpád szövege a modernitás kérdéseire reflektálva teszi élővé az évezredes hagyományt. Rámutat arra, hogy az ősi misztériumoknak van válasza a modernitás problémáira, egyúttal fölhívja a figyelmünket, hogy jelenkorunk bajait, gondjait, nehézségeit nem kizárólag jelenkorunkból kiindulva lehetséges megoldani. Így köt össze múltat és jelent a jövő érdekében minden valamirevaló, élő tradíció, ám amidőn e hármas egységből (múlt - jelen - jövő) valamelyik kihull, a hagyomány elhal, legfeljebb bebalzsamozott tetemét őrizhetjük, ami nem lehet célunk. Ezt ismerte föl Marton Árpád, ezért nyúlt egy kévéssé földolgozott témához mai, modern eszközökkel, hogy dúsítsa az örökséget, ne csupán őrizze, de élje, élhetővé tegye és gazdagítsa a hagyományt.

Bene Zoltán

Jairus lánya¹

Marton Árpád szövegkönyve Benedekfi István húsvéti oratóriumához *Ismeretlen középkorú mester himnuszaira*

Előolvasó (recitálva):

Ím, elébe járult egy Jairus nevű férfi, a zsinagóga elöljárója. Lába elé borult, és kérlelni kezdte: „Halálán van a lányom. Jöjj, tedd reá kezedet, hogy meggyógyuljon és éljen.” Ekkor emberek jöttek és közölték: „Mehalt a lányod. Minek fárasztanád tovább a Mestert?” Jézus azonban így bátorította a lány apját: „Ne félj, csak higgy!” A háznál nagy sírást-rívást, jajgató népséget találtak. De Ő így szólt hozzájuk: „Mit lármáztok itt, mit sírtok? A kislány nem halt meg, csak alszik.” Azzal megfogta a kislány kezét, és így szólt hozzá: „Talita kum, Kelj föl!” A kislány fölkel, és járkálni kezdett. Tizenkét éves lehetett...

PROLÓGUS: A GOLGOTA PLÁZA

(Az Előolvasót áhítatosan hallgató csuklyás alakok egy szempillantás alatt ledobják vezeklőkámzsáik, és egy kommersz revü flitteres kavalkádjává alakulnak.)

Hangosbemondó:

Hölgyek, Urak! Türelmet kérünk!
Pár perc, és megnyit új egységünk
S hogy kellemesebb legyen várni,
A színpadon plázánk Cicái!!!

(Őrjöngő taps és üdvrivalgás. A következő jelenet giccses, csiricsaré karácsonyi show tónusában, ahol kell, rapelve. A kereszt mint áruházi logó revüfényben villószik.)

Plázacicák:

Ledózeroltuk Isten házát,
hoztunk helyette fényes plázát,
Golgota Pláza cicái,
hát lehet minket nem imádni?

Managerek kara:

Kegyes sztori kit hoz ma lázba?
Földi mennyország, Golgota Pláza!
Csodák márpedig nincsenek,
áldozunk a pénzistennek!

¹ Jairus lánya Máté evangéliumának titokzatos mellékszereplője. Miután Jézus föltámasztja halálából, eltűnik a szent író szeme elől. Nem tudni, meghalt-e újra, vagy közöttünk él Jézus csodatételeinek örök tanújaképpen, mint afféle bolygó zsidónő, prófétaasszony, hogy figyelmeztesse a hitét veszített világot a Megváltás múlhatatlan titkára...

Plázacicák (műgyémántos, villódzó mikulásszáнкón riszálnak):

Arany és tömjén, őrjítő:
tarol a három királynő,
kerüljük, ami kellemetlen,
nem hullunk térdre Betlehemben.

Managerek kara:

Nem vall az üzlet kárára,
hogy itt vitte bőrét vásárra.
Logónk a Logosz, az istengyermek,
rá építjük a marketingtervet!

Műkőrmös lány:

Itt halt meg épp, ezen a dombon,
isteni hely, mindig aszondom.

Hostesslány:

Jó csávó volt, de – hendikep! –
nem hagyott hátra szelfiket.

HR Manager:

Minden csak reklám kérdése:
építs az életérzésre!
Kenceficék és fitness, topless,
meglásd, az egész élet jobb lesz!

Plázacicák:

Átbulizunk mi minden éjt,
habzsolunk szexet, szert és kéjt,
ha nem segít eperszín óvszer,
jöhet az epres fogyasztószer.

Managerek kara:

Van itt megoldás minden csődre,
ugorj fel egy mozgólépcsőre!
Ne várj egy láthatatlan, vérző úrra,
megvált a multikulti szubkultúra.

Plázacicák:

Nálunk a kínos kérdések ritkák,
nem feszegetjük az élet titkát.
Feng Shui, Taj-Csi, tantrikus jóga,
légy te csak nyitott minden jóra!

Managerek kara (csokiszökökúttal, pezsgővel, konfettiágyúkkal):

Megnyitjuk a boldogság forrását,
elhozzuk az Isten Országát,
félre morálnak ódiuma,
nem kell a népek ópiuma!

Nyuszilány:

Légy magad, s meglásd, csodát művel
műköröm, múhaj, múháj, műmell.

Mikulány:

Légy örökifjú sok botoxtól,
pár év, és úgyis szertefoszol.

Managerek kara:

Nem csalás és nem ámítás,
elérhető minden csábítás.
Fényesebb, mint az Isten háza:
téged is hív a Golgota Pláza!

(Mind együtt, templomi áhítattal):

Háromszor esett el a kereszttel,
nem is lett belőle topmenedzser.
Mégis: a Mindenség Királya
piacvezető világmárka!

(Közben a háttérben a King of the Universe logó tűnik föl, némiképp diabolikus motivikával. Önkívületig fokozódó tombolás. Egyszerre nagy robaj, gépleállítás, áramszünet, kipurcant a show. Váratlanul előlép a tömegből egy koldusasszonynak kinéző alak, akire eddig ügyet sem vetett senki a forgatagban. Ő Jairus lánya. Kora 12 és 2000 év között bármennyi lehet.)

Jairus lánya (furioso):

Átkozott haramiák!!!
Ti öltétek meg Isten Fiát!

(zavar, pánik, értetlen zsidongás)

Semmi sem változott azóta...
Kapzsi, mohó és kéjsóvár,
rosszabb az ember az állatnál,
mint akinek nincs Megváltója.

Köszönet, hála ismeretlen.
Ha megtömté a bendőjét,
elfeledi Teremtőjét -
már csak én hiszek Istenemben.

Láttatok mind: a holtan fekvőt,
mikor belépett a kapun,
és azt mondta: Talita kum!
Hogy feledném a megmentőt?

Akkor szegődtem hírnökének,
de mindhiába prófétálok:
az Élet úrrá lett a halálon -
nem tanulnak a nemzedékek.

(visszaemlékezik a húsvéti eseményekre, változás:)

1. kép Menekülés Jeruzsálemből

(Jézust eltemették. A tanítványokon pánik lett úrrá. A menekülő tanítványokkal csak Jairus lánya száll szembe: a sírhoz tart, hogy jelen lehessen Ura föltámadásánál. Jeruzsálem asszonyai is próbálják visszafordítani, de nem lehet.)

Kórus:

Fuss! Fuss!
Menekülj! Menekülj!
Rajtunk
senki sem könyörül.

A templom függőnye kettészakadt,
az oltár helyén egy kráter maradt.
Kéntüzet okád a szentek szentje,
szégyent vallott az Úr Felkentje!

Ádám bűnének nagy lett az ára,
Istent szegeztük keresztfára.
Poklot festett a márvány égre
rőt sugárban a Bárány vére.

A bosszulásban nem lesz hiátus,
dühödten őrzöng a vad Pilátus.
Emlékezzünk csak Heródesre:
Kajafás tanít most móresre!

Fuss! Fuss!
Menekülj! Menekülj!
Rajtunk
senki sem könyörül.

Jairus lánya (furioso repríz):

Semmi sem változott azóta...
Kitől kenyeret-bort kapott,
Elárulja a Tanítót,
mint akinek nincs Megváltója.

Feledtétek, mit értetek tett?
Neked a látást adta vissza!
Te leprás voltál, és most tiszta –
ezzel érdemelt hát keresztet?

Tetézte számát kenyérnek-halnak
– sorban álltak a kosárért –
Uram, kár volt a csodákért,
jobb lett volna, ha éhen halnak!

Megállította vérfolyástok!
Uram, nézz le, a csűrhe tombol,

s Te kihoztad őket Egyiptomból! –
Égre kiált az árulástok!

Péter és a tanítványok (KORÁL):

Elég, elég! Ne vádolj tovább!
Fékezd a szavak ostorát!
Péterek vagyunk, árulók, gyávák,
Szellő kioltja hitünk lángját.
Törékenyebbek a szalmaszálnál,
fellángolunk a csoda láttán,
minden eszméért hevülünk,
de elsőnek menekülünk.
Az ember szíve színváltó,
hetente kell új megváltó –
magunkra hagyva mit tegyünk?
Hisz cserbenhagyott Istenünk!

Jairus lánya (megdöbben Jézus halálhíre hallatán):

Magatokra hagyva? Mit hallok?
Mi történt, amit nem tudhatok?
Galileából jöttem vissza,
ahol a nép szavát issza,
mi történt hát?
Mondjátok csak:
mi az igazság?

Jeruzsálemi asszonyok kara:

Jairus lánya, sírj,
a Mestert elnyelte sír,
dajkálja gyötrött, szenvedő
testét irgalmas szemfedő.

Ajkára fagytak szent ígék,
férgék emésztik szent szívét –
vigasztalásunk volna tán
a csontsikoltó Golgotán?

Ledőlt az égi vár,
kopár a szemhatár,
némult igéi dallama
bénult szívünknek balzsama.

2. kép (flashback) az Olajfák hegyén

Jézus:

Atyám!
Kopár a szemhatár, kietlen.
Lelkem zsarátnoka kilebben.
Föltáruul Dávid zsoldára:
Fiad emeled oltárra
talán...

Ha már
bezárult az ég ablaka,
rémiszt az örök éjszaka.
Emberfiának nincs hova
csüggedt fejét elnyugtatnia
soha.

De lám:
alszanak mind a tanítványok,
mindhárman sírig hú barátok...
Jóllaktak az úrvacsorán,
de elbuktak az első nagy
próbán.

Habár
hallották, mégsem értették:
most életemet adom barátaimért.
Legyen önekik szent lecke,
útmutató a szeretetre
példám!

Immár
nem látlak többé, Galilea!
Többé nem jár az Isten Fia
ligeteidben, Názáret,
hullámaidon, Genezáret,
Ne várd...

Az ég
áldjon meg, Júdea lankái,
Gileádnak juhocskái!
Bódító illatú olajfák,
kik Teremtőjüket
búcsúztatják...

S mert fél,
most mondjatok érte imádságot,
öntsetek lelkébe bátorságot,
tenger, ki őrzöd léptét,
ölelje át hús magányod
szívét!

Ne még!!!
Nem vágyom bíbor köntösre!
Vetésed miért vérem öntözze?
Stációján egy keresztútnak
elcsigázottan földre hulljak?
Ne kérd!!!

Atyám!
Világmegváltó tervedet

miért épp előlem rejtetted?
Veled voltam a diadalban,
hát ne hagyj el most a viadalban,
Atyám!

S ha már
teremtő műved koronája
ártatlan Fiad rút halála,
ítéld, ítéld keresztfára,
csak őt, csak őt ne hagyd magára:
Anyám...

Atyám!
Kezedbe ajánlom lelkemet:
visszafordulni többé nem lehet.
E könyörtelen, durva nép
rég elfeledte Istenét.
A Te neveddel szór átkokat,
időszerű az áldozat.
Balvégzetének vándora,
Juhnyáj, de nincsen pásztora

Uram!
Kezedbe ajánlom lelkemet!
Vérem szentelje föl fényes művedet!
Legyek életfa, amelyen érik e
keresztre szegezett Lét-Ige!

KORÁL:

Akit a szent Szűz méhe szült,
elnyelte most a néma föld.
De harmadnapnak reggelén
támad sírjából új remény.
Tekintsd e szent haláltusát,
imádd a népek Krisztusát!

3.kép A TEREMTETT VILÁG HIMNUSZA A KERESZT ALATT

(Jairus lánya előénekesként + zümmögő kar, szöveggel csak a refrénszakaszokra lép be):

Dermedt a Föld. A gyász imája
szitál mindenre csöndesen.
Hiába: vigasz nem terem,
lehullott a Nap glóriája.
A nappal éjjé feketült.
Égbenyúló hegytetőre,
vérehulló fecskéfűre
vaksötétség települt.

*Hallgat a tenger. Hullámain
nem lépdél többé drága láb...
Ajakai nem zengik tovább
a Megváltás himnuszát...*

Igéit őrzik dombok, völgyek,
telhetetlen asztagok:
ígéretétől gazdagok,
remény szavától zöldek.
Veszteségük véghetetlen.
Áruljátok el, csillagok,
merre vezetett lépte ott,
hallgatag, nagy végtelenben?

*Néma Tejútnak ösvényein
messze lépdelsz, drága láb!
Csillagok zengik csak tovább
a Megváltás himnuszát.*

Ki mond immár szentenciát,
lelkes teremtmények, füvek,
mézbalzsamú fák, szüret –
terólad, ártatlan nagyvilág?
Eltelve aljas indulattal
eltorzult képe, bűnös ember
istengyilkos gyűlölettel
így bántál teremtő Uraddal!

*Ám Isten terve célba ér:
túllépve ember szegényén
majd elfelejti emlékét,
és összebékül föld s az ég.*

4. kép A TUDOMÁNYOK HIMNUSZA A KERESZT ALATT (Brecht-féle song, a kiábrándult tudósok dala)

Tudósok:

Borban, kenyérben, vízben, égben,
szívben, szegényen, szenvedésben –
Ki tudja, mi ment végbe itt,
ki érti Isten tényeit?

Fizikus:

Faggasd az anyag titkait,
a bizonyosság ritka itt,
belőle, holtig várhatod,
nem jönnek végső válaszok.

Atomtudós:

Csak faktumok és kvantumok,
pszeudo-szubjektumok –

ennyi csak, mit észrevettem
mikroszkópi észleletben.

Filozófus:

Mondják: Isten abszolút elme,
logikája van, nem kegyelme.
Ha így van, miért nem látta át
kísérlete kockázatát?

Együtt:

Ahogy az elszállt pára bomlik,
szilánkjaira tört a lombik,
piciny hiba, és kakasszóra
meglett a végső katasztrófa.

Professzor:

Hiába omnipotenciája,
e téren nincs kompetenciája.
Emiatt lett a jó gyermek
áldozata a módszernek.

Biológus:

Felboncoltam, de semmivé lett:
feltárhatatlan tény az élet.
Bonckéssel, szikével nem leled.
A lelket befogni nem lehet.

Filozófus:

Mit tagadjuk: szembeötlő,
elfut ezer emberöltő,
látható evidencia:
kivész a transzcendencia.

Együtt:

De nélküle úr a végtelen,
választ nem lel az értelem,
hontalan, elvadult az ember,
gyötrődik, szíve nyugtot nem lel.

Atomtudós:

Analizál és kalkulál,
de lelke nyugtot nem talál,
erkölcse nincs, csak kémiája,
tömegpusztító arzenálja.

Fizikus:

Fegyverül forgatja a tudást,
tökélyre viszi a rombolást.
Létet dajkáló tudománya
lett az önzés aranybálványa.

Biológus:

Szondákkal kémleli a Marsot,
de nem látja az Istenarcot.
Választ nem ad a posztmodern,
A lelki helyzet post mortem.

Együtt:

Életfakasztó szép igéik
lélekrontásra elfecsérlik.
Belátható, hogy nincs remény,
az ember farkasfog-vetemény.

Így állunk hát a jelen percben:
a semmi üzen száz megaherzen.
Nincs tudományos válaszunk,
a posteriori támaszunk.

Borban, kenyérben, vízben, égben,
szívben, szegényen, szenvedésben –
ki tudja, mi ment végbe itt,
ki érti Isten tényeit?

5. kép Mária éjszakája – más néven Újmagyar Mária-siralom

(Mária a kereszt alatt egy másik éjszakára gondol. Csak ő maradt halott Fia mellett. Így talál rá Jairus lánya. Quasi bölcsődal.)

Mária:

Akkor is este volt.
A tájék néma volt.
Csicsíjja-bubújja...

Az angyal rámhajolt.
Sugárzó teste volt...
Tente-tente-tente,
Betlehemi hercegecske...
Csicsíjja-bubújja...

Álmodozó kislány voltam,
Tündérszóra fellángoltam.
Csicsíjja-bubújja,
Kirje, kirje, kisdedecske,
tente-tente-tente...

Kislányszívekben ég a vágy
látni az Isten Angyalát,
égi palotát: lépcsein,
tündérek könnyű léptein
aranyszínű bimbó fakad,
gyémánttűzű nagy virradat –
de Isten terve azon az éjjel
egy szúzlány álmát tépte széjjel.

Gábrriel angyal (éteri szózat):

Ave Maria, gratia plena,
Dominus tecum!
Ave!

Mária:

Názáret utcáin, falak mentén
settenve, lopva bujdokoltam
szívemben ringatván titokban
Isten tervét, szolgája, én.
Nem ért szívembe ajkuk szitka,
hol, kire Éva óta vártak,
kit prófétáik prédikáltak,
Növekedett az Isten titka.
Szűzként kifeslő piros rózsa:
Lettem a Mater Speciosa,
és az angyal azt ígérte:
élni fog.

Gábrriel:

Ne bántson gáncs és megvetés!

Mária:

Görnyesztő nyűg a magvetés...

Gábrriel:

Ezért jelölt napszámosának
dandárjában az aratásnak!
Új rügy fakad királyi töről!

Mária:

Míg Isten malma lassan felőröl.

Gábrriel:

Életfakasztó –

Mária:

Szívszakasztó –

Ketten:

fájdalom...

Mária:

– és én azt feleltem: vállalom!

Gábrriel angyal (éteri szózat):

Ave Maria, gratia plena,
Dominus tecum!
Benedicta
tu in mulieribus!
Et benedictus
Fructus ventris tui, Iesus –

Áldott vagy az asszonyok közt,
és áldott méhed gyümölcse!

Mária:

Méhem gyümölcse? Bűn almája
helyett szegeztek halálfára!
Láttam, szép tested miként görnyed,
nem itathattam föl drága könnyed!
Én ártatlan magzatom,
ékes szép csillagzatom,
meghallod-e árva szóm,
édességes vigaszom?

Én tudom csak, hogy meggyötört
tested minden bűnt eltörölt.
Megszenteltetik minden vajúdás,
eléd borul majd minden Júdás,
jóra fordul gyilok, ölés,
átfog isteni ölelés,
golgotavirág-glóriás,
keresztben függő Messiás!
Tépázott szirmú hófehér rózsza:
így lettem Mater Dolorosa,
ám az angyal azt ígérte:
élni fog!

Túllépve minden kínomon
kereszted áll majd síromon!
Megtört szívűek mind, anyák,
láttuk a halál angyalát.
Mardossa szívünk gyász s a bű,
gyilok, öldöklés, háború,
mennyországából kit kivernek,
didergő, éhes, árva gyermek.
Fojtogat annyi borzalom,
hol lenne erre oltalom?
De Isten lelkünkbe véste fénnel:
a halál csak testük tépi széjjel!

Ketten:

A teremtés műve egyre halad, / Ave Maria,
új élet fakad a föld alatt, / gratia plena,
hajnal derül, föloszlik a sötét, / Dominus tecum!
kitárja sírja börtönét. / Dominus tecum! Stb.

Megtörhetetlen aranyrózsák,
leszünk a Mater Gloriosák,
mert az angyal azt ígérte:
élni fog!

6.A kép A POKOL TORNÁCÁN

(Nagyszombat éjjele. A Pokol tornácán kihunyt minden remény a Megváltásra. A holtakhoz apránként csatlakoznak a földi Igazak, majd maga az Úr hangja is.)

Halottak kórusa, régi próféták és királyok:

A föld sötét.
A bűn ködét
fölsz nem szakítja semmi.

Az ember áll,
válaszra vár,
gyalázattá lett lenni.

Fölsejlenek
ígéretet,
de fogva tart az átok,

mert szívetek
míg nem szeret,
békére nem találtok.

Ha nem segít
a régi hit,
ki könyörülhet rajtunk?

Aki előtt
e büszke főt
hogyan hódolatra hajtsuk?

6.B Az Igazak himnusza

Mária:

Keblem dajkálta

János:

Keblén pihentem

Mária:

Mellem táplálta

János:

Szavait lestem

Együtt:

Senki sem
mondta, nélküle
mi lesz velem?

Szent József:

Atyja helyett atyja voltam.

Cirenei Simon:
Ha elbotlott, felkaroltam.

Arimateai József:
Eltemettem sírboltomban,
Szent kenettel balzsamoztam.

Mária:
Figyeltem minden kérését...

Mind együtt:
Ügyeltem minden lépését...

Szent József:
Elsóként
láttam mesteri érzékét,
szöveget mint verjen gerendába,
míg el nem készült keresztfája...

Együtt:
Sajnálom,
elsöpört mindent
egy rossz álom,
elkövettünk
egy nagy hibát:
rút világ
kezére adtuk
Isten fiát...

Mária:
Vakmerőn
hittem: múlhat egy
gyöngé nőn
a világnak üdvössége,
porrá omolhat kétsége,
vakhitét
hitem eltörli,
semmibe veszi,
semmivé teszi
önzés, aljasság
rút vétkét.
Álmodozó kislány voltam...
Holttestére ráborultam...
Csicsíjja-bubújja,
Betlehemi hercegecske...

Együtt:
Ügyeltem minden lépésén,
tétlen álltam a legvégén.

Az Úr hangja:
Nem tudom,

Van-e vigasz e tévúton?
Teremtettem egy világot,
de teremtményem visszavágott
álnokon.

Gyermekem
könyörült ezer emberen,
meghirdetett egy jobb világot –
latrok közt végzi minden látnok!
Gyötrellem!

Képtelen
vagyok győzni e helyzeten!
Minden hatalmam néki adtam,
Vele éljen a halhatatlan
végtelen,

vagy pedig
el kell dőlnie hajnalig:
Kudarcot vall-e a földre lökve
szeretetem, és mindörökre
eltapostatik?

(témareprízek mind együtt, Az Úr hangjától kísérvé)

*7. kép Az emmauszi úton
(Jézus szövege beléhasít a csüggedt tanítványok siralmába)*

Jézus:
Ne félj, csak higgy!
Ezt Atyám rendelte így.
Művéből nem vész el semmi,
övéit eljövök majd összeszedni.

Összegyűjtöm, mi elveszett,
aklába gyűjtöm a népeket.
Rájuk árasztom Lelkemet,
Őnéki zengnek éneket.

Leköpdösve és megvetetten
a menny alapját megvetettem.
Emberré váltam, testté lettem,
hogyan engem láss a testvéredben.

Készüljete a pirkadatra,
meghívtalak a feladatra:
dúsan termő kalászosok,
lesztek emberhalászosok.

Tanítsátok a lelkeket,
vigasztaljátok, ki elveszett,

szavaim fénylő igazgyöngyök,
ne aggasszanak sárgöröngyök!

Miként napfény a földeket,
járjatok hegyet-völgyeket,
városokat és falvakat,
a halálból új élet fakad!

8. kép Finálé

Jairus lánya (arioso):

Akire oly rég várt a világ,
Megölték az Isten Szent Fiát –
Szöges szíjjal ostorozták,
latrok közé besorozták.
A sokaság csodát bámult,
aztán Barrabást kiáltott.
Ámde mégis, harmadnapra
támadtunk nagy virradatra –
Egész világ látva lásson,
diadalmas Messiásom!

Jairus lányával Mind:

Jairus lánya, sírhatsz,
forrássá lett a sírhant,
kiomlott vére így fakaszt
a Föld szívére új tavaszt.
Jairus lánya, sírhatsz,
értelme lett a kinnak
Stb.

Zárókorál

(alatta a kíséretben ácsolásszerű kopogás, ami a végére diadalmas gonggá alakul)

Jairus lánya és az Igazak:

Üdvözlégy, győztes szent kereszt,
Isten kegyelme tette ezt,
értünk Fiát pokolra küldte,
halál bilincset összetörte.

Bár oltalmazta égnek orma,
ereszkedett közénk a porba,
széttépte halálnak gyolcsát,
elfoglalta égnek trónját.

Miképpen megjövendölte,
halál lakatját feltörte.
Bűnünk kellett rombolnia:
keresztben függő Isten Fia.

Mária is:

Eltörli Ádám bűneit,
tetézve Isten műveit,
tövist viselve, királyi ékét,
áraszt a létre égi békét.

Mária és Jairus lánya:

Embert próbáló küzdelem,
világmegváltó győzelem,
lángoló szív, amelynek láttán
eldobja fegyverét a Sátán.

Jairus lánya:

Uram, szerelmed megsebez,
szent Országodnak eljegyez,
irgalmas szívű jó Atya
halált eltipró szent Fia!

Krisztus, hatalmas nagy király,
Erődön megtört ős viszály.
Örökre trónolsz fenn az égben,
magadhoz vonsz a tiszta fényben.

Mind + Kar:

Uralkodol a föld felett,
ajkad mond majd ítéletet,
átszegezett karját kitarja
a sebzett mindenség Királya.

Krisztus, alázat kútfeje,
az irgalomnak nagy jele,
engedd, hogy mindig ünnepeljünk,
örök hazában üdvözlünk.

Gábrriel (AVE MARIA téma):

Gloria! Gloria!
In excelsis Deo
Alleluia!
Et in terra pax hominibus
Bonum voluntatis
Alleluia!
Stb.²

² A Jairus lánya produkció jogi képviselője a Hartai Zenei Ügynökség www.hartai.hu. A 2017. január 27-i nyilvános előbemutató részletei megtekinthetőek: <https://www.youtube.com/watch?v=CI85-xf7-Rs> (Az Olajfák hegyén), továbbá <https://www.youtube.com/watch?v=OkBfKahqz5s> (Mária éjszakája). A szerzők köszönetet mondanak Nagy Anikónak, Szél Bernadettnek és Szondi Tamásnak a részletek felejthetetlen életre keltéséért, Simai Mihálynak az oratórium lelkes fölkarolásáért, Plaveczi Ildikónak, Tajti Gabinak, Benedekfi Zoltánnak és Pallós Tamásnak önzetlen segítségükért.

A tizedik év

FÉL 10 ÖSSZEÁLLÍTÁS I.

2007 február végén egy kápolnásnyéki kis ofszetnyomda egyetlen nyomdagépén, a nyomda papírmaradékára nyomva 300 példányban megjelent a *FÉL* (akkor még Fiala Értékteremtő Lap) első száma. A két összehajtott A/4-es íven második középiskolások íráskezdeményei jelentek meg. A lapot pár környékbeli, valamint egy-két székesfehérvári középiskola szórólap-tartóiba helyezték el. A nyomda a szüleim nyomdája volt, a kamaszok jómagam és egy akkori osztálytársam, a középiskolákba pedig a kisbarátaink jártak. Mindennek idén éppen 10 éve.

Őszintén: akkor és ott semmit nem tudtunk arról, hogy a magyar nyomtatott irodalmi folyóirat-kultúra pont azokban az években hozza utolsó virágait és arról sem, hogy az egész íráskultúra, vele együtt pedig az, amit irodalomnak (szövegeknek és kulturális gyakorlatnak) nevezünk, éppen egy elsősorban mediálisan meghatározott nagymértékű változás kellős közepén áll. Dacára ennek, mi irodalmi lapot alapítottunk, mert olyan korban szocializálódtunk, ahol bárki – és tényleg bárki – alapíthat akármilyen lapot, anélkül, hogy ezzel a gesztussal bárhogyan is pozícionálnia kellene magát az egyes szubkultúrák (pl. a kortárs magyar irodalom) aktuális keretein belül és kívül. Nem volt szükségünk felhatalmazásra, engedélyre, egyszerűen csak voltak szövegeink, a szüleimnek meg volt egy nyomdája Nyéken. A lap létrejötté inkább ennek köszönhető, mint bármi másnak. Azt gondolom tehát, hogy a *FÉL*-re (ahogy véleményem szerint semmilyen akkori progresszív irodalmi jelenségre) sem lehet igaz az az olvasat, melyet pont az akkori kortárs kritikai sajtó generációs „dühként” és valamiféle a fiatalos hévvel végigvinni kívánt „paradigmaváltásként” aposztrofált.

Már csak azért sem, mert mi, egy átlagos vidéki középiskolában semmit nem tudtunk a pont ezzel párhuzamosan eszkalálódó Telep csoport(ok)ról, és a frissen megalakult online kritikai publikációs felületekről, amelyekkel azóta is összevetik a lap teljesítményét. Sőt, ha középiskolás tanár nénim a lapkiadás után a kezembe nem nyomja az akkor még működő *Beszélő*, 2000 és *Holmi* folyóiratok aktuális számainak, az is könnyen lehet, hogy csak az egyetemen eszmélek, eszmélünk rá, hogy bizony vannak más folyóiratok is Magyarországon.

Örülök, hogy ez nem így történt, mert így attól fogva rendszeresen forgattuk ezeket a periodikákat, és igyekeztünk lapunkat a mintákhoz igazodva tartalmilag és küllemileg is fejleszteni. Újabb és újabb lapszámok követték egymást, 2009-ben már 1000 példányban jelentünk meg 32 oldalon, a lapot fel lehetett lelni több székesfehérvári kávézóban, de Esztergomba, Győrbe, sőt Debrecenbe is jutottak példányok.

Az első lapbemutató felolvasóesetünkre 2009 szeptemberében (mondanom sem kell: Székesfehérváron) több mint 100 ember jött el, pedig még belépőt is szedtünk – a későbbi lapszámokat ezekből a kis bevételkékből nyomtuk ki, tartottuk fenn, míg rá egy évre meg nem szüntettük a költséges, és az olvasóink körében addigra már semennyire nem „versenyképes” nyomtatott kiadást, azért, hogy onnantól a *FÉLonline.hu* domain cím alatt csináljunk – az elsők között – olyan internetes kiadványt, amely magazin-szerűen egyszerre közöl interjúkat, beszámolókat (irodalmi estekről, fesztiválokról, koncertekről), kritikai írásokat (könyvekről, zenéről, színházról), valamint prózát és verset a pályájuk kezdetén álló íróktól, költőktől (akik, mint az évek során kiderült, nem feltétlen kamaszok, vagy friss egyetemisták). A *FÉLonline.hu* felületét eddig háromszor újítottuk meg, folyamatosan igazodva az aktuális olvasói szokásokhoz-igényekhez.

Ahogy akkor, most is önerőből, az egyre látogatottabb felolvasóestjeink bevételeiből tartjuk fenn a lapot, és munka mellett, a szabadidőnkben foglalkozunk a tartalomszerkesztéssel, amely az utóbbi pár évben újra elsősorban a versekre és a prózákra koncentrálódik. Nagy szó az, hogy mára közel ötszázan csatlakoztak hozzánk, és az is, hogy azok közül, akikkel 10 éve lapkiadásba fogtunk, mára sokan választották foglalkozásuknak az írás valamilyen formáját.

Azt gondolom: álszerénység lenne azt állítani, hogy nincs mit ünnepelnünk a 10 éves évforduló kapcsán. Az, hogy a FÉL még ma is egy élő valami, mindazok közös teljesítménye, akik az elmúlt 10 év során, ha csak egy verssel, cikkel, vagy többéves szerkesztőségi munkával hozzájárultak a lap fennmaradásához. Szeretném megköszönni Nekik az elmúlt éveket, az ébren töltött éjszakákat, hajnalokat, a több mint 2000 megjelent szöveget és azt a közel száz felolvasóestet, melyet országszerte tartottunk. Leírhatatlan érzés, hogy még most is tele a szerkesztőségünk e-mail fiókja szövegekkel, már befutott és még be nem futott szerzők jobbnál jobb írásaival, melyekből a 10 éves születésnapra antológiát jelentettünk meg FÉL10 címmel, és amelyekből a Pannon Tükör két részletben a 2. és a 3. számban közöl válogatást.

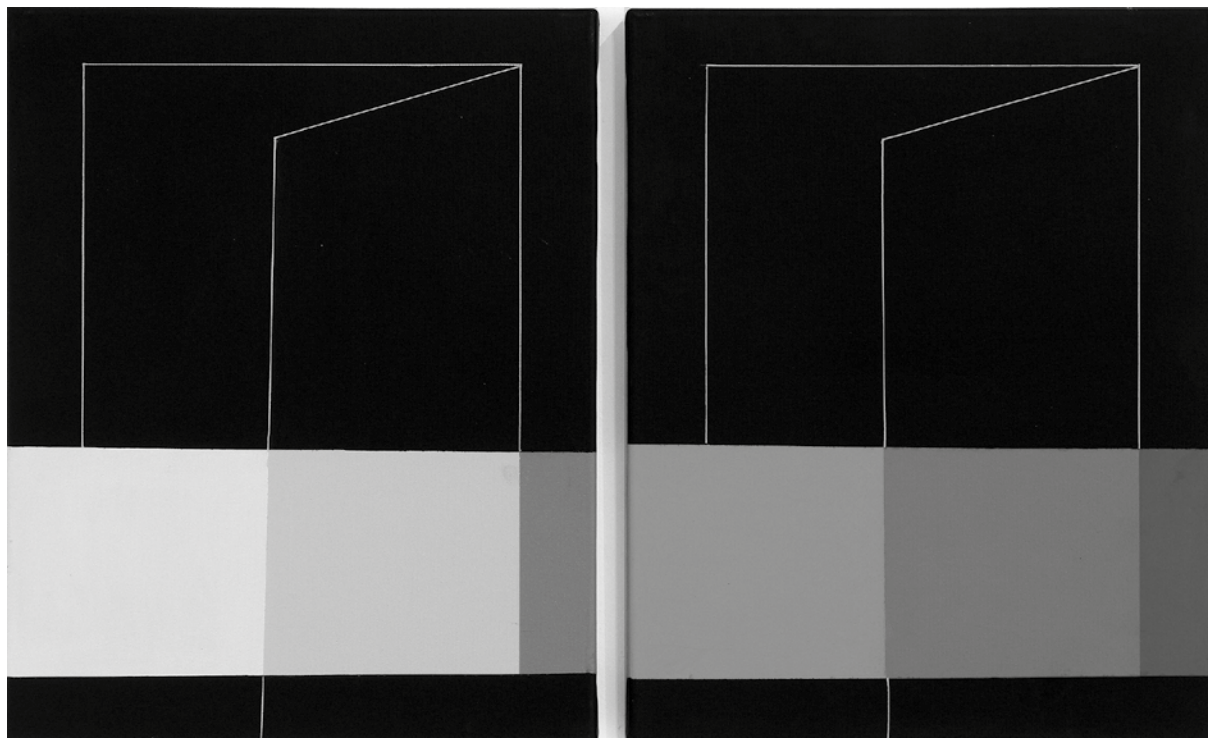
És a legfontosabb: köszönjük az olvasóink kitartó figyelmét és a pozitív visszajelzéseket, amelyek nélkül ma ugyancsak nem mondhatnánk el, hogy az, amit 10 éve létrehoztunk, még mindig működik, és reméljük működni is fog mindaddig, amíg lesznek közölhető szövegek és visszatérő olvasók.

Kellemes időtöltést kívánok a blokk és a lapszám olvasásához!

Braun Barna

a FÉL(online.hu) alapító-főszerkesztője

Konok Tamás: Ludium Pigmentum - 2016

Nagy Rita

Mennyire hidegek

Azt szeretnéd, hogy égjen a hamu,
közben kémcsöveket dobálsz a kövek közé,
és lassan lebomló hullazsákként feküdnék
az elhagyatott halak, meszes vödrök
a hideg fjordok peremén.

Azt szeretnéd, hogy égjen a hamu,
közben hatvantól számolsz visszafelé,
és ötvenkilencnél megállsz.

Eljutnod egyig kellene.

Az izlandi órák irigykednek a perceidért,
de egyik sem cserélné veled.

Széndioxiddal töltöd fel a tüdőd,
és arra gondolsz, hogy mennyire
hidegek az esték egy olyan házban,
ahol már évek óta nem fűtött
senki sem.

Vollein Ferenc: Hazatérő halászok az esti fényben

Szabadulás a rabságból

Hajnál van, ébren fekszem az ágyban. Odakint neszezés, alighanem esik. Végtelen lassúsággal világosodik. A csendes, hajnali esőt hallgatva éppen magamban töprengek. Előfordul néha. Töprengésem tárgya a bukás, melyben hamarosan részem lesz. Most végre tisztán látok.

Már most, a történet elején el kell mondjam, hogy bukásom saját akaratomból fog bekövetkezni, szándékomon kívül ez ugyanis semmiképpen sem történhetne meg velem. A történet elején még azt is el kell mondanom, hogy néha melankolikus állapotba kerülök. Most is ez a helyzet. Ilyenkor elgondolkodom az életemen, a véletlenek szerepén és az isteni elrendelésen, egyszóval mindazon az ezerszer körüljárt kérdésen, ami az emberek többségét is foglalkoztatja. Természetesen időfecsérlő ostobaság ilyesmin gondolkodni, most azonban, rabságom végén és szabadságom elején megengedem magamnak e luxust. Most például épp Zsófia gondolok és arra, hogy mi lett volna, ha máshogy döntök vele kapcsolatban. Vagy mi lett volna, ha szerencsésebb esetben előbb találkozunk. Nem érdekel a válasz. Nincs válasz.

Az eső most mintha rákezdené. Kopog a leveleken. Kedves zaj ez füleimnek, és mivel feltehetőleg utoljára hallom, kicsit hallgatom még. Közben pár dolgot azért tisztáznom kell, hogy minden érthető legyen.

Képzeljünk el egy szép parkot, benne elszórtan néhány emeletes épületek. Színesek, modernnek, dizájnosak, jópofák. Nem merőlegesek. A fák között és a kanyargós ösvényeken jól táplált, jól öltözött és kipihent fiatalok sétálnak, kezükben mobillal. Arcukon az anyagi túlkompensáltság ostobasága. Én is itt sétálgatok ebédszünetben, általában egyedül. Nyakamban belépőkártya, rikító színű szalagja jól fest fehér ingemen. Kezemben mobil. Nyomogatom. Néha mellém szegődik egy-egy ismerős kolléga. Leülünk egy padra és csak élvezzük a tavaszi napsütést. A fák között, a bokrokon túl idelátszik a cég jellegzetes, ferde épülete. Abban az épületben vagyok rab.

A magyar társadalom hasznos kisebbségének tagjaként ugyanis egy multinacionális cégnél dolgozom. Fő profilunk természetesen a szoftverfejlesztés. Mivel nincs időm félreértésekre, mindenképp le kell szögezmem, hogy azért a „hasznos” és a „kisebbség” szavakat használom, mert ez a néhány százalékos ember teremti meg az adók és járulékok nagy részét, melyet aztán az állam nyugdíj és egészségügyi kiadások formájában a többség kordában tartására használ. Avagy ellop. Ez pusztán számviteli tény. Egyébként tudom, sokszor elismételt, bornírt és unalmas gondolatok ezek, de hát a valóság is az. És amúgy sincs ezzel a módszerrel semmi baj, hiszen a padon üldögélve néha elgondolkodom, hogy a cég, ahol dolgozom, tulajdonképpen ugyanolyan gátlástalan hatalomtechnikai manipulációkkal operál napi működése során, mint a mindenkori kormány. És természetesen jómagam is hasonló módszereket igyekszem alkalmazni a csoportban.

Tudniillik én, a rab, egy hat főből álló csoport vezetője vagyok. Öt fiú tartozik alá. Arcukat nem tudom megkülönböztetni egymástól, pedig sokat segítene, mert néha a nevüket is elfelejtem. Sanyi, Peti, Laci. Ilyesmi. A napi egy meetinget és a kiadós ebédet leszámítva a gép előtt görnyedve pötyögnek a billentyűzeten, kattintgatnak az egérrel. A parkba ritkán merészkednek ki, ha mégis megteszik, vaksin és elveszetten botorkálnak a ragyogó napsütésben. Maximum nyolc óra benntartózkodás után lelépnek. Életük alig tartalmasabb, mint egy tengerimalacé. Hogy a napi több megbeszélés ellenére is valamennyire felügyelni tudjam őket, úgy osztottam be az ülésrendet, hogy az irodában tartózkodásom alkalmával mindegyikük gépére rálássak. Olykor megfigyelem némelyiket. Facebookoznak, nézik a híreket, rendelnek valamit a neten, aztán beírnak pár sor kódot, majd csúnyácska barátnőikkel beszélgetnek. Pénzüket a pesti albérleten kívül pizzára és számítástechnikai hülyeségekre költik. Megtehetik, hiszen fizetésük a fővárosi átlagfizetés kétszerese. Néha kedvem támad felrázni őket passzív vegetálásukból. Például összehívok egy meetinget. Ilyenkor színes papírokat

ragasztok a táblára, ettől valamennyire izgalomba jönnek. Máskor a hatékonyabb megoldást választom, és bújtatott teljesítményértékelési játékokkal szítok köztük ellenségeskedést. Az egyetlen, amivel a színes papírokon és persze a pénzen kívül motiválni lehet őket, az egymás iránti gyűlölet. Persze azért a csoportvezetésnek nevezett kicsinyes manipuláció mellett részt veszek a szoftverfejlesztésben is, de fő feladatomban a HR-osztály szerint a csoport működésének szervezése és a kommunikáció kezelése más csoportok felé. Röhögni kell, ha arra gondolok, hogy bárhol is én felelhetek a szervezésért és a kommunikációért. Nem is tudom, hogy történhetett. Vakok között félszemű? Egy szép napon kineveztek. Ez két éve volt, ha jól emlékszem.

Mint mondtam, termékünk szoftver. Szoftvercsomag. A rabság az évek alatt igencsak eltompít, így a termék nevét sokszor tudatosan kell emlékezetembe idéznem, mert ezt is gyakran elfelejtem, ez pedig meetingek vagy üzleti utak esetén kellemetlen lehet. Azt is érdemes leszögezni, hogy az összes többi multinacionális céghez hasonlóan a működés nálunk is két alappilléren nyugszik. Először is: az előállított termék teljes mértékben fölösleges. Az általa megoldandó problémákat más módszerekkel gyorsabban és olcsóbban lehetne kezelni. Másodszor: tényleges munkavégzés nem folyik. A termék egy olyan absztrakt folyamat során változik, módosul az örökkévalóságig, ahol a problémamegoldás kizárólagos célja újabb problémák generálása. Az általunk alkalmazott fejlesztési és munkamenedzsment metodológiák csupán ennek a százalmas valóságnak az elfedésére lettek kitalálva.

Rabság. Az eddig elmondottak alapján talán sejthető, hogy mit jelent számomra ez a fogalom, és hogy miért vágyom valamire, amit jobb híján szabadságnak lehetne nevezni. Hogy teljesen érthetővé tegyem, elmesélem egy napomat.

Lakásom a tizenkettedik kerület legfelső részén található, és a társadalomtól való minél erősebb elszigeteltség megteremtése érdekében tágas, kényelmes és eldugott. Egy kiterjedt és gyönyörű erdős rész veszi körül. A jogos gyűlölet mérséklése érdekében ezen a ponton meg kell említenem: bár elég jól keresek, a ház igencsak borsos árát pár éve meghalt szüleim örökségének köszönhetem.

Túlárazott és roppant egészséges összetevőkből álló reggelim elfogyasztása után tehát lemegyek a garázsba, és beszálok a kocsimba. Édeskés szaga, arányos formája, meggyőző gyorsulása kedvemre van. Legurulok a hegyről, és bár valósággal alámerülök a mocsokba, autóm kényelmes belsejének bizalmas magánya megóv mindattól az elviselhetetlen hatástól, mely ennek a gyűlöletes városnak sajátja. Amikor beérek az irodába, leparkolok az irodaház alatt húzódó mélygarázsban, fölmegyek a lifttel, majd átsétálok a konyhán, ahol a reggeli kávéjukat fogyasztó asszisztens és kontrollíngos csajok vihognak. Túlsminkelt arcukon félresiklott életük hisztérikus ráncai húzódnak. Valamiért a többségük kedvel – márkás ruháim jelenthetik az okot –, ezért az emberi interakciók optimális szinten tartása és a részben belső pletykák által meghatározott társadalmi beárazottságom fenntartása érdekében szigorúan két percet smúzolok velük. Amikor beérek a szobába, köszönök a többieknek, és innentől kezdve köd ereszkedik a szemem elé. Igen, köd, valóságos köd. Ez a bizonyos köd aztán egész nap rajtam marad. Mintha vattával tömték volna be fületem. Táblázatok, meetingek, telefonos egyeztetés, munkaebéd jön számolatlanul, de mindez csak tompítva ér el hozzám. Kora este lemegyek a lifttel, és otthon beparkolok a garázsba. Ekkor térek magamhoz. A két parkolás közti időt ez a tejfölszerű köd borítja be.

Az ágyban fekszem, és az eső csendes sustorgását hallgatom, hajnal van. Végtelen ideig tudnám hallgatni, de tudom, nincs már sok időm. Néhány óra talán még. Vagy csak pár perc. Már jönnek is. Érzem.

Az esőről most az erdő jut eszembe. Az én erdőm. Persze ténylegesen sajnos nem az enyém, de az évek alatt valósággal hozzám nőtt. A környék és talán a város utolsó érintetlen területe ez. Ösvényein sétálgatva sokkal hangosabb az eső zaja, mint amit most oly élvezettel hallgatok, de az erdő sűrű lombkoronája sokáig megóvja az embert. Tudom ezt jól, hiszen ezt az erdőt, melyet olyannyira szeretek, és amit soha többé nem fogok látni már, az évek alatt keresztül-kasul bejártam. Ismerem hát ösvényeit is, szeszélyes szellőcskéit, megannyi illatot és titkos zaját. Egy-egy leesett gally, magányos állat lábnyoma és a lombok között átszűrődő kis napfoltok ismeretlen nyelven beszélnek ugyan az idegen betolakodóhoz, de nem hozzám! Ha benne járok, úgy érzem, ősi otthonomba érkeztem.

Aztán úgy fél éve tudtam meg, hogy az erdő úgynevezett területrendezés előtt áll. Jól tudom, mit

jelent ez. A látványterveken kavicsos ösvények, modern lámpák, büféépületek és néhány meghagyott fa volt látható. Persze alattomosan csak néhány kőszem emberalakot rajzoltak rá, de szemeim előtt máris megjelent az elkerülhetetlen jövő: mindent elárasztó, futókból, biciklisekből, kutyasétáltatókból és szerelmespárokból álló csordák fogják benépesíteni az egykor békés erdő hűlt helyét. Bár bukásom méltóságosan hatalmas épületének tervezése ekkor, fél éve már előrehaladott állapotban volt, ez a fejlemény csak tovább erősítette meggyőződésemet, hogy nincs miért itt maradnom.

És végül még valami. Úgy gondolom, hogy az összes lényeges dolgot, így a bukást is, a nők hozzák az ember életébe. Nem volt ez másképp az én esetemben sem. Ezen a ponton le kell szögezni: nem tartom magam valamiféle nőgyűlölő szörnyetegnek. Éppen ellenkezőleg: számomra minden szépet és jót, valamint azt a keveset, aminek az életben értelme van, a nők testesítik meg. Lényük az isteni kegyelem bizonyítéka: a buta és barbár férfiak ellensúlyozása. Csakhogy mivel az emberekkel történő bármilyen fizikai kapcsolat a legmélyebb rettegéssel tölt el, talán megbocsátható, hogy szexuális életem mégis elszórt, rövid ideig tartó kalandokból áll. A partnerek a problémamentesség és diszkréció érdekében szinte mindig külföldiek, a maximális hatékonyság, élvezet és persze a hiúság jegyében pedig kivétel nélkül szép lányok. Egy hátizsákos turisták számára létrehozott szálláskereső közösségi oldalon keresztül szerzem be őket. A szolgáltatást természetesen nem erre találták ki, de az évek alatt szép lassan ez lett a sorsa. Jómagam már ritkán utazom, akkor is csak üzleti ügyben, így elsősorban a szolgáltatás úgynevezett fogadói oldalát veszem igénybe. Az így létrejött néhány napos, futó kapcsolatok tehát kivétel nélkül rövid, felületes és praktikus szenvedélymentes kalandokat jelentenek, és mindig kiszámítható eredménnyel zárulnak: közönyös búcsú a ház előtt. Hetek, hónapok telnek el két alkalom között.

Zsófi döbrentett rá, milyen céltalan és abszurd mindez. Nem egy mondata, nem hallgatása vagy érintése tette. Egyszerűen csak lényének jelenléte. De persze Zsófi sem volt elég. Vagy csak túl későn jött. Egyszer csak elegendő lett. Ekkor már csak egy szikra kellett. Már nem is emlékszem, mi volt a tényleges kiváltó ok. Talán egyik nap, ahogy beértem, nem működött a kávégép, vagy a kiélt arcú asszisztensnő mosolya volt hamisabb a megszokottnál. De az is lehet, hogy csak egy kirívóan unalmas és fölösleges meeting volt az, talán egy pillantás a délutáni irodára, erre a padlószőnyeggel burkolt, monitorokkal és szárazságtűrő növényekkel telezsúfolt szobára, amit munkahelyemnek vagyok kénytelen nevezni. Az emberek arca a kis parkban az épületek között. Tulajdonképpen nem is lényeges, mi volt az. Egyszer csak tudtam, ki kell szabadulnom ebből. Erről szól ez a történet.

Horváth János Antal

kripta

augusztus vége volt már,
az utcára érve elengedtem a kezed

el kellett mennem,
oda, ahol a földút mellett lelopták jézust a keresztről,
mert réz volt és eladható,
ott mesélte a borászlány, hogy a város tönkretette azt a grófot,
a családi kriptáját minden háború alatt kifosztották,
nem maradt se család, se kripta,
csak egy murvafürtös kőfal és egy név,
nagyanyám vitt el előtte kézen fogva,
nem fázol, kérdezte, és remegett a szája,
a termelés szempontjából kedvező volt az időjárás,
nem is esett jégkár, mégis,
keserűnek ízlett az érett királyleányka két nappal a szüret előtt,
ott jöttem rá, hogy a név nem jelent semmit,
nem a tök hibás a főzelékben, hanem a kapor,
nincs kripta család nélkül, és jézus sincs kereszt nélkül,
és ahogy elmentünk a rét mellett, a napraforgók nem néztek fölfelé,
pedig dél volt és napsütés, hálátlanok voltunk,
mint mindenki, aki függ valamitől

Szer

A szorzást gyakoroltuk a kicsivel, amikor megérkezett a nagylányom. Arca fénylett a révülettől. Már sokszor észrevettem rajta, de csak mostanában adtam neki nevet. Nem láttam, mégis tudtam, mit csinál. Lehajolt, felemelte bal lábát, és kezével lesegítette magáról a cipőjét. Majd szabaddá tett lábfejevel ügyeskedve kibújít a másikból is. Utána fél percig egy helyben állt, és a lakás megszokott zajait figyelte. A hűtőszekrény szörcsögésére mozdult meg újra, átsietett az étkezőn, mi itt ültünk, és a fürdőszobában megeresztette a vizet kézmosáshoz. Hosszan folytatta. Lehajolt a mosógép mellé, ahol a kézfertőtlenítőt tartotta. Nagylányom tenyerein aszimmetrikus foltokat hagyott az ekcéma. A balon az alsó részen, a jobbon a tenyér élétől kiindulva egészen közép felé. Szerinte a tömegközlekedési eszközökön való kapaszkodástól keletkeztek. Megfertőzték mások. Pontosan mogorónyi adagot nyomott kezére a fertőtlenítő folyadékból, a bő vízsugár alá tartotta és összedörzsölte, míg arcát mindkét oldalról megnézte a tükörben. A kicsi hallgatott, várt a sorára. Meghallottuk a töröközőtartó csapódását – könnyedén koccant a csempéhez –, és ebből tudtuk, hogy nagylányom vastag harisnyás lábán a vizesblokk melletti szobájába sietett. Akkor visszafordítottuk szemünket a matematika tankönyv lapjaira. A kicsi végig szorosán tartotta ujját a megfelelő soron. A kortizol lassan szűkülő köröket írt le a torkomban, és a szívem szokás szerint két szabálytalan ritmust dobogott.

Nagylányom halkan bezárta maga mögött az ajtaját. Egy tizedmásodpercre hallottuk a kattantást, amivel a zárbetét a helyére került. Rendszeres időközönként a kilincs kicsúszott nagylányom kezéből, és az ajtó finoman nekiütődött a keretnek. Akkor meg kellett ismételni a mozdulatot, és nagylányom figyelme néhány másodpercre elkalandozott. Olyankor az én figyelmem is annyival tovább feszült. Míg ő állt, én sem bírtam mozdulni. Megsimogattam a kicsi matematikakönyv fölé hajoló fejét, annyira belemerült a számolásba, hogy szokásától eltérően nem nézett fel.

Amikor órákkal azelőtt nagylányom elindult otthonról, én búcsúztam el tőle, mert a kicsi a vasútvállal játszott a szobájában, a férjem pedig még nem ért haza, bár minden percben vártuk. Ez a várakozás megsokszorozódott bennem, amikor a nagylányom felvette a bakancsát, és az esernyőtartóból kihúzta a sétapálcáját. Titkon reméltem, hogy aznap otthon marad, mert esőt mondtak, ami viharossá fokozódó széllel érkezik. Félttem tőle, de már vártam is nagyon, mert ez ugyanaz a szél volt, ami kint a vizeket árasztja meg, bent pedig az én szívemet is kiönti medréből. Nem tudom, mások hogy vannak ezzel, bennem megzabolázhatatlan vágy ébred, hogy kimenjek sétálni a könnyű, tavaszi viharokba, sapka nélkül, amiért mindig rászólok a gyerekeimre, vékony kabátban, sálban és cipőben. A nagylányom is félt a szélről, picit fintorgott, mielőtt átlépte a küszöböt, a konyha nyitva hagyott ablakán áramlott be a szél, és akár a víz, beszüremkedett a bőrünk alá, majd jövök, mondta, erre bólintottam, és lenyomtam a képzeletbeli sakkóra gombját. Nagylányom születése óta a fejemben hordoztam. Becsuktam az ajtót, sóhajtottam, és kifújtam a hajamat a homlokomból.

A kicsi hozta a könyvét. Postairónja piros felével gondosan, krumplikra hasonlító körökkel bejelölte a házi feladatot. Leültünk egymás mellé az étkezőasztalhoz, a kicsi tőlem jobbra foglalt helyet, igyekezetében mindig meggyűrte a terítőt. Lazán megemeltem a karját, és elsimítottam az anyag ráncait. A kicsi letette maga elé az írót és a grafitceruzáját, nemrégiben hegyezhette ki, túhegyes élét a mutatóujjához nyomta, és felolvasta az első példát. A mondat végeztével rám nézett. Bólintottam. Kimondta a jó megoldást, beírta grafittal az üresen hagyott helyre, a postairón kék felével ikszet rajzolt a lapszélre, és folytatta a következő feladattal.

Nagylányom a könyvtárba ment. Induláskor arca mindig sima, színtelen, még nem fénylik. Pórusait átjárja a valóság.

Táskájába, amit a bal vállán hordott, és megmarkolta a pántját, minél kisebb amplitúdóval ütődjön a derekához, pontosan három könyvet rakott. Felülre került a legvékonyabb, hogy a súly megfelelően elosztódjon, középen a legvaskosabb, egy életrajz, monográfia vagy antológia, és alul a közepes

méretű kötet, se nem karcsú, se nem vastag. A nagylányom magától tanult meg olvasni, és nem csak könyvekben tudott, hanem a gondolatainkban is. Ő nyomta le először a sakkóra gombját, addig nem is tudtam, hogy ott van. Mindig éreznem kellett, mikor következem.

Férfjemnek sok mindenről nem beszélek. Nem tud a sakkóráról, csak minden harmadik évben emlékszik a születésnapomra, és ha nagyon fáradt, nevemből csak a mássalhangzókat tudja kimondani. Ahogy a hangzók összetorlódnak, mintha nemzetiségem is változna. Hdvg, próbálkozik a férjem a konyha vagy a hálószobánk sötétjében, vakarja a fejét. Ha a hűtő előtt áll, kivesz egy doboz sört, és megissza. Ha az ágyunk mellett tör rá amnézia, egyszerűen lefekszik. Azt hiszi, ha eleget alszik, másnapra megváltoznak a dolgok.

Az olvasásnál tartunk, mikor nagylányom vastag harisnyás lábán a konyhába megy. A szemem sarkából, ha nagyon figyelnék, láthatnám, ahogy elsétálva az étkezőasztal mellett mosolyog. A kicsi összecukja a könyvét, pontosan abban a pillanatban, amikor a lányom kivesz egy bögrét, a pultra teszi, és becsukja a szekrény ajtaját. Felkelhetnék, de még várok. Nagylányom tejet tölt, a mosogató mellől elvesz egy tálcát, mindig műanyagot, sose fémet, de ha a tálcának bőrbevonata lenne, számára az volna a legjobb. Kezében a vacsorával visszamegy a szobájába, és leül az ágyára. Harapásainak ütemét foggyökérnyilallások jelzik. A kicsi felmarkolja ceruzáit, feláll az asztaltól, és könyvét a hőna alá csapva a saját szobájába megy.

Tegnap éjjel séta közben találtam egy fél fülbevalót. Először ráléptem, majd ugyanazt a lépést megtettem hátrafelé. A hold fénye pontosan megvilágította azt a kicsiny ékszert. Leguggoltam, és a tenyerembe vettem. A szél feltámadt, s az autóúton hosszan táncoltatta a faleveleket. Némán lélegeztem, hogy lányom ne ébredjen fel több száz méterre lévő szobájában. Felálltam, zsebre tettem a fülbevalót. Lányom átfordult a másik oldalára, de nem ébredt fel. Tovább sétáltam.

Lányom vacsora közben zenét hallgat. Állkapcsának üteme nem egyezik a zenével, és ez némi képp zavaró. Olyan ritmusban szeletelem a kenyeret, vajazom, és helyezem rá a szalámszeleteket, hogy az egyensúly helyreálljon. Egymásnak adjuk a sakkóra gombjait, a lányom örül, szája nevetésre nyílik, a kicsi rám néz, tekintete puhán nekiütődik a hátamnak. A kicsi először mindig a zöldséget eszi meg, elropogtatja a retket, amit nagylányom világegyetében utált, ettől aztán gyomorsava lesz, és a félig megemésztett táplálék visszajut a nyelőcsőig. Ennem kell, hogy gyomrában a diszkomfortos érzés visszabilenjen. Nem vagyok éhes, de ha végeztem az utolsó falattal, lányom megkönnyebbül.

Elszívok egy cigarettát a teraszon. Lányom megfürdik, ülve, nyújtott lábakkal folytatja arcára a vizet. Ha kifújtam az utolsó slukkot, elzárja a csapot. Kint szoktam állni, amíg megtörölközik. A kicsi áthozza a vonatot a szobájából a nappaliba, és kezébe veszi a tévé távirányítóját. Nagylányom, testére szorosan rátekerem a fürdőlepedőben szobájába megy. Elfordítom magam mögött a teraszra vezető ajtó kilincsét. A kicsi, előrenyújtott kezében a távirányítóval, bekapcsolja a tévét.

A férjem hazaért, lányommal egyszerre nyomjuk le a sakkórát. Az időkérés nem egyéb vákuumnál, de gravitációtól mentes lebegésünk nem tarthat örökké. Hol nagylányom, hol a kicsi után nyúlok szabad kezemmel. Férjem a kanapéra ültet, magam alá húzom a lábam, és összekulcsolom a kezem az ölemben. Az utcán kutyák ürítenek széllel szemben, szőrükön színtelen vizelet és esőcseppek ülnek megkülönböztethetetlenül. Az állatok elhaladnak a házunk előtt, és befelé figyelnek. A kanapé párnáinak gumírozott széle nyomot hagy férjem combján. Néha beszéd közben is közel hajol hozzám, visszatartom a lélegzetem, hogy ne érezzem meg esti szájszagát. Lányom az ágya szélén ül, előredöntött törzssel, térdén könyököl, és a körme alól láthatatlan piszkot szedeget. A pöccintésekre pislogok. Férjem végez a mondanivalójával, kiegyenesedik, cérnamosolyra húzza a száját. Gyors léptekkel a fürdőszobába megy, és mindig egyforma erővel csapja be maga mögött az ajtót. Lányom kiszurran a szobájából, papucsos lábán a konyhába lépdel, köntösén masnira kötött öv. A köntöse sárga. A kemény frottír anyag hozzáér a hűtő műanyag burkolatához. Nagylányom megmelegíti kakaóját a gázon, két szelet kalácsot vág fel mellé, a végét kézzel apróbb darabokra tépi és a forró ital tetejére dobja. A csönd fehér tejüveg, míg férjem megfürdik. Ha eltűnt a hálószobánkban, a törölközőt sokszor lazán fogja maga előtt, a kicsi átsétál, és engem tükrözve leül mellém, kinyitja a kezében csippenve tartott könyvet, ő akar olvasni.

Lányom balesete nem volt teljesen váratlan. Nyomkodtam a sakkórát, fel és le a saját gombomat, vártam, hogy ő is lenyomja az övét. Értekezleten voltam, szűk ceruzaszoknyát viseltem, mielőtt le-

ültem a székre, a szabás ellenére magam alá igazítottam. Szoknyám alól kiérződött a harisnya finom szövete és a teljesen hideg bőr combomon. Rosszul aludtam előző éjjel, majdnem elkéstem az értekezletről. A kicsi jól volt, teljesen jól, beültem az autómba az iskola előtt, ő kinyitotta az olvasáskönyvét, magasba lendült a keze, és a következő percekben már szótagolhatott. Lehunytam a szemem, elfordítottam a kocsikulcsot az indításhoz.

Nem volt vér. Kérdeztem az orvost, mégis mi történt, de csak rázta a fejét. Azt mondta, még sosem látott ilyet. Agavezöld szemét felém fordította. Elindult a remegés az orrcimpámban, nem pislogtam, hogy a könnycsepp a maga teljességében kibugyanhasson. A lányom állítólag hazafelé tartott az iskolából – az új árvácskalila ruháját viselte –, hazafelé ment, és nem a járdán, hanem az úton. Levitált. Kezét maga előtt tartotta, mintha lett volna benne egy esküvői csokor. Tömör összeállítás néhány szál virágból. Ahogy felemelkedett, egyre magasabbra, lakkcipős lábával kalimpált a levegőben. A lányom haja kékesfekete, derékig érő, egyenes szálú. Első hallásra úgy képzeltem, copfja kibomlott a fonásból és vele együtt lebegett, de a kórházban hibátlan frizurával feküdt az ágyán, egyetlen szál sem állt ki belőle. Elnéztem, ahogy alszik, nyugtatókkal a véráramban, másnap panaszkodott is arról, hogy itt-ott zsidbadást érez. Arca porcelán-rózsaszínű volt, az orcák közepén sötétebb árnyalattal, amely kifelé világosabbá vált. Mellette ültem egy széken és elaludtam. A csattanásra ébredtem fel. Az ügyeletes nővér lépett a körterembe, azt hitte, üres, és megijedt tőlünk, a kezében tartott fémtál a csipeszekkel együtt a padlóra esett. Míg összeszedte, lányom felébredt és sírt. Azt mondta, képzeljem, elütötte őt egy autó. Ez tényleg így volt, csak hogy a szemtanúk beszámolója szerint, akiknek egyáltalán nem hitt a rendőrség, a lányom a semmiből zuhant a motorháztetőre, onnan pedig legurult az autó elé. Végül az a verzió nyert, hogy a sofőr nem adott elsőbbséget a gyalogosnak.

Másnap, amikor látogatni mentem, kezelőorvosa félrehűzött. A nyakában viselt feszület szűrta a szemem. Csak bólogattam, de látta, mennyire nem figyelek, ezért megfogta a karomat, és egészen közel hajolt hozzám, majd a fülembe súgta, hogy talán próbálkozzunk a pszichiátrián. A lányom lenyomta a gombot a sakkórán. Kihúztam magam a szorításból. Blúzomon és az orvos köpenyén keresztül hosszan összeért a vállunk, nagyon nehezen engedett el. A megfelelő körterembe siettem. A lányom az ágyában ült betakarva, hátát párnához támasztotta, és műanyag tányérról almát evett. Megint lenyomta a sakkórát, és a tálat az ágytakarón hagyva felkelt. Cipőm copfjának ütemére kopogott, a kórház kapujában megálltunk, hogy felmérjük, melyik irányból érkezik a rigók cserregése.

Férjemnek az autóbaleset verzióját mondtam el. Lányom hallgatott. Az étkezőasztalnál ültünk, míg beszéltem, férjemnek dupla adag ételt szedtem a tányérra. Ahogy arcába csapott a gőz, nem tett fel több kérdést. Biztató mosolyt küldött a nagylányom felé. A kicsi elviselhetetlen láblóbálását megállítottam azzal, hogy combjára tettem a kezem. Aznap éjjel négyféleképpen bámultuk a plafont. Lenyomtam a sakkórát, és átláttam a falon, majd a lányom is. Ha elég gyorsan elalszunk, nem kerít bennünket hatalmába ez az érzés. Néha figurák táncolnak a szemünk előtt, primitívek, mint a barlangrajz, de éppolyan fontos jelentést hordoznak.

A lányom már csak néha levitál. Télen-nyáron bakancsot hord, elővigyázatosságból nem köti be a fűzőjét. Egyszer megpróbáltunk beszélni arról, ami történt, de a lányom zokogni kezdett. Attól tartottam, könnyeitől az összes létező fém megrozsdásodik. Egy időben a kutyák kitértek előle az utcán, és a házuk előtt parkoló autók meghibásodtak. Szeles időben szomorúság ül a lányom szemében, de ha túltette rajta magát, vállán a könyvtári könyveket rejtő kedvenc táskájával hazatér. Teste még könnyű, hiszen madárcsontozata van. Tőlem örökölte.

Egy függőség csak egy másikkal helyettesíthető. Beütöttem kérdésemet a Google-ba, az ujjaim finoman remegtek, mint a kocsonya. A remegés felfutott a szívemig, pedig azt hittem, csak a bal gyűrűsujj áll összeköttetésben vele. A zsidbadás az izomrostok elhalását jelentené, de olyat nem tapasztaltam. A kicsi sóhajtozik a szobájában, postairónja mindkét felével egy rajzon dolgozik. Amikor megkérdezzük, mit ábrázol a kép, azt mondja, a nagylányomat. Tudom, mit szeretne még hozzátenni, de nem mondja ki, csak felmutatja a képet. Nagylányom kibontott hajjal, földig érő fehér ruhában áll, és nincs lába, sem talaj alatta. A kicsi megvonja a vállát, haja szanaszét áll, annyit piszkálta.

Lányom a repülést gyakorolja, kioldott fűzőjű bakancsában hegyeket mászik. Ha azt hinném, valami igazi szerre függött rá, biztosan megijednék. Megfogom a kicsi kezét az étkezőasztal fölött, olvasson lassabban. Nagylányom egy hegyormon áll, szárnyszerűen kitárja a karját, addig rugaszkodik egy

szikla pereméről, amíg el nem repül, vagy bele nem törődik az újabb kudarcba. Néha arról beszélne, hogy el szokta veszíteni a valóságérzékét, de úgyis tudok róla.

A szorzást gyakoroltuk a kicsivel, ő bent ült a füzetei felett, én a konyhaablakban álltam. Kint esteledett, két napja sűrű cseppekben hideg csapadék esett. A kicsi hibátlanul oldotta meg a feladatokat, míg az utolsónál kitörött a ceruza hegye. Lehajolt, hogy benézzen a fiókjába, de az asztalán volt egy tartalék. Közel emelte a szeméhez, ujjbegyéhez nyomva kipróbálta az élességét.

Egy hosszúkás árny repült el az ablakunk előtt, mögötte rögtön villámlott az ég. A sakkórát tapogattam, de nem találtam rajta a gombot. A szikla üres volt, nem állt rajta senki. A rossz látásviszonyokat illetve volna valamivel egyensúlyoznom, de túl sötét volt hozzá. Nagylányom vastag harisnyás léptekkel kijött a szobájából, és amikor megfordultam, sziluettje kirajzolódott a függöny mögött, az ablaküvegen.

Vollein Ferenc:
A balerina álma

Kovács Kristóf

amíg az

éveknek kell eltelnie,
amíg az ujjak valóban összeérnek egy hát közepén,
amiről a szőlőtövek mellé szúrt karók mesélnek,
hagyva a teljes vakságban, hogy körülfonják őket,
mert az élők leginkább az élettelenbe kapaszkodnak,
így vagy úgy, de mégis fényképek élére soványodik az emlékezet,
ujjával tömködi a dohányt a helyére, az ujjával ahogy.
hideg belsőudvarokba fújt füst, füst marad,
lágyszeret adnak az utcák, csak nevekre támaszkodom,
nevek maradnak.
szíveink közt a hitelesítés a probléma,
ismerem már,
nehezen nyíló kapuajtókra testtel rásegítek,
mindenhez külön kulcsom van,
kinyitom előtte, magam elé engedem, úgy illik,
hogy ő ijedjen meg először,
mert ami vár ránk, az pont az, aminek látszik,
azt mondta, attól fél a legjobban, hogy beleőrül valamibe,
én ezért nem foglalkozom az idővel, hogy a múltást megalázzam,
persze jó lenne még egyszer, ugyanúgy,
mondjuk viszonylag egy új kezdést,
hogy ne tudjalak megszokni,
mert így telnek el évek, és csak évek.
felénk meg kerítésbe nőtt fák, szögesdrótot virágzanak.
eltelnek évek,
már nem biztos, hogy ölelem, lehet, hogy csak kapaszkodom belé,
mert folyton érzem vállamban,
a nehéz pesti ajtók súlyát.

Elmúltam 18 éves, belépek

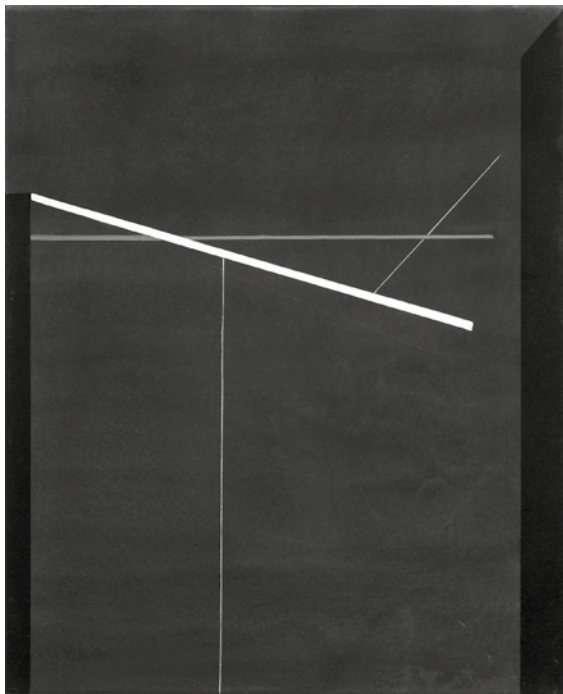
Nem vártam sokat egy olvasóteremtől, de az, hogy nem mozog ott más, csak a sorról sorra ugráló szemek, hát, elég lohasztó volt. Nem tudtam beolvadni, figyeltem. Egy-két nap megfigyelés után rájöttem, hogy nincs nagy trükk: az olvasótermi ember lapoz és köhint, lecsavarja a mentes vízről a rózsaszín kupakot, aztán vissza. Kortyolást nem hallottam, az ivást is eléggé szentségesen művelik odabent. Pedig én láttam ebben fantáziát. Rákerestem arra, hogy libraryporn, és egészen derék mennyiségű találatot dobott a gép. Ehhez képest a valóságban mindenki az asztal fölé görnyedt, és olyan méretű könyvekkel járkált, amikkel ölni is lehetne. Néha megrezzentek a lehalkított telefonok, billentyűzet kattogott itt-ott, ilyesmi hangok törték meg a csendet, nem légyzűmmögés. Egyik nap annyira gyötrelmes volt bent ülni, hogy már tényleg ezen gondolkoztam. Hogy jöhetne egy légy végre. Vagy valami. Szerencsére másnap a megszokott olvasótermi hangulat szívét egy szőke lány könyörtelenül kitépte. Betrappolt a sáros bakancsában, kiszúrta az egyetlen üres székem mellettem, persze, megkérdezte, hogy felkapcsolhatja-e a lámpát, nem suttogott, sőt; mondtam neki, hogy fel, úgyhogy felkapcsolta a lámpát, leült, aztán ráborult a vaskos könyvre, amivel addig a melleit lapított, és horkolva aludt úgy másfél órát a lámpa fényében. Amikor felkelt, felcsapta a könyvét, és olvasás közben oda-odasóhajtott rám, akárhányszor megreccsent alattam a szék. Úgy döntöttem, inkább lemegyek a büfébe. Ahogy mindig, a lépcsőn lóvásári licit folyt. Három srácból kettőt hazavittem volna, hármból három hazavitt volna. Egész jó arány. Az egyik idősebb volt, tanárforma. A fejemben azonnal tároltam egy képet róla, a címe: Szex. Még akkor is azon járt az agyam, melyik polchoz csapnám oda háttal, amikor sorra kerültem a büfében. A könyvtár büféjében kérni egyébként legalább annyira volt jó móka, mint elevenen elégni, de én azért is köszöntem, azért is megköszöntem, amit adtak, azért is náluk hagytam a visszajárót. Bízom benne, hogy egyszer megtörnek. – *Tejjel vagy tejjel?* Kitértettem, tejjel kértem a kávé, adtam húsz forint borralót, gondoltam, így csak belefér egy kis habosítás. Nem nagyon volt üres asztal, mindenhol lelkes amatőrök ültek, kikérdezték egymást, beadandót írtak, magoltak, fogalmam sem volt, minek, ha a jegyeket pofára kapjuk úgyis. Úgy voltam vele, hogy ha nincs hely, inkább átöntetem a kávé papírpohárba, és kimegyek rágyújtani, de végül elfelejtettem szólni a büfésnek, mert megláttam a sarokban a harmincas tanárforma pasit, akire rákívántam a lépcsőn. A szétesést érezte a büfés is, azonnal dörrent. – *Édesítő nincs.* – *Nem is kértem volna, köszönöm. Viszlát.* Megfogtam a csészét és elindultam kifelé. A bejárat előtt találkoztam a lakótársammal, ő is megérkezett, küzdeni a jó államvizsgajegyért. Volt nála egy üveg tökmagolaj, magyarázta, hogy mi mindenre jó, de nem igazán figyeltem rá. Eszembe jutott, pár éve a ricinus volt a sláger, azzal kenegtettem a fejem, hogy nőjön a hajam, érjen a földig legalább. A ricinusozás igazi szertartás volt, hetente kétszer. Megmirkóztam, bedörzsöltem a fejbőrömbébe, aztán alufóliát tettem rá, és így aludtam. Minden ragadt tőle. Az akkori lakótársaim sírva könyörögtek, hogy hagyjam abba. Ez, mondjuk, kevésbé érdekelt, csak azért hagytam abba, mert egyszerűen ráuntam. A ricinusom azóta is ott rohad a konyhaszekrényben, van társasága is, mellette sorakozik minden emlék, amittől nem tudok megszabadulni, csak úgy, hogy rácsukom a zsírcsöppös szekrényajtót.

Nem mentem vissza a könyvtárba. Adtam pár szál cigit a lakótársamnak az olaja mellé, aztán elindultam franciaórára, a Mátyás térre. A könyvtár faliújságján hirdette magát az az anyanyelvű franciatanár, akihez akkor már három hete jártam. A tizedik óra következett. A srác Párizsból jött, ösztöndíjjal. Nem sokat tanultunk, mert magyarul egyáltalán nem beszélt, és nem volt erős angolból. Szinte semmit nem értettem abból, amit mond; se a francia részét, se az angolt. A kilencedik órán is inkább éreztem, mint értettem, amiről beszélt. Charlie. Ezt elkaptam, ezt tudtam. A családja ott volt, Párizsban. A szeretkezésünk is hosszabb volt aznap. Gregoire, így hívták. Gregoire egyébként dobolt. Leukoplaszttal ragasztgattam az ujjait, ha nagyon szétverte őket. Nem is értettem, hogy bírta ilyen erővel ütni a dobot. A könyvtártól nem volt több tíz percnél az út a Mátyás térig. Félúton írtam

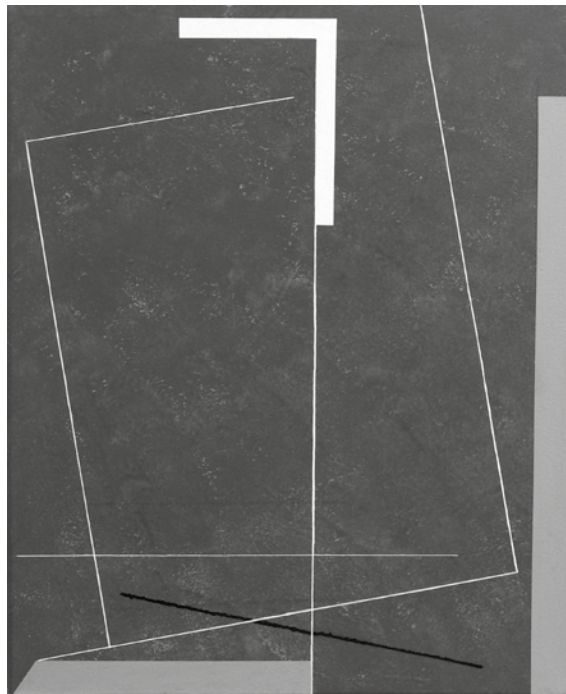
Gregoire-nak, hogy mindjárt ott vagyok, nyissa az ajtót. Beütöttem a postáskódot, felszaladtam a lépcsőn, és ő ott várt a gangon. *Jesuis, tu es, il est. Jesuis Charlie, tu es Charlie, il est Charlie.* Durván fogott meg. Fájdalmában rántotta le a ruhám, fájdalmában szeretett bő húsz percen keresztül. Vagy szerette magát bennem. Kicsit olyan volt. Amíg kiment a fürdőszobába, a telefonom nyomkodtam. Szándékosan kerültem a híreket napok óta. Keveset tudtam. Keveset akartam tudni. A kereső azonnal kidobta a libraryporn-t, töröltem, és elkezdtem gépelni, hogy Charlie. „*Típus: szatirikus lap. Ország: Franciaország. Alapítva: 1970. Ár: 3 euró.*” Eddig jutottam, Gregoire visszajött a fürdőszobából. Ránézett a telefonomra, és azt mondta, hagyjam, ennyiből úgyse értem meg, miről van szó. Olvastam tovább. „*Szatirikus francia hetilap, amely jellemzően karikatúrákat, riportokat, vitákat, tréfákat közöl. A lap tiszteletlen és nonkonformista stílusáról ismert, erősen valláskritikus és baloldali hangvételű publikációinak célkeresztjében gyakran a szélsőjobboldal, a kereszténység, a judaizmus, az iszlám, illetve a francia politikai és kulturális élet áll.*” Állt minden. Kinéztem az ablakon, láttam, hogy a felhők se taszigálják egymást, csak állnak unottan. A Jóisten tejbepapija olyan sűrűre sikeredett aznap, hogy megállt benne a kanál. „*Hősöknek nevezte az Iszlám Állam nevű terrrorszervezet csütörtökön az általa működtetett rádióállomás egyik műsorában a Charlie Hebdo című szatirikus lap párizsi székháza elleni merénylet elkövetőit.*”

Az új franciatanárom egy helyes kis nő, gimnáziumi tanár, azt mondta, nyárra olyan patent leszek, hogy simán meglesz a nyelvvizsgám. Gregoire hazament. Nem drámázott, csak haza akart menni a családjához. Amikor meg akartam nézni a merénylet után készült képet a Charlie szerkesztőségéről, a számítógémem megállított. *Elmúltam 18 éves, belépek.* Addig legtöbbször akkor ugrott fel ez az ablak, ha olyasmire kerestem rá, mint a libraryporn. Szégyelltem magam. A könyvtár olvasótermében mostanság kupakot csavargatok és tanulok. Furán érzem magam. *Jesuis Charlie, tu es Charlie, il est Charlie.*

Konok Tamás: ST - 2016

Konok Tamás: ST - 2016

Utassy Józsefné

Versekbe fonódott élet – négy tételben

I. tétel

Az egyetemet egy évvel előttem kezdte meg a Bükk-szenterzsébetről származó Utassy József. A ma már jelentős költők közül sokan magyar-népművelés szakon tanultak, mint Mezey Kati, Oláh János, Kiss Benedek, és még sorolhatnám. Itt ismerkedtem meg Utassy Józseffel. Úgy került a csoportunkba, hogy nem járt be az előadásokra, és az előző félévét nem ismerték el. Így évet kellett ismételnie. A következő félévet nálunk kezdte. Azt szoktam mondani neki, hogy lebuktál hozzánk – nem túlságosan örült neki. Addig is hallottam róla, tudtam, hogy egy olyan ember, aki nagyon kilóg a sorból, mindezzel együtt végtelenül szimpatikus volt. A barátság szent volt számára, élete utolsó napjáig. Azok a barátságok, amiket ott kötöttünk, még fél évszázad után is élnek.

Az egyetem után, 1969-ben összeházasodtunk, és nemsokára megszületett a fiunk, József.

Úgy döntöttünk, hogy szülőfalujában, Bükk-szenterzsébeten fogunk élni. El is kezdtem dolgozni az iskolában, mellette a művelődési ház vezetője voltam. Aztán lassan kiderült, hogy lehetetlenség Dzsó édesanyjával együtt élni. Azt gondoltam, hogy ő is olyan édesanya, mint az enyém, és a körülöttem élők, de ő ezen a területen csúfosan megbukott.

Dzsó tudta, hogy az édesanyja nagyon rendszertelenül él, de azt remélte, ha család, unoka veszi körül, változtat az életmódján. Ambivalens érzései voltak édesanyjával szemben. Gyönyörűen, nagy szeretettel tudott írni róla. Gondolataiban, képzeletében idealizálta, de nagyon gyorsan elmúlt a varázs, az iránta érzett melegség.

Másfél éves volt, amikor hadiárva lett.

Az Utassy Vadász családból édesapjával egy időben az öccse is a fronton volt. Hosszú ideig semmit nem tudtak egymásról. Egy alkalommal a két csapatotestet – ahol külön-külön szolgáltak – összevonták egy újabb ütközetre készülve. Amikor ez kiderült, a katonák mind azon mesterkedtek, hogy a két testvér találkozhasson, ha csak egy pillanatra is. Közel voltak már, a teherautókról integettek egymásnak, leugrottak a kocsikról, futottak egymás felé. Akkor egy német tiszt közéjük állt, és puskatussal verte őket. Soha többé nem találkoztak.

Apja a doni visszavonuláskor kapott sérülésébe halt bele.

Hiánya, az árvaság gyötrelme Dzsó költészetének alapmotívuma lett.

„Látomásos Ősöm:
káprázat havának,
havak tengerének
szalajtott katonám!

Sisakország fia:
patron pro patria,
csurom piros csatám!

Istenre esküszik,
s Pilátus piacán
harmincezüstködik
rongy bajtársad: Hazám!

Légy pogány, keresztény:
ott függsz a távcsöves
puskák célkeresztjén,
hajnalok hajnalán!

Bükkszenterzsébeti
senkim, Jézus Krisztus:

Apám, Édesapám!"

Minden évben, amikor névnapja volt a nagyapának, az anyja szépen megfésülte, felöltöztette és elmentek hozzá. Felköszöntötték és ilyenkor a nagyapja mindig elsírta magát. Nem szólt egy szót sem. Nem tudta soha megbocsájtani a menyének, hogy a fia halála után összeállt egy sánta suszterrel. Dzsó szeretett volna közelebb kerülni a nagyapjához, igen-igen vágyott rá, hogy az öreg egyszer elvigye magával az erdőbe. De nem vitte. Nagyon mogorva ember volt. Később, ha az utcán találkoztak véletlenül, köszönt a nagyapjának, az ránézett, elsírta magát és továbbment...

II. tétel

Ez év augusztusától Dzsó szellemi szabadfoglalkozású lett.

Már egyetemi éveink alatt tapasztaltam, hogy a többségünktől milyen nagyon különbözik. Valahogy a későbbi életem során is mindig megtaláltak a sorból kilógó emberek, de gyerekek is. Vonzódtam hozzájuk, vagy ők vonzódtak hozzám?!

A Kilencek költőcsoport – aminek alapító tagja volt – első antológiája 1969 karácsonyára jelent meg, iszonyú nehézségek árán. Két héttel előtte jött ki az ő első kötete: *Tüzem, lobogóm!* címmel. Óriási volt a fogadtatása! Ugyanakkor felkeltette a hatalom gyanakvását. Háborús árvaságról mert írni, és arról, hogy „lopnak a bőség kosarából!” Hallgatásra ítélték.

Nyolc év múlva jelenhetett meg második kötete, a *Csillagok árvája*. Csakhogy ő ezalatt lelkiileg, idegileg teljesen összeomlott! Pszichés betegsége, a mániás depresszió, elkísérte élete végéig. Négy évig éltünk hárman háromfelé, s mire „összeterelte kis családját” – ahogy írta, akkorra megtámadta a betegség. Ilyenkor nagyon agresszív volt, bár viszonylag egészségesen is szélsőséges hangulatváltozásai voltak. Határszélről határszélre. Nagyon morózus és csupa szeretet.

Édesapám apapótló volt számára. Szoros kötődés és kölcsönös tisztelet alakult ki köztük. Soha nem tudta letegezni, pedig ez volt a legtermészetesebb társalgási mód számára.

Két ember volt, akit egész életében magázott: Nagy László és édesapám. Nagy László már az első találkozásukkor felajánlotta a tegeződést, de a nagy tisztelettől ezt nem tudta megtenni. Így hát kölcsönösen magázódtak.

Édesanyámban megtalálta az idealizált anyaképet. Látszólag ellentmond, de úgy jelentkezett ez nála, hogy nem tudta elfogadni azt a jóságot, azt a természetességet, ami anyámat és általában az anyákat jellemzi. Az anyukám rendkívül mozgékony volt és élénk észjárású, mondta, amit gondolt. Dzsó meg ült, nézelődött, merengett, tűnődött – dolgozott.

Anyukám ezt tétlenségnek gondolta, és biztatta, hogy „Öltözz fel és menj, sétálj egyet!” Akkor ezen két perc alatt jól összevesztek. Aztán kisvártatva odasündörgött anyukámhoz a tűzhelyhez, persze köpenyben, és megkérdezte: „Na, akkor mennyi rántást teszel a főzelékbe?” Érdekelte is őt a rántás! De szent volt a béke.

Egyszer Dubrovnikban voltunk, kirándultunk a családdal. Álltunk a tengerparton, éppen jött a kikötő felé egy hatalmas hajó. Dzsó odalépett anyukámhoz, átölelte a vállát, és szíve teljes szeretete-

tével azt mondta: „Na, te anyahajó!” Tudtam, hogy ez az a pillanat, amikor mázsás súlytól szabadult meg, helyretevődött benne, hogy ilyen anya is van, meg olyan anya is van.

III. tétel

Betegen is a tökéletesen helyes utat választotta. Ilyen állapotában sem lehetett megvezetni. Tiszteletes hozzáállásán soha, senki kedvéért nem változtatott.

Egy alkalommal meghívtak egy népszerű íróat a lenti könyvtárba. Mi is elmentünk, találkoztunk a vendéggel, beszélgettünk. A könyvtárosokat nagyon szerette, közel érezte őket magához. Leültünk, s mondom neki, képzeld el, nyolcvanezer forintért vállalta a fellépést. Akkor ez a mai értékénél sokkal magasabb volt. Rám nézett, és azt mondta, amint vége van, azonnal megyünk. Utána keresett bennünket az író, de Dzsó olyan haragra gyúlt, hogy látni sem akarta. „Baráti köröm szűk, de engem körülölel” – írta egy alkalommal, kérdésre válaszolva. Képtelenség lenne felsorolni ezt a „szűk” kört, de az időhatárokat is.

Fiatalok, kezdő költők gyakran felkeresték – megmérettetve magukat. Itt is nagyon őszinte volt. Kimondta, hogy te ezt hagyd abba. De ha egyetlen metaforát, erős jelzős szerkezetet talált 10-15 vers között, arra felfigyelt. Nagyon nehezen ült le egyébként levelet írni, de ilyen esetben válaszolt, biztatta, tanácsokat adott a továbblépéshez.

Budapesten szerdánként rendszeresen találkozott akkor még fiatal költőkkel egy lakásunkhoz közeli bisztróban, amit később Ördögfingnak nevezett el. A társalgás, sörözgetés mellett komoly munka folyt. Megbeszélték, vitatták egymás verseit, és pengeélesre csiszolták verstani ismereteiket. E körből került ki az a Szikra János költő is, aki idén a Balassi Bálint-emlékkardot kapta.

A sokszor visszatérő betegség megtanított arra, hogy érzékeljem a pillanatot, amikor újra jelentkezik. Nyári vakációnkat töltöttük itthon, Rédcisen, amikor július közepén láttam, hogy baj van. Hogy fogom rávenni arra, hogy a szokottnál egy hónappal korábban kellene visszamennünk Pestre?! Ő maga sosem érzékelte, és el sem fogadta, hogy baj van, hiszen éppen az ítélőképessége betegegett meg. Itthonról felhívtam a kezelőorvosát; szabadságon volt. Mindenképpen mennünk kell! Jól jött egy augusztus 4-i program Pesten, sikerült meggyőzőnem, hogy ide el kell mennünk. Már nagyon sürgetett az idő, mert az ideális az lett volna, ha azonnal orvoshoz kerül. Ezt elérni Pesten soha nem lehetett a bürokrácia miatt, miközben a beteg egyre súlyosabb állapotba került, és egyre hosszabb idő kellett a gyógyuláshoz. Léka Géza barátunkat hívtam segítségül. Megkértem, hogy 3-án délután jöjjön fel hozzánk pesti lakásunkra, és együtt próbáljuk meggyőzni, hogy kórházba kell mennie. Orvost közben még itthonról sikerült találnom. Nehéz helyzet volt. Amikor Dzsó azt kezdte mondani, hogy „Most olyan jól érzem magam!”, „Annyi a lendület bennem!” – tudtam, hogy ez az eufória már maga a betegség. Szegény Gézának a homlokán gyűlni kezdtek a verejtékcseppek. Egyszer csak láttam az arcán az elhatározást: bele kell vágni! „Úgy látom, Dzsó, hogy nagyon felhangolt vagy. Elég a gyógyszer, amit szedsz? Nem kéne megpróbálnunk, hogy csak úgy bemegyünk, és megnéznék az orvosok?” És beleegyezett. Mondtam, hogy én ezt napok óta látom, te most megerősítettél. Amíg Gézával beszélgettek, addig én összekészítettem a ruháit, az öcsém le is vitte a kocsiba. Ő mindezt figyelmen kívül hagyta. Mindig csak egy dologra figyelt, de arra nagyon. Hogy mi zajlik körülötte, azt észre sem vette. Nemcsak az írásnál volt ennyire koncentrált, hanem minden más tevékenységben is. Odaértünk a kórházhoz. Kiszálltunk, ő nekidőlt a kerítésnek, várakozott – én nagyon féltem, hogy végül nem fog bemenni –, aztán együtt elindultunk. Behívott bennünket a doktornő, akivel előzőleg mindent megbeszéltem. Számára ismeretlen volt az orvos. Beszélgettünk, s láttam, hogy kezdi a bizalmába fogadni őt Dzsó. A doktornő kérésére felsoroltam a gyógyszereit, 16-ot szedett ekkor. Úgy látja – mondta a doktornő –, hogy néhány gyógyszerét ki kellene cserélni. Ezt viszont csak akkor lehet megtenni, ha néhány napra befekszik a kórházba. Legnagyobb meglepetésemre, azonnal ráállt. Tonnányi kő gördült le a szívemről. Megkönnyebbült a váróban izguló öcsém és Géza is, amint arcomra pillantottak.

Egy másik alkalommal, amikor többen próbáltuk meggyőzni, hogy kezelésre van szüksége, azt

mondta nekem, hogy menjetek haza Apuért, és ha ő azt mondja, hogy be kell mennem, akkor be-megyek. Menjünk már – sürgetett. Nem akkor, amikor a vonat indul, hanem most, rögtön. Négyéves volt kis Jósánk. A Déli pályaudvar környékén lakó Kiss Benedek barátunkhoz szaladtunk fel, hogy kérjünk magunknak egy kabátot, mert még erre sem hagyott időt. Útravalót is készítették nekünk, így indultunk nyomban Rédcésre. Közel hét órás út, csak oda. Másnap mentünk vissza Pestre apuval és kisfiammal. Este fél 11-kor értünk be a lakásba. Már délután 3 óra körül feljött hozzá Kovács István barátunk, a házban lakó volt gimnazista osztálytársával együtt, aki pszichiáter lett. Ketten próbálták meggyőzni, sikertelenül. Amikor beléptünk, így érvelt éppen az orvos: „Benned tűz ég, de nem a kohók tüze, ami értéket állít elő, hanem erdőtűz, ami pusztít és letarol.” Semmi köszönés, üdvözlés, csak odaállt apu elé, és azt kérdezte: „Apu! Maga szerint is bolond vagyok?” „Nem, fiam, csak azt látom, hogy egy kicsit meg kellene pihened.” Se szó, se beszéd, ment a fogkeféért (a többi sikerült összekészíttetniük velem), és mondta: „Akkor most hívjátok a mentőt!”

Nehéz helyzeteimben mindig számíthattam családuknak Pesten élő tagjaira, unokatestvéreimre és barátainkra. Ez hihetetlen erőt adott nekem.

A legkeservesebb azonban az volt, amikor utolsó pesti kórházi kezelése közben azt mondta az orvos, hogy nem vihetem haza, gondozás alá kell helyezni. Büntetőjogi felelősségem, mivelhogy egy pillanatra sem szabad magára hagyni. Ebben is nagyon sokan próbáltak segíteni. Léka Géza barátunkkal elmentünk néhány szociális intézménybe. Volt olyan, ahova be sem léptünk, volt olyan, ahonnan hátrafelé jöttünk ki, volt olyan, ahol egy szobában nyolcan voltak – ágyon kívül semmi más nem volt –, és elviselhetetlenül bűdös. Nagyon letörtünk. Aztán megnéztem egy újonnan épült intézetet. Emberi körülmények voltak. Egy ápoló zárt belső udvaron etette a gondozottat. Lám, ilyen is van. A nyugdíja viszont nem lett volna elég. Keresnem kellett egy elfogadható helyet sürgősen, mert a kórházból már helyezték volna át egy intézetbe.

IV. tétel

Miért nem gondolok Zalára, hiszen itt itthon vagyok, barátok vesznek körül. Felhívtam a rédcisi körzeti orvost – Fiedler doktort –, aki remek ember volt! Van-e Zalában olyan intézmény, ahol Dzsó méltó ellátásban részesülhet, és megfizethető? Bázakerettyét javasolta Fiedler doktor, ami pszichiátriai otthon és országos módszertani központ volt. Az intézmény vezetője biztatott, és én karácsony másnapján eljöttem. Dokumentumokat kellett beszereznem, hozzájárulásokat a Zala Megyei Közgyűlés elnökétől és a Zalaegerszegi Kórház Pszichiátriai Osztályának vezetőjétől. Kiss Bódog Zoltán postafordultával válaszolt, hogy elsőbbséggel támogatja kérésemet, Dr. Győri László főorvos úr szintén biztosított segítőkézségéről. Mindketten ismerték Utassy József költői munkásságát. Így került Bázakerettyére. Szárítóhelyiségből alakítottak ki számára egy szobát. Bebútoroztuk, otthonossá tettük – jól is érezte itt magát. Közben hazaköltöztem Rédcésre, hogy gyakran látogathassam. Győri doktor járt ki Zalaegerszegről a betegekhez, ő lett Dzsó kezelőorvosa. Teljesen átalakította a gyógyszerelését, és kigyógyította legmélyebb válságából. A Pesten kapott zárójelentés szerint „állapotában javulás nem valószínűsíthető”. Már az otthonban kezdte elővenni a verseit, írógépet kapott, dolgozott. Öt évet kaptunk még Győri doktortól. 2005 januárjának végétől november közepéig élt az otthonban. Jó volt látni, hogy a gondozónők milyen türelmesen, odaadóan bánnak vele és társával is.

Április végére tisztult ki a gondolkodása. Ő is arra az elhatározásra jutott, hogy adjuk el pesti lakásunkat, és költözzünk haza. Addig nem csináltam semmit, aztán gőzerővel elkezdtem, elkezdtük az építkezést. A szülői ház felső szintjét építettük be. A mesteremberek egymást szervezték, tudták, mi a tét. Mert hát Zalában jó emberek vannak.

November 14-én, házassági évfordulónkon jöhetett haza.

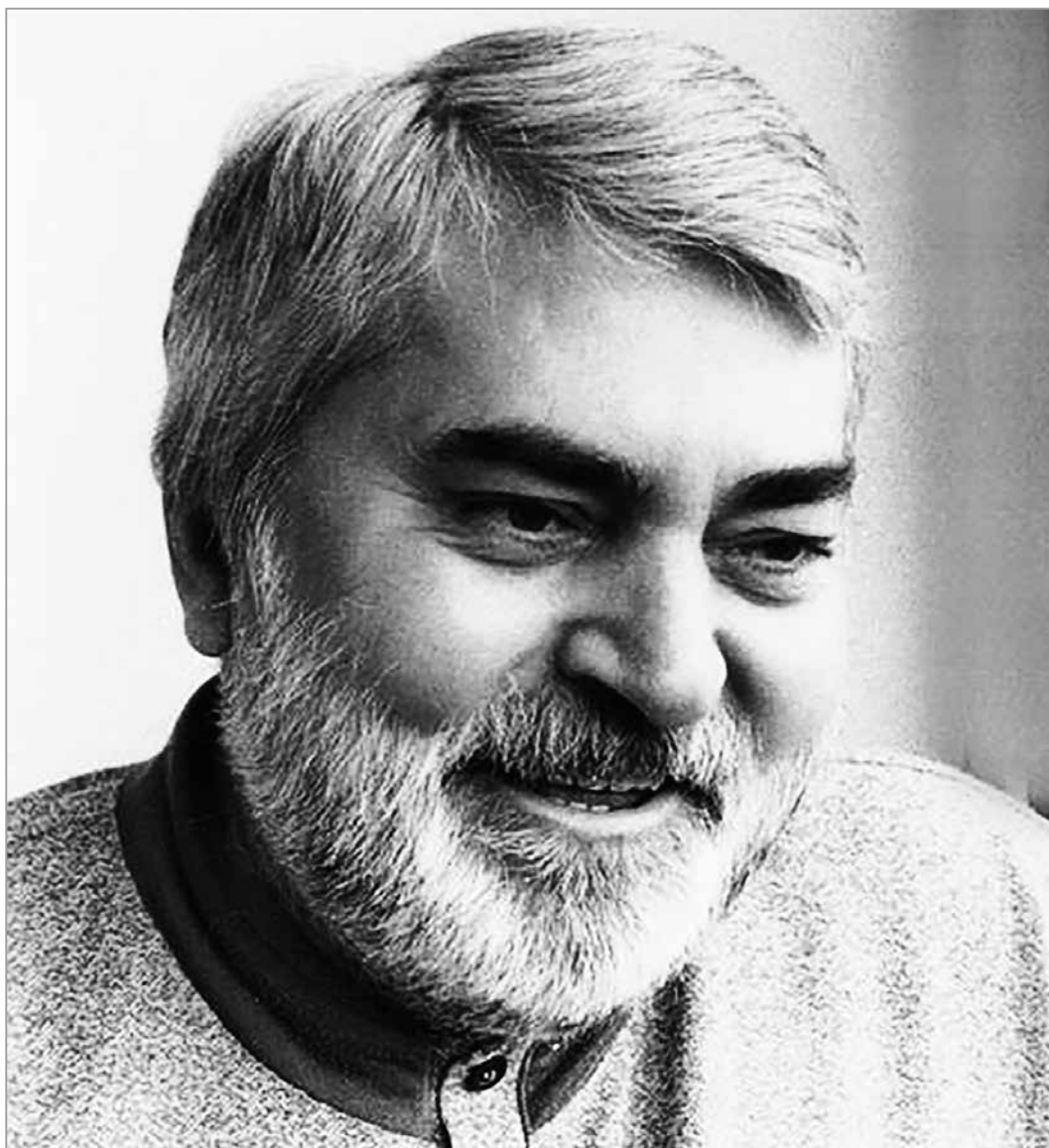
Bizarr a gondolat, de igaz! Talán ez volt élete legboldogabb öt éve. Itt van anyukám, öcsém, én. Hát akkor neki mi baja lehetne?! Nagyon gondos orvosok voltak segítségünkre. Ha elmondtam háziór-

vosunknak, dr. Doncsecz Dorinának, hogy baj van, azonnal küldte a mentőt. „Mert ezt nálad jobban senki sem tudhatja” – mondta.

Dolgozott, új kötete jelent meg. A Napkút Kiadó felajánlotta, hogy készítsen egy válogatást a műveiből. Örült a lehetőségnek, utolsó erejével el is készítette. Még életében megjelent, de nem vehette kézbe. Már elmenőben volt.

Rendezgetem az írásait, befejezem, amit már nem tudott, és hallom atyai jó barátjának, Réz Pál irodalomtörténésznek, írónak, fordítónak, az irodalom mindenésének szavait: „Zsóka, tudja, magának van még egy fontos dolga, amit meg kell csinálnia. Azt, hogy maga hogy látta, hogy élte meg; a fene bánja, ha nem lesz irodalmi értékű, mert ha csak az évszámokat, meg a helyzeteket írja le, már akkor is sokat tett. Mert maga nélkül örökre elvész.”

(Lejegyezte és szerkesztette: **Pénzes Csaba**)

Befejezett jelen

Olyasvalamiről kéne itt és most beszélnem, amiről nem lehet. Nem tudok. És nem az ottliki értelemben nem tudok, nem az elbeszélés nehézségeiről van szó, hanem a wittgensteiniben. Ami nagyobb teher. Hallgatni kell. Hallgatni kéne. De azt sem tudok.

A hiányról kellene beszélni. A hiányról, amelynek nemhogy a pontos meghatározásához, de a körülírásához sincsenek szavaim. Egyébként csupa pozitív töltetű, csodálatos hangzású szót őrzök az életemben a hiány szinonimájaként: anya, apa, szabadság. Nemrég bővült a lista: Estház.

Nem lehet mit kezdeni az egésszel. És a ránk eső résszel sem lehet mit kezdeni. Jobb híján: emlékezünk. Konferenciákat tartunk, összegyűlünk, kiállunk, beszélünk, fontoskodunk – mint ha ezáltal győzedelmeskedhetnénk a halál fölött. Gondolhatják – és joggal gondolják –, hogy pont én mondom ezt, aki éppen beszélek. Hiszen idejöttem fontoskodni.

Volt idő, amikor azt gondoltam, ha csupán pillanatokra is, hogy lehetséges győzedelmeskedni a halál fölött. De ez az idő már elmúlt. És nem maradt semmi egyéb eszközöm a halál ellen, mint az emlékezés. Ami valójában nem is eszköz, és nem is a halál ellen irányul.

De hogyan kell emlékezni? Ez hülyeség, sehogyan nem kell. Akkor hogyan érdemes? Hogyan emlékeznek valakire úgy – főleg ilyen helyzetben, a nyilvánosság előtt –, hogy ne tola-kodjon az egész előterébe se a távolságtartó szakmaiság, se a természetlen, sehová sem vezető személyes anekdotázás? Mindegyik fontos persze, mindegyik része az emlékezetnek. Csak valahogyan számomra inkább a halálhoz van közük, nem az élethez. Márpedig én azt tanultam, hogy „aki énbennem hisz, ha meghal is él”. Kérdés, ki az az „énbennem”. És mi az, hogy „ha”.

Azt mondják, az életnek tétje van. Azt mondják,

az életnek mindig, minden pillanatban tétje van. Ez nem igaz. Az életnek negyven körül lesz tétje. Vagy húsz körül. Vagy soha. Erre, ahogyan szinte semmire, nincsen recept. Mondjunk negyven körül. Vagy hatvanhatot. Egyik sem nagyon megduplázható, már ami az életidőt illeti. Ha mégis sikerül megduplázni, legtöbbször annak sincs értelme. Szóval, negyven körül. Vagy hatvanhat. Előtte csak haladsz, nyersz, aztán veszítesz, fölkelés, mérs tovább, és újra nyersz. És újra veszítesz, és újra fölkelés, és újra nyersz. És veszítesz megint. Aztán észrevehetetlenül jön az átmenet, mikor veszítesz ugyan, és fölkelés, de már ezt a fölkelést veszed úgy, mintha nyertél volna. Végül egyszer csak rájössz, sosem akkor, amikor a földön heversz, leterítve, hanem jóval később, amikor már talpon vagy, hogy nincs több esély. Nem arról van szó, hogy berozsdásodtál vagy megöregedtél volna; talán csak jobban érzed a föld vonzását, talán csak jó feküdni, üres tekintettel a felhők felé, akarat és vágyak nélkül, talán csak elveszítetted a fonalat, hogyan is kezdted, miért indultál, merre tartasz. Mindegy. A lényeg, hogy van egy pillanat, amikor rádöbbenés, hogy ha legközelebb a földre kerülsz, nem fogsz tudni többé fölkelni. És ekkor, ebben az egyszerre kép-lékeny és éles pillanatban lesz tétje az életednek. Mert onnantól – mostantól – kezdened kell vele valamit. Az elkerülhetetlent elkerülni nem lehet. Az elkerülhetetlent magad ellen hívni idejekerán ostobaság. „Akkor mi legyen?” – kérdezed. Ennek a szembesülésnek az elodázására találtak ki a vallást. De ne legyenek illúzióid, az sem ment meg semmitől. És ne legyenek illúzióid, az ateizmus is vallás. Akkor most mi legyen? Hát, ez az.

Hogyan is van *A kis herceg*ben? „Szelíden dől el, ahogyan a fák.” Aki ezt írta, milyen szép fordulat a konkrét műcím után úgy tenni, mintha nem tudnám, ki írta, persze, hogy Exupéry írta, szóval, aki ezt írta, az jó eséllyel sosem látott fát

kidőlni. Nem hallotta a recsegést, a csikorgást, a sikolyokat, a morajt. Nem látta, hogy a magatehetetlenül dőlő test hogyan ránt magával más, egészséges fákat, hogyan pusztít el maga körül, dőlésirányban, mindent. Az életed tétje nem kívüled van, az életed tétje nem egy nő, egy akadémiai tagság vagy a gondoskodó utódok. Az életed tétje az egyensúlyod. És a belátás, hogy amikor kibillensz, majd dőlni kezdesz, akkor olyan terület felé fordulsz, ahol nem lapítasz szét senkit és semmit. Hogy a halálad észrevétlen legyen. Pedig mindannyian a figyelemre vágyunk, még a halálunkban is. Ki ne képzelgett volna kamaszként a saját temetéséről, amelyen ezek vonulnak büntudattal a koporsó mögött; büntudattal, hogy elmulasztottak valamit. Később már – valódi halandóként – legszívesebben kivonulnál minden emberi kapcsolatodból, ne hogy sérülést okozz. És itt jön a képbe a vallás. Mert Isten vagy szeretet, vagy gyűlölet. De ez úgyszólván mindegy. Hiszen nincs eszköze, hogy ezt kimutassa. Vagy nekünk nincs értelmünk felfogni. Mert Isten vagy létezik, vagy nem létezik. De ez is úgyszólván mindegy. A lényeg a bizonyosság, akármelyik irányban. Semmi bonyodalom. Ha van, akkor szerethető, ha nincs, akkor gyűlölhető, vagy éppen szerethető a hiánya. Az ember viszont csupa átmenet, csupa árnyalat. Mondj bármi bizonyosat, csak egyetlen bizonyosságot, arról az emberről, akit a világon a legjobban szeretsz, és akit ismerni vélsz. Határozz meg egy ilyen egyszerű viszonyt – szeretetet vagy gyűlöletet – bárkivel kapcsolatban. Egyedül a sze-

relem képes így egyértelműsíteni a világot. És a vallás is szerelem, csak annak valamiféle csökött, gyáva torzképe, amely megkísérli kiküszöbölni az elkerülhetetlent. A veszteséget. A bizonytalanságot. A változást. Az aszimmetriát. Mindazt, amit egy másik ember jelenléte előhívhat az életünkben.

Esterházy ezt jelenti a számomra. Ezt a bizonyosságot, és ezt a hiányt. A zenét. Mert olyan összhangzatot, disszonanciát és harmóniát teremtett az anyanyelvemből (az anyanyelvéből, az anyanyelvünkéből), amellyel még soha nem találkoztam korábban. A Krúdy-mondatok zeneiségét említhetném talán. Esterházyt lehetséges úgy olvasni, mintha Bachot hallgatnák, a semmibe meredve, látszólag figyelmetlenül, mégis tűpontos érzékeléssel. Esterházyt olvasni zenei élmény (is).

„Mi a különbség édesapám és az Isten között? A különbség jól látható: Isten mindenütt ott van, ezzel szemben édesapám is mindenütt ott van, csak itt nincs.”

Esterházy a különbség édesapám és Isten között.

Szerettem. Néha felidegesített. Felnéztem rá. Néha lemondtam róla. Aztán mindig bebizonyosodott, hogy ő sosem mondott le rólam, az olvasóról. Vágytam a társaságában lenni. Félttem megszólítani. Mi lehetne az utolsó eleme ennek a felsorolásnak? Csakis ez, újra, mert nem lehet elégszer ismételni: szerettem.

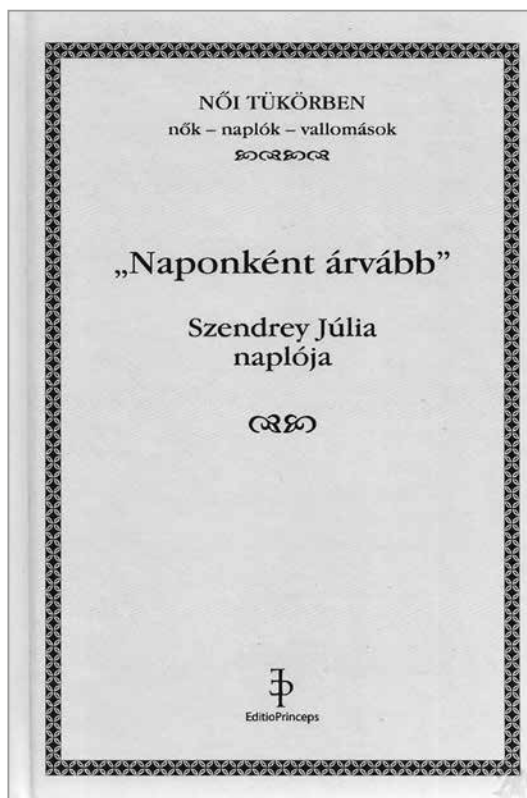
És piczába a múlt idővel.

Aki „naponként árvább”

(Szendrey Júlia naplójáról)

Szendrey Júlia egyike az első olyan nőknek, akik nemcsak férjük révén – műszaként, a „feleségek feleségeként”, majd a „nemzet özvegyeként” –, de alkotóként, saját jogukon is helyet vívtak ki maguknak a magyar irodalomban. Versei és elbeszélései mellett többek közt Andersen meséi az ő átültetésében láttak először nyomtatásban napvilágot, s naplójegyzetei ugyancsak értéket képviselnek. Ezért is örömteli, hogy az 1930-as, Mikes Lajos-féle szövegváltozatot követően, „*Naponként árvább*” címmel, újra megjelentette utóbbiakat az EditioPrinceps Könyvkiadó. A kiadó neve ezúttal törekvésükre is utal, hiszen a két, alapos munkát végzett szerkesztő, Ajkay Alinka és Szentes Éva főként az eredeti – az OSZK gyűjteményében található – kéziratok alapján írták át a különböző diárium-részeket, így a korpusz ebben a formában elsőként itt olvasható. Az önmagukban teljes és a töredékes egységekből olyan sajátos szöttes szövődött egybe, melynek mintázata világosan mutatja szerzőjük sokak által (korábban és később is) tévesen megítélt jellemét és sorsának formálódását, míg az esetleges homályosabb pontokon az irodalomtörténész-páros átfogó bevezető dolgozata és a gazdag mellékletanyag segíti az olvasói eligazodást.

Ha Szendrey Júlia életútját szakaszolnunk kellene, akkor élesen elválasztható az „előtt” és a Petőfivel való kapcsolat, illetve a költő halála utáni időszak története, s ennek lenyomata természetesen a naplójegyzetekben is megjelenik. Ezzel nyilvánvalóan nem azt akarjuk mondani, hogy a textus egésze vagy annak bizonyos passzusai *csak* Petőfi miatt lennének érdekesek, sőt, hogy az asszony sorsátörténetét *csak* az első férjhez viszonyítva lehet vizsgálni, hiszen itt *ő* a fontos, róla van szó, viszont tény, hogy úgy önmaga, mint a nemzet közössége hosszú ideig a költő jegyeseként, feleségeként, majd özvegyeként pozícionálta Júliát. A közvélemény és az irodalom köztársaságának polgárai ráadásul

azt várták el tőle, hogy utóbbi szerepet haláláig fenntartsa, ami nemcsak a korán eltávozott zseni megbecsültségét, de a nők helyzetének akkori megítélését is mutatja. (Utóbbi tekintetében elég, ha Madách 1864-es akadémiai székfoglalóját, *A nőről, különösen esztétikai szempontból* említjük.) Ő azonban ki mert törni – és ez erejét, bátorságát tükrözi – a ketrecből, amibe be szertették volna kényszeríteni, és ha második házasságában nem is, végül gyermekeiben megtalálta a boldogságot.

Ám bizonyára minden másként történik, ha Petőfi nem esik el a segesvári csatában és együtt élék le életüket, csak hát az irodalommal ellentétben az életben nincsen ha. Mindenesetre a napló még az „előtt” hónapjainak bejegyzései-vel kezdődik – jellemző, hogy ezt a részt maguk

a szerkesztők is *A leánykori naplónak* keresztelték el. Az 1846 februárjától 1847 júliusának elejéig terjedő időszakhoz kapcsolódó írások Erdődön születtek – ahol Szendreyék –, illetve Nagykárolyban – ahol legjobb barátjának, Térey Mari lakott, akinél gyakran időzött hosszabban is. A két leány közötti bizalmas kapcsolatot jelzi, hogy ő az, akivel legbensőbb titkait, kétségeit, lelki vívódását megosztotta (maga az anyag is egy neki küldött levél kivonatával kezdődik), sőt, 1846 szeptemberében ugyancsak Thézi révén ismerkedett meg későbbi férjével. A bejegyzésekből nyilvánvalóvá válik Júlia néhány olvasmányélménye is, hiszen amit ezekből fontosnak vélt, vagy saját sorsára vonatkoztathatónak, rendre leírta (így például Bulwer *A Rajna zarándokainak* egy rövid részletét, a cselekvő és a lelki élet kettősségéről). Látható, hogy önmagát is a „szíve élete” alapján határozta meg, hogy – mint az ő életkorában mindenki – mennyire vágyott az első, az igazi nagy szerelemre, a majdani házi boldogságra, miként tervezte a feleség-szerepet. Bizonytalansága utóbbival kapcsolatban azonban mindvégig fennáll: vajon meg tudja-e ő ezt adni a társául lett férfinak, nem szeret-e ki az idejekorán belőle? A napló lapjain – lelke tükrében – szépségesen bontakozik ki a megtalált Másik, a Petőfi iránt feltáplált érzelmek virága. Ahogy az ő-ből Ő lesz, úgy válik a fészőlő bimbóból teljes pompában nyíló növény. S a kis- és nagybetűt illetően egy irodalomtörténeti adalék: a „tenger keserűség”, a közérjük álló szülői szigor szakában, mikor lassulnak a levelek, mikor hírért veszi a „Priell Nelli”-ügynek (az esetet december 8-án, ráadásul Nagykárolyban jegyzi le), és Chopin etűdjei adnak balzsamozó fájdalommal, megjelenik egy másik kis ő is – a zord atya által kérőként szívesebben látott Uray Endre alszolgabíró. Ám róla, hozzá nem olvashatunk olyan rajongó sorokat, mint a távoli kedvesnek szántak (1847. február 8-án kelt): „Oh lásd, így szeretlek én, mint lelkem mennyországot, szeretlek, mint földi üdvösségem teremőjét. Ha téged nem bírhatnák, elsötétülne életem, de rémes éjjelét nem vigasztalhatnák csillagok, hanem a fájdalom tépné szét szívemet, és szabadulérti könyörgésem az átok visszapattnó szavai lennének. Most tudod, mennyire szeretlek! Tudod, mennyire bírod szívem minden érzeményét, lelkem minden gondolatát.”

Aztán bő három hónappal később a vágyott beteljesülés:

„Május 27.

kezdődött a boldogság, melly ismét jóvá tenné egy élet keserűségét. E napon együtt voltunk!... e nap óta vagyok Petőfi jegyese, s e nap óta szeretem őt jobban mint mindent a világon. Mit tettem és mondtam e napon azt nem tudom, csak annyit hogy az felér eddigi életem minden napjaival.”

A költő eztán csak *Sándorom* néven szerepel a bejegyzésekben, melyek a „boldogság özöné”-nek pillanatait rögzítik és a szeptemberi esküvőig tartó időt kísérik gyorsabb múlásra bírni. Nagyon beszédes viszont az utolsó, július 4-i szöveg, benne Júlia álmának leírásával. A bővebb, akár analitikus elemzést érdemlő írás szerint közösen siettek fel egy hegyre, mégis el-elszakítva egymástól, csak a csúcson tudtak találkozni, majd a völgyben a férfi által font koszorú fonynyadó virágai égették meg őt, s ragyogtak fel sugárkoronaként társán, mégis halotti sápadtságú volt annak arca, amire hiába szeretett volna, nem csókolhatta az „élet pírját”.

Az 1847. szeptember 22-től december közepéig keltezett költői napló az asszonylét kezdetének élményeit mutatja be, hangulatait festi. A Teleki-kastélyban töltött mézeshetek boldogságába, édes örömeibe – mintha csak a baljós álom nyomná rá bélyegét – „sötét hollók” szárnycsapása, a jövő bizonytalansága vegyül. Még a leánykori jegyzetknél is jobban kezdi foglalkoztatni Júliát az elmúlás, az enyészet – szintén érdekes kísérlet lehet ennek összevetése Petőfi itt fogant verseinek világával (*Beszél a fákkal a bús őszi szél...; Szeptember végén; A szerelem országa; A koldús sírja; stb.*). Úgy tűnik, a két, szépségre olyan szomjasan vágyó ember kedélye egyszerre borult el a vegetáció pusztulásának, a természet lecsupaszkodásának látványától – az október eleji szövegekből érzékletesen bomlik ki mindez. De még a nyári „csillagfutás” emléke által kiváltott, ugyancsak előremutató, elégikus elmélkedést is ellenpontozza egy-egy maradandó nyomot hagyó, fontos esemény. Az egység zárlatában ilyen a december 13-i, Pestről Vác(z)ra tett „gőzkocsi”-út leírása, öt nappal későbből. A jegyzet azért is említésre méltó, hiszen a személyességen túl, eredendő alkotói tehetségről árulkodik, akár tárcaként is megállta volna a helyét bármelyik korabeli lapban. Arról nem is beszélve, hogy a közös élményt Petőfi részéről megörökítő, lelkes *Vasúton* mellett, ez a szöveg is úttörő szerepű a kapcsolódó

irodalom történetében. Az írás egy kedves epizódot is felvillant, ami Hrúz Mária meleg anyai szeretetének ékes bizonyítéka: az asszony fia első párnáját egy szalmaszék fölé varrta és ezt ajándékozta menyének.

Az *erdői napló* már a szabadságharc idején született, első bejegyzése 1848. szeptember 30-án kelt. A Zoltánnal várandós Júlia ekkor szüleinél tartózkodott, a költő pedig visszautazott Pestre, hogy beálljon a nemzeti hadseregbe. A nyitó jegyzetből kiderül: a diárium Petőfi „óhajtása” volt, hogy megtudja majd belőle, mivel töltötte idejét távolléte alatt felesége. Kezdetben rendszeres, majd elhaló írásaiban a fájdalom, bánat és aggodalom szavai csendülnek, sőt, a féltékenység is. Utóbbit a közelgő anyaság tudata hessenti el, ám a pesszimista hang talán még a korábbiaknál is erősebb, nem beszélve a zárlat újabb halál-képéről (október 15.):

„Szünetlen dolgozom, pedig azt, minél kedvesebbet asszony nem dolgozhatnak: első, még születendő gyermekem kis parányi ruhácskáit varrogatom. Millyen gyönyörűség volna ezt Sándorom mellett dolgozhatni és most olyan szomorúan végzem a foglalatosságot, mintha szemfedőt varrnék. Isten őrizz, őrizz!...”

Az utolsó bejegyzés – mely kötetben itt szerepel először – közel fél esztendővel későbbi, ekkor már a kisfiú is több mint négy hónapos volt, mégsem róla szól, hanem kevésbé sikerült „szépírói kísérlet”, a szerző érzelmeinek tájra vetítése, a múlt elsíratása.

Megidézett, tomboló vihara, mintha csak felvezetné *A kolozsvári napló* levert szabadságharc utáni szövegeit. Júlia fiával még augusztusban menekült a városba, a közeledő orosz hadsereg elől, s 1850 februárjáig itt töltötték az időt, várva a híreket a fehéregyházi csatáéren három hónapja eltűnt férjéről. Közben nemcsak az aradi vértanúk kivégzéséről értesült, de az év folyamán a családban történt halálesetekről is: anyósa és apósa mellett édesanyja elvesztéséről. „Ez így megy: sír sír fölött, halott halott fölött, enyészet enyészet fölött...” – írta szomorúan november 8-án. A bizonytalanság miatti elkeseledésében az egyik pillanatban még gyermekét hátrahagyva indulni akar életpárját (vagy legalább a sírját) megkeresni, míg a másokban visszaretenti annak lehetősége, hogy távolléte alatt a Másik hazatérhet, hogy ő hal meg idegenben és emiatt szakadnak el örökre. Ezzel együtt elsiratja saját sorsát, ifjúságát, tünt boldogságát is,

félfel, hogy a rászakadt nagy magányt nem sokáig bírja elviselni. A záró bejegyzés a kolozsváriaknál hónapokkal később, 1850. március 25-én fogant, már Erdődön, ahova azért ment, hogy megözvegyült apját próbálja támogatni, hogy az egykori meleg fészekben rejtse el bánatát. Ám Szendrey Ignáctól nem kapott vigasztalást, csak szemrehányást és újabb tüskét: a csapodár természetű költő talán azért nem ad hírt magáról, mert meguntta asszonyát és helyette mással éli világát. Nem véletlen, hogy Júlia röviddel ezután egyedül Pestre utazott, azt remélve, hogy ott könnyebben szerez értesüléseket Petőfiről.

Az 1850-es esztendő ezzel együtt döntő változásokat hozott a fiatal nő életében. Miután a keresés végképp kudarcot vallott és Júliának szembesülnie kellett azzal, hogy elvesztette férjét, elhatározta, hogy – amint a *Töredékek* egyikében írja – az „életöszton (...) az első alap, mellyre jövődöm épülni fog”. Már azalatt a néhány hónap alatt, míg Garay Jánoséknál lakott, körbeudvarolták a pesti ifjak, köztük az Erdélyből érkezett, rendkívül törekvő Gyulai Pál (ő végül, ha nem is utóda, legalább kései sógora lett a nemzet költőjének, hiszen az asszony hűgát, Szendrey Máriát vette feleségül). Hamarosan pedig az keltett általános megdöbbenést és felzúdulást, hogy Petőfi neje még a gyászév letelte előtt férjhez ment Horvát Árpádhoz, az egyetem oklevél- és címertan tanárához. Ezt a jelentős mértékben kényszerűség is szülte lépést általánosan kegyeletsértésnek, a költő emléke elárulásának tartották – Arany János „nászajándéka” például *A honvéd özvegye* című, elnyújtott szemrehányás lett (jóllehet volt benne annyi tapintat, hogy a vers csak halála után jelent meg). Júlia érdeke, az ő nézőpontja, hogy életét maga éli és így egyedül neki van joga döntenie róla, a közvéleményt, Petőfi egykori barátait, tisztelőit nem érdekelte ítéletük meghozatalában. A megbélyegzettségben a változást a házaspár gyermekeinek születése (Attila 1851-ben, Árpád 1855-ben, a korán eltávozott Viola 1857-ben, 1859-ben Ilonka – velük együtt a leszármazottak képe is szerepel a kötet gondosan válogatott fotómellékletében) mellett az hozta, hogy Zoltánt is közösen nevelték, illetve, hogy az asszony szépírói és fordítói munkája kedvező fogadtatásra talált, úgy a szerkesztők, mint az olvasók részéről.

Naplójának következő bejegyzései 1854-ből származnak. Két, október elején kelt, sokat javított levele zaklatott lelkiállapotáról tanús-

codik, aminek a fentiekén túl, talán a házasság problémái is okai. Ezt erősíti meg a *Négyoldalas töredék* egyik idézete, Júlia kedves szerzőjétől, George Sandtól (akivel azonosulva, néhol maga is György néven szignálta szövegeit): „Szükséges-e hogy egyetlen napsugár se hasson hozzánk, hogy jégfalaink épségben maradjanak?” A *Tűnődések* darabjai pedig azt mutatják, hogy mennyire fontosnak tartotta – példaképéhez, vagy az ugyancsak kedvelt Boz-hoz (Dickens) hasonlóan – másokkal is megosztani érzéseit, gondolatait, ha „mit írnék (...) más szívekben is visszhangzanék, hogy nem csupán szavakat, de eszméket írna le tollam, érzelmeiket festene, nem csak a szemnek tetsző tarka színekkel, de a szívekre jóltevőleg ható melegséggel”. Ám nem feledheti, hogy ő nem szentelheti egészen az irodalomnak életét, hiszen anyaként, feleségként és háziasszonyként más jellegű feladatai is vannak. A helyzet nagy ellentmondása, hogy különösen a második, hosszabb, november 28-i jegyzetet stílusa, világosan végigvezetett gondolatmenete Júlia egyik legjobb itteni írásává teszi. Ez az őszinte vallomás valódi irodalmi értékkel bír, sokkal inkább, mint a megelőző (*Egy száműzött gondolat töredékei*) és a későbbi (akár a *Teljesült vágy*, akár *[A gyáva férfi]*), szándékoltabb tollfutatok.

A korábbi kiadást szerkesztő Mikes Lajos joggal tartotta „a levelesláda egyik legérdekesebb kéziratának” az *Erdőd* című, hosszabb szöveget, melynek keletkezését 1856-58-ra tette. A pontos dátum ismerete nélkül csak azt mondhatjuk, hogy ebben az időszakban veszítette el Júlia kisleányát, ekkor jelent meg fiacskáiról szóló, *Három rózsabimbó* című verse (amit éppen Vahot Imre közölt a Napkeletben), majd kötetben Andersen meséinek fordítása is. Nem véletlen tehát újra feltámadó nosztalgiája saját ifjúságának kisvilága iránt. S a táj szépségével együtt megidézi annak alakját is, aki miatt az számára oly drágává vált: a „felhőkben lakó királyi sást”, „kinek egyetlen tekintete, egyetlen futó érintése elég volt arra, hogy előttem szent ereklyévé tegyen mindent, mi őt környezé”. Emellett pedig feleleveníti különös találkozását itt egy zenélő koldussal – a ténnyel Goethe nyomán fogant leírás olyan, mintha nőisége jelképes elsiratása lenne. Már ebből is látszik, milyen igaztalanul vádolták, és mennyire boldogtalan volt második házasságában...

Az utolsó évtizedből nem maradt fenn naplójegyzet, ezt a hiátust a könyvben a búcsúlevelek pótolják. Halálos ágyán ekkor már szintén Pesten élő édesapjának tett hosszú vallomást Júlia, melyben őszintén feltárja, hogy milyen sokat szenvedett férje mellett és megbocsátást kér azért, hogy ahhoz köti maradék életét, aki önzetlenül ápolta és mindvégig támogatta nehéz helyzetében, s amiért ennek érdekében katolikusból kálvinistává kell válnia. A Horvát Árpádnak küldött végső üzenetből a Szendrey Ignácnak írtak egész háttere kibontakozik: azért jutott köztük kenyértörésig a dolog, mert a férfi csupán szexuális tárgyként, kéjvágyának kötelességszerű kielégítőjeként tekintett feleségére. Mint írja: „ne háborgassa meg (...) álmomat az, ki életemben nem tudott és nem is akart volna mást tekinteni bennem mint *csak* buja állati szenvedélye *köteles* megosztóját. – Minden lépés, melyet *ez* ember tenne síromhoz, oly fájdalmat okozna poraimnak, mint minő undort éreztem iránta *attól a perctől kezdve*, mikor levetkőzve magából az *embert*, teljes állatóságában tűnt fel előttem”. Mindössze gyermekei érdekét nézte, mikor nem lépett ki hamarabb e méltatlan és minden jóérezésű nő számára megalázó kapcsolatból. Júlia szavait már nem tudta lejegyezni, azt az apjának említett Tóth József tette meg, az egyetlen, aki haláláig vele volt és teljesítette végakarátát. Az ifjú tanító mellékelt kísérőlevelében elküldte Horvátnak az asszony évek óta nem hordott gyűrűjét és felszólította rá: „hogy most, midőn már ama szerencsétlen nő semmiféle vád ellen magát védeni nem tudja: szűnjék meg ön Őt bántalmazni, gyanúsítani, mert ellenkező esetben, naplójának közzétételével fogok Neki Ön ellen igazságot szolgáltatni”. A botrány természetesen elmaradt, a mindössze harminckilenc évesen, méhrákban elhunyt asszonynak talán az szolgálhatott volna végső elégtételül, ha szeretett Sándora mellett helyezik végső nyugalomra – az ismert okokból ez csak részben valósult meg, ma Zoltán fia, illetve a költő szülei és öccse társaságában alusza álmát a Fiumei úti temetőben, ám a síron az örök összetartozást hirdeti a felirat: *Petőfiné Szendrey Júlia*.

Horvátal kapcsolatban igazságot szolgáltatott végül annyiszor megalázott feleségének a sors: új, jóval fiatalabb neje, Willingsdorfer Antónia cukrászlány elvetette magát az idősödő férfival, anélkül, hogy közel engedte volna ma-

gához, sőt, folyamatosan csalta kétes hírű szeretőjével. Az utókor sokszor elferdített Júlia-képet pedig a „nemeziszhez” hasonló következetességgel teszi helyre Ajkay Alinka és Szentes Éva kiváló munkája, a „*Naponként árvább*” című kötet. Alaposságuknak köszönhetően figyelmük arra is kiterjed, hogy felidézzék a két, akkor tízes évei elején járó fiú, a később szintén verselő Attila és Árpád 1865-ben írt levelét a „Költőnő és Gazdasszony” édesanyáéhoz. Ennek zárlatában olvashatjuk: „Született Keszthelyen, Zalamegyében. Ha nőket is választanának követnek, ő lenne ott a követ az bizonyos.” Számunkra, földijeinek Szendrey Júlia mindörökre az marad: zalai követe a szabadságnak, szeretetnek, az egyetemes magyar irodalomnak.

(Editio Princeps Könyvkiadó, 2016)

Sokszorosan költészet

(Bánki Éva *Fordított idő. A mély tenger névtelenjei* című kötetéről)

A regény egyik középponti figurája bizonyos Illighaen, a tudós normann krónikás. Ha mármost egyéb népek mellett normannokról is szó van itt, akkor nyilvánvaló: középkori történettel találkozunk. Krónika formájú elbeszéléssel, amint minden igazi elbeszélés valamiképpen „krónika” a földön. Meg, persze, meseszerűséget is tapasztalunk, megint csak a vérbeli epikára jellemző módon. Lényeges megjegyezni ugyanakkor, hogy ez a „meseszerűség” korántsem jelent valószínű mesei sajátosságokat (azok mégis egy másik, külön műfajt képeznének meg), ahogyan Illighaen krónikája sem kerül átfedésbe, főleg nem teljes azonosításra a könyv kézbe vehető, megtapasztalható bekezdéseivel, fejezeteivel. Már amennyiben és amennyire szövegszerűen az olvasó elé kerül egyáltalán, amit Illighaen valaha papírra vetett (pergamenre rótt?), s nem csak amolyan *felidéző utánamondás* keretei között jelenítődik meg a fikció folyamatában, tulajdonképpen alig kivehetően, annyi más, a műben szereplő, többé vagy kevésbé azonosítható szólamhoz hasonlóan. Fontos tehát ez az eltérés, mert ha jól gördülő, élvezetes elbeszélést olvasunk, mitikus-meseszerű környezetre találunk valamely történetben, egyszersmind tudhatóan feljegyzéseket is készít valaki a felbukkanó figurák közül (és Bánki Éva műve mindhárom kritériumnak eleget tesz), akkor előszeretettel gondolunk, még mindig, Gabriel García Márquez *Száz év magány* című regényére, benne az oldalkamrában körmölgető, árnyékszerű emberre, akiről aztán a végén kiderül: *tulajdonképpen ő írta volt a regényt, amelyet éppen elolvastunk...* S a kolumbiai szerző alkotása révén, persze, eszünkbe jut a „mágikus realizmusnak” nevezett egész irányzat is, amelynek érvényessége egyelőre nemhogy múlni látszana, de jóformán soha nem érzékelt magasságokba emelkedik a csillaga, úgy Kelet-Európában általában, mint ahogy kifejezetten Magyarországon is. Nem utolsó sorban a *Fordított idő* révén, amelyet azonban mégsem érdemes beskatulyáznunk.

Nem, mert aligha igazít el bármilyen címkézés, amit nagyon jól mutat mindjárt az is, hogy a szöveg műfajának meghatározására leginkább kínálkozó „történelmi regényről” az elmúlt évek elméleti diskurzusa nyomán megtudhattuk: ilyen zsáner márpedig nem létezik. Különösen akkor nem (feltétlenül), hogyha már maga a történelemnek nevezett valami is eléggé bizonytalan entitásként mutatkozik meg előttünk. A regényben is, persze. Már maga (az) Illighaen (név) eszünkbe juttathatja a *Kitalált középkor* című munka szerzőjét, Heribert Illiget, s a cselekmény több ponton mintha kitalált is lenne (jó néhány hitelesítő érvényű történelmi sarokpont mellett is), azonban – hogy ne nagyon maradhasson kétség az ilyesféle mesterkedések, illetve azok esetleges, termékeny belebegtetezése felől – tétélesen szintén leíródik itt a már általunk is említett tudós szerző neve. Mégpedig az utószóban, amelyet formálisan nem jegyez senki, mégis olyan hatást tesz, mintha írhatta volna akár (és pedig *akár* fikcionálisan is, mert konkrétan biztosan ő készítette) Bánki Éva, a tudós, az irodalomtörténész és tanár, tehát az „empirikus szerző”, úgymond. Ebben, a *Ki? Hol? Mikor?* címet viselő zárószövegben (afféle „paratextusban”) – amely pontosításnak álcázott, ravasz-ügyes elbizonytalanítása az olvasónak – természetesen önmaga „eredeti kéziratáról” is beszél a mű, mégiscsak. Azaz a *Fordított idő* környékén, annak afféle nyersanyagaként, kiindulópontjaként létezett volna valamilyen ő-s alkotás, mely utóbbit egy Patrick de Mela nevű szerző munkájaként ismerhettek, ismerhetnek néhányan. Ez az állítólagos „összerző” mármost mind temporálisan, mind pedig – ebből következően – a feltételezhető „hitelesség” szempontjából közelebb áll a magában a regényben ábrázolt vagy csak megjelölt korhoz, nevezetesen a középkorhoz. Ám a tényleges, az új, a bevallottan ma dolgozó szerző, aki nemcsak ’valóságosan’, de a *fikció valóságának* szintjén is létezhet, nos, az *lehet* Bánki Éva; lévén az utószóban egy helyütt neki mint

oktatónak a keze alá dolgozó, „középkori irodalommal foglalkozó hallgatók” szövegalkotó/szövegalkotó tevékenységére történik hivatkozás, mint ami nagyon is szükséges lett volna számára a regény végleges verziójának kialakításához. Bánki, vagy hát az utószó rejtélyes megalkotója természetesen nem mellékesen utal a középkori alkotások azon, jól ismert hitelesítő fogására, illetve alkalmazza is azt egyszersmind, miszerint egy mű rangjának, tekintélyének erőteljes biztosítása érdekében akkor is érdemes „fordításnak” titulálni a munkát, ha voltaképpen nem feltétlenül az... Eszerint pedig nem pusztán „középkori”, hanem „talán még a *lehetséges*nél is középkoribb” írással állunk szemben a *Fordított idő* lapjain. Azazhogy állhatunk szemben, amennyiben a filológizálás, kutakodás, a(z elképzelt) szöveg hagyományozás játéka, játszadózásaira fogékonyak vagyunk, s döntően szépirodalmi olvasás-paktum alapzatán állva. Vagyis, bár az olvasott, élvezett és önkéntelenül is értelmezett regény szövege gyanánt közvetlenül és egészében nem találkozunk valamely, úgymond, korabeli vagy egyenesen a könyvben szereplő, tudós ember munkájával, mindazonáltal a tudományos beszédmód érzése mégis jelen van itt: az utószóban közvetlen fejtegetések, a cselekményes fejezetekben pedig közvetve, gondolkodási mintázatok, szemléleti alakzatok formájában.

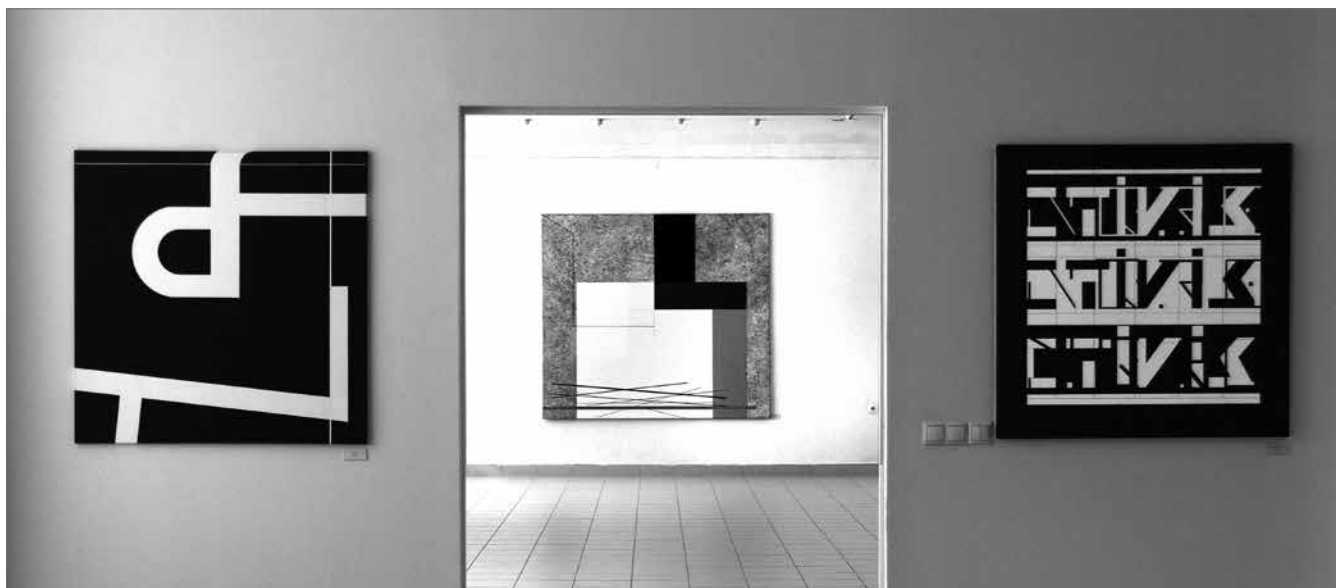
A gondolkodás, dilemmázás nem utolsó sorban a hősöket, kivált a főhősnőt, Rioldát jellemzi. Riolda furcsa lány, aki maga sem tudja, vajon embernek vagy szörnynek született-e. Valószínűleg kettős származású, és egy olyan, északi tengeri szigeten (szigetkirályságban) látta meg a napvilágot, amelyet igen kevesen laknak, lévén alig van rajta élelem is, következésképpen gyermek szintén alig születik a tájon. Apja feltehetően egyszerű harcos, azonban – éppen a gyermekhiány miatt – Rioldára maga az uralkodó család tart számot hivatalosított „sarjaként”. Ám a bizonytalan helyzetnek megfelelően nem állandósulhat sorsa e magas körökben, elrabolják, utaznia, hányódnia kell. Részben ismételt magas körökben, ám igencsak ingatag státuszban, s nemcsak királyokkal és királynékkal, de szolgákkal és csavargókkal, mindenféle kétes egzisztenciával is bőségesen érintkezve. *Természetesen* szexuálisan is... Kár volna erről közelebit elárulni -- bízzuk a felfedezést az olvasóra, s már csak azért is, mivel úgy önkéntelenül, mint

ahogyan az utószó említései között is felmerül ezzel kapcsolatban a „lovagregény” műfaji emlékezete is. Csakhogy ha a lovagregények jellegzetesen „fiús” történetek, akkor itt nyilvánvaló szándékossággal és elhatározottsággal egyfajta „női lovagregény” megalkotásának igen érdekes kísérletével állunk szemben. Elég az hozzá: amit Riolda összességében végigbarangol, az a kora középkor történelmileg akár konkrét, akár kitalált, de feltétlenül hitelesíthető azon szelethez, amely a germán, kelta és arab kultúra találkozási pontjait jelenti. A szerző jól ismeri ezt a világot; Bánki Éva (is) tudós irodalomoktatója az ebben az összefüggés-rendben felmerülő korszaknak és kultúra(k)nak. Nyilvánvaló azonban, hogy nem elégedhet meg a *cultural studies* lebélyegezte tényekkel, összefüggésekkel. Hanem fantáziával, ötletességgel is fel kell pótolnia azok anyagát. Innen a szörnyek, tündérek, félállati-félembéri lények tömkelege, az egész, már említett meseszerűség, és a végső soron a latin-amerikaiak „irányzatához” kapcsolható regényepoétikai ihletettségek. De nem feledkezhetünk el a megidéződő lovagregények tartalmáról vagy foglatatáról, az úgynevezett udvari költészet ihlető erejéről sem, amely szintén azonosítható erre felé. Szólhatnánk részletesebben is arról, hogy korabeli, középkori versek szintén felidéződnek-kitalálódnak: *szerepelnek* a regény szövegében. Ám a *Fordított idő* egész, általában vett nyelvezete, verbális címkézése maga is lírát hordoz, olyan fejezet- és könyvrész-címekkel, mint *Az idő messze van; A szél gyökere a tenger* vagy *A jövőre emlékezni*. S pontosan ez az utóbbi kifejezés az, amely a fordítás fogalmának és gyakorlatának ön-emblémává emelését valóban indokolja, egyszersmind igazán termékenyen, izgalmasan rejtélyessé, talányossá teszi a regényt címében és anyagában/menetében. Az *idő fordítása* ugyanis bizonyosan érthető akként is, miszerint a megcserélt, az immár nem a múlt vagy a jelen irányából az eljövendők elé, hanem a jelenből a múltba, mint egyfajta eljövöbe tekintő szemléleti perspektíva érvényesítése mellett a temporalitás vagy „egyszerűen” a *tempus* egyfajta *translation*-je merül fel erőteljesen ebben a közegben: a história lefordítása regényre, majd a regénypróza átfordítása lírává. A *Fordított idő* tehát többféleképpen, sokszorosan (transzformált) költészet.

(*Jelenkor Kiadó, 2015*)

Kostyál László

Konok Tamás kiállítása Zalaegerszegen

A szentendrei MANK Galéria 2016-os bemutatója után Konok Tamás *Natura Naturata* című tárlata – illetve anyagának a kiállítási tér méretéhez redukált része – 2017. január 20-tól a zalaegerszegi Gönczi Galériában is kiállításra került. A tárlat az elmúlt tíz év festői termésének néhány gyöngyszemét tárja a zalai közönség elé, melyek híven reprezentálják a művész kreatív, letisztult, szintézisre törekvő gondolkodásmódját és alkotói világát.

A Nemzet Művésze címmel és Kossuth-díjjal kitüntetett Konok a 20. századi magyar avantgárd egyik legjelentékenyebb alkotója. Immár hatodfél évtizedet is meghaladó, rendkívül konzekvens ívet felrajzoló pályáját a budapesti Képzőművészeti Főiskolán a nagyhatású Bernáth Aurél tanítványaként kezdte. 1959-ben, huszonkilenc évesen – miután itthon polgári származása miatt Derkovits-ösztöndíjjal a zsebében sem jutott munkához a szakmájában – Párizsba emigrált, ahol szembesült a nyugati művészetnek a hazai

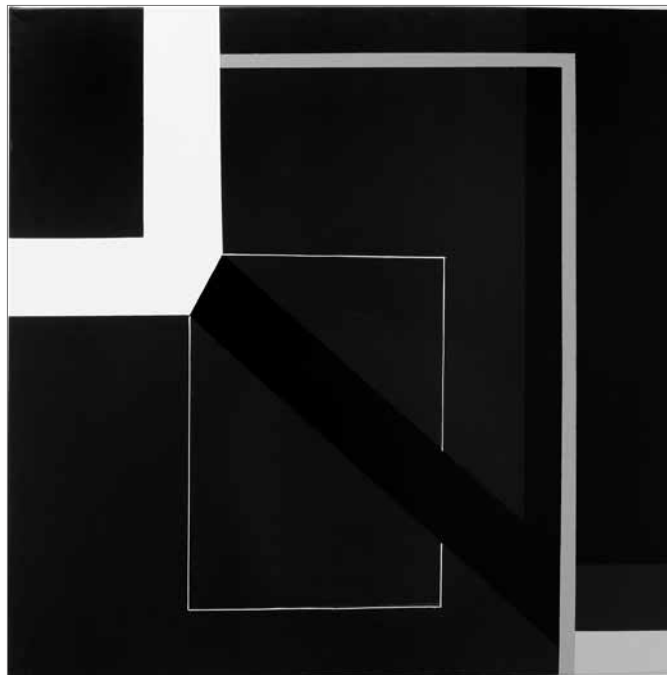
alkotók elől elzárt kortárs törekvéseivel. Ezeknek hatására az addig az empirikus megtapasztalás primer visszatükrözéséből kiinduló festészete a látvány mögötti lényeg felfedezésének és interpretálásának különböző fázisain ment keresztül, amíg a hetvenes évek elejére eljutott a geometrikus absztrakció racionálisan rendszerező, letisztult struktúrákat létrehozó gondolkodásmódjához. A klasszikus és a neoavantgárd különböző törekvéseinek lényegét megismerve válaszúthoz ért: művészete a szertelen, véletlenszerű gesztusérzeteiből alkotó *dionüszoszi ember* útján, vagy az egyszerű, tiszta, világos, pontosan szerkesztett, statikus irányba (a festő saját megfogalmazása) haladjon-e tovább. Konok az utóbbit választotta, és bár a jelle redukált organikus formák sem szorultak ki teljes mértékben piktúrájából, de immár csaknem minden alkalommal alárendelődtek a konstruktív, tiszta geometrikus struktúrára építő képi logikának. Kísérletezett a monokromitásig redukált színvilággal, tér- és idősíkok transz-

parenciáját tükröző reliefekkel, a formát csaknem teljesen feladó, tisztább szellemi lét felé mutató vonalkompozíciókkal, optikai hatásokra építő pszeudo térimitációkkal, vizsgálta a kézírásos sorok kalligrafikus rendszerének, majd a nyomtatott írásjeleknek esztétikai dimenzióit, a rácsszerkezetek és a fény kölcsönhatásait, a zenei impulzusoknak és hatásoknak a forma, a ritmus és a kolorit eszközeivel történő vizuális megjelenítési formáit. Célként mindenkor az esetlegességet és az időbeli determinációt kiküszöbölő, valamennyi felesleges részletet elhagyó, a tiszta transzcendencia ideális szféráját visszatükröző, racionális, logikus és egyszerű struktúrák megalkotása lebegett a szeme előtt.

Párizsi otthona mellett a hetvenes évek elejétől minden évben több hónapon keresztül Zürichben, itteni bérelt műtermében dolgozott feleségével, Hetey Katalin szobrászművésszel (1995-ig). Régi ismerőse, Schlégl István a zürichi galériája mellett rendszeresen bemutatta munkáit a bázeli, düsseldorfi és kölni művészeti vásáron is. Számos egyéni kiállítást rendezett Franciaország, Svájc, Hollandia, Németország, valamint az Egyesült Államok reprezentatív galériáiban. 1991-ben részlegesen hazaköltözött Budapestre, de már a nyolcvanas évektől szinte folyamatosan jelen van hazai kiállítóterekben is alkotásaival.

Konok Tamás művészete rendkívül gazdag és egyéni. Egyes szakaszait vizsgálva ugyan rá lehet mutatni egyik vagy másik művészeti törekvés meghatározó voltára, ez azonban minden esetben csupán ideig-óráig tartott. Miután a festő körüljárta az adott problémát és megtalálta a válaszokat saját kérdéseire, levonta a tanulságokat és haladt tovább saját útján. Éppen ezért a geometrikus absztrakció olyan fogalom, ami ugyan – legalábbis, ha tágabb értelemben, gyűjtőfogalomként tekintünk rá – a pályáiv jelentős részére ráhúzható, azonban Konok szerteágazó életművének leegyszerűsített, kategorizáló jellemzésére csupán akkor mondható valamelyes mértékben is alkalmasnak, ha a filozofiai precizításra való törekvéstől tudatosan eltekintünk.

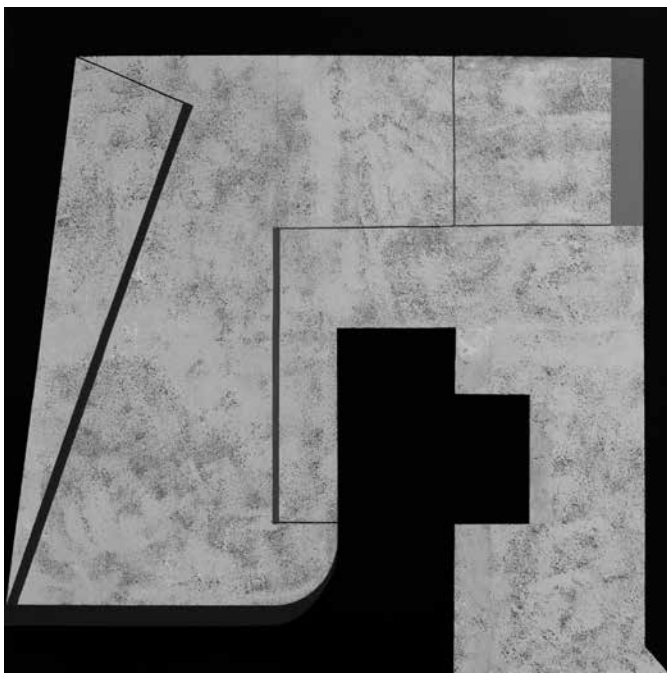
Zalaegerszegre érkezett bő kéttucatnyi, különböző méretű táblaképe az elmúlt évek művészetének összetett jellegéről tanúskodik, valamint arról a meg tapasztalásról, amelyet sok évtizednyi művészi kérdésfelvetés nyomán leszűrt az ideális művészetéről. Mind ezt N. Mészáros Júlia *A tér metafizikája* című, a konoki életművet áttekintő tanulmányában így fogalmazta meg: „Az absztrakció erősödésével a kép szenzuális értéke, érzelmi-érzékenysége jut kitüntetett szerephez. A szín a tökéletes valóságról alkotott kép (...) reális elemeként épül be a kompozíciókba, tiszta ze-

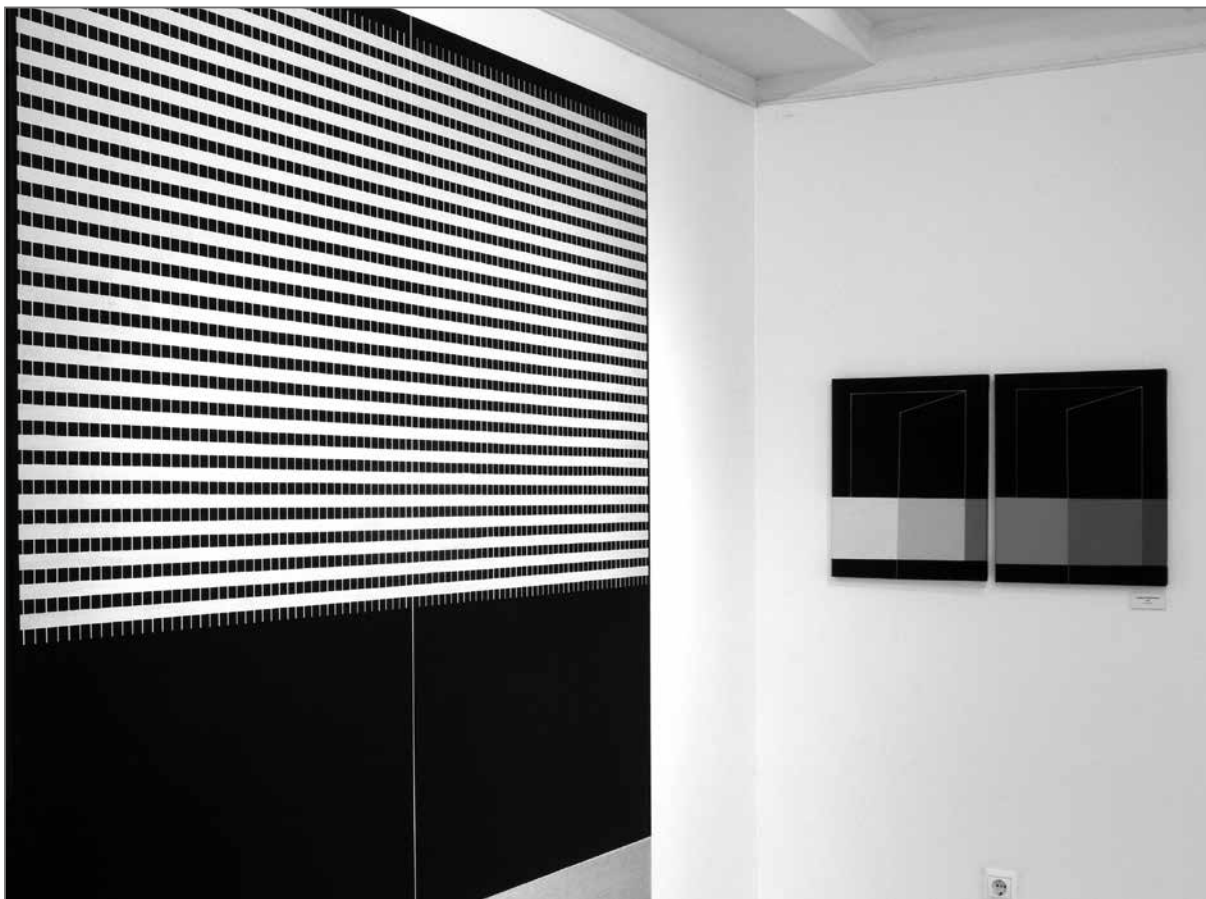

nei hangzások érzetét kelti, akárcsak August Herbin életművében. Eredményeképpen a kép a nyelv előtti és a nyelv utáni szintet testesíti meg. A metafizikai gondolkodás most már közvetlenül – szimbolikus áttételek nélkül – juthat kifejezésre a művekben: a képen nincs cselekvés, nincs történelem, nincs idő, nincs árnyék, a megjelenés a megismert valóság teljes megértésének és elvonatkoztatásának reális eredménye.

Konok Tamás:
Corpus Separatum
2014

Konok Tamás:
ST
2013

Konok Tamás:
 Kiállítási enteriőr
 előtérben
 "Az eltűntek
 emlékére"
 című képpel

A kép terében szétáramló passzív nyugalom és aktív életerő a valóság létformáját a maga tiszta szemléletességében ragadja meg mint a láthatót átszövő érzékfölötti reális látványát, konkrét ideáját, a tartalom és forma fenségességét.”
 Vagyis, ha úgy tetszik, egy hihetetlenül gazdag életmű betetőző, végsőkig jegecesedett fázisának tiszta transzcendenciája szólal meg a kiállításon.

Több alkotáson a kolorit végletes redukciója csupán a fekete-fehér színkontrasztot tűrte el. A néhány egyenessel felülírt vonal- és rácsstruktúrák a legbelső lényegét tekintve a rendezett mozgáson, vibráláson alapuló konoki világképre utalnak (*Vonalmozgások, Struktúrák*), amelyek azonban mégis hordozhatnak reflexiót az immanens valóság jelenségeire (*Az eltűntek emlékére*). Két, hasonlóan monokróm vásznon (*Betű metamorfózisok, S. T.*) az írásjelek képezik a képalkotó elemeket, azonban míg az előbbi esetben a geometrikus alapokra bontott betűformák pozitív-negatív lenyomatainak viszonylata és az ezekből összeálló, önálló életet

élő szerkezet, az utóbbiban néhány kinagyított, új kontextusba helyezett, és ilyen módon szimbolikus értelmet nyert betűrészlet áll a közép-pontban.

A tárlat két kulcsfontosságú műve közül az egyik (*Dinamikus egyensúly*) a kiállítási tér fő helyét kapta, a belső teremnek a bejárattal szemközti falán. Konok festői útjának egyfajta összefoglalása ez, amelynek ugyanúgy témája a tiszta fehér síkok egymasmögöttisége és rétegezettsége, mint a dinamikus-statikusság fogalompárólusai között feszülő ellentét harmóniában történő feloldása, valamint a világ lényegi konstruktív rendezettségéről való meggyőződés kifejezése. A másik, talán leginkább sűrítő jellegű kép (*Kék piramis*) az univerzum tökéletességére utal, a háromszögletű formával, amely azonban alapvetően nem szakrális, inkább metafizikus értelemben mutat a felfelé nézve felfedezhető origóra. Valamennyi részlet-eleme szabályos, átgondolt, logikus összefüggéseket hordoz, azonban e részek csak együtt olvadhatnak össze tökéletes egészé.

A többi, a geometrikus formák mellett tiszta színeket is hordozó alkotáson a kérdésfeltevés általánosabb, kevésbé konkrét. A festő egy csupán spirituális úton elérhető, ugyanakkor nagyon is racionálisnak ható univerzum kétdimenziós viszonyai között mozog, a geometrikus formák, az általuk hordozott szíkontrasztok és az egyenes fehér vonalak viszonylatai között kutatva a transzcendens, lényegi valóságot, és a benne rejlő alapvető harmóniát. Egy-két esetben hajlamosak vagyunk a reális létszféra bizonyos motívumaira asszociálni, ennek azonban alighanem csak annyiban van létjogosultsága, amennyiben tudomásul vesszük, hogy az összekapcsolódó szabályos formák olykor – véletlenszerűen – valamely végsőkig redukált empirikus jelenségre is utalhatnak. Konok végső célja a belső szellemi egyensúly megteremtése, de ehhez nincs szüksége immanens segédeszközökre. Ugyan nem zárja ki őket teljes mértékig festői világából, de azok inkább emlék-lenyomat szintjén megmaradt képzetei már messze nem eredeti jelentésüket, hanem geometrikus alapmotívumokká redukált formáik lényegi tulajdonságait hordozzák.

Konok Tamásnak a Gönczi Galéria teréből szükségszerűen következő szűkszavú tárlata a 20-21. század egyik legkiemelkedőbb hazai festőjének művészetfilozófiai mélyfúrása (ha úgy tetszik: magasröptű fejtegetése) a minket körülvevő és létrehozó világ legbelső lényegéről. Interpretációja alapos elmélyülést igényel, egyszersmind különleges szellemi élményt kínál. Segítségével közelebb juthatunk ahhoz a valamilyen szinten talán mindannyiunk által keresett ideához, amely a tudat alatt vágyott tökéletességről bennünk él.

Konok Tamás: Omnis Omnia Vincit I-II.

D'CLINIC studios: Kedves ismeretlen

A szlovéniai Lendván, majd 2015-től Zalaegerszegen működő D'CLINIC studios egy független artist-run space¹, amely egy néhai mosodából galériává varázsolt térben mutat be időről-időre külföldi rezidens alkotókat. A D'CLINIC által kínált 2-4 hetes program keretében a művészek szervezett egyestés kiállításokon, köztéri akciókon, beszélgetéseken keresztül szólítják meg a hatvanezres megyeszékhely lakosságát. Beszámolóink a D'CLINIC első öt évét átfogó kiállítás² mentén ad betekintést a rezidenciaprogram működésébe. A kiállítás így – a megfogadó kísérletek, témafelvetések számbavétele mellett – a művek utóéletének gondozásában is szerepet vállalt. A „What we have in common?” – a decemberi tárlat címe – summázó, önreflexív mottó is egyben, amely az ismerős vs. ismeretlen, a lokális vs. átmeneti közös halmazainak felrajzolására vállalkozott.

A D'CLINIC REZIDENCIAPROGRAM elsődleges célja, hogy olyan teret biztosítson a vendégalkotók számára, ahol koncentráltan saját alkotótevékenységükkel foglalkozhatnak, ahol meg tudják osztani tapasztalataikat, és ahol együttműködések, közös munkák szülehetnek minden kényszer és formalitás nélkül. A D'CLINIC programjaiban különféle keretek – vagy, ahogy a szervezők nevezik, kutatási platformok – közül választhatnak az érdeklődők, attól függően, hogy mik a terveik, mi inspirálja őket leginkább ebben a poszt-szocialista országok egzotikumával átítatott környezetben. A **TRACTOR**-program az egyéni alkotást támogatja, míg a **MiXER**-projektek két-két – pályázat útján kiválasztott – egymásnak idegen és eltérő műfajokban mozgó művész együttműködését, összekapcsolását szorgalmazzák. Minden MiXER-résztevő párosnak feladata egy-egy művészkönyv megtervezése is, amely a kollaboráció dokumentációjául szolgál.

Hét kérdés, és hét alkotás mentén beszélgettünk Pál Katja festőművésszel, a D'CLINIC alapítójával és munkatársával, Tóth Norbert képzőművésszel.

- *A D'CLINIC eseményein több ízben mutattok be olyan alkotói praxisokat, amelyek értelmezése, azt gondolom, nehezített pálya azoknak, akik kevésbé igazodnak ki a művészet korábbi fejezeteiben. Például az egyik legutóbbi rezidens, Billie Hanne (Belgium) lírai, asszociációra épülő koreográfiái is elsősre zavarba ejtők lehetnek azok számára, akik nem találkoztak a mozdulatművészet történeti hagyományával, mondjuk Isadora Duncan vagy Madzsar Alice nevével. Alapvetően klasszikus, amit Billie csinál – mégis kérdés, mennyire lehet egy ilyen értelmezésnek megágyazni? Vagy, hogy lehet felülírni azt az elutasító attitűdöt, amely mondjuk a kortárs tánc, mozdulatművészet, performansz – mint jellemzően idegen, ismeretlen hívószavak*

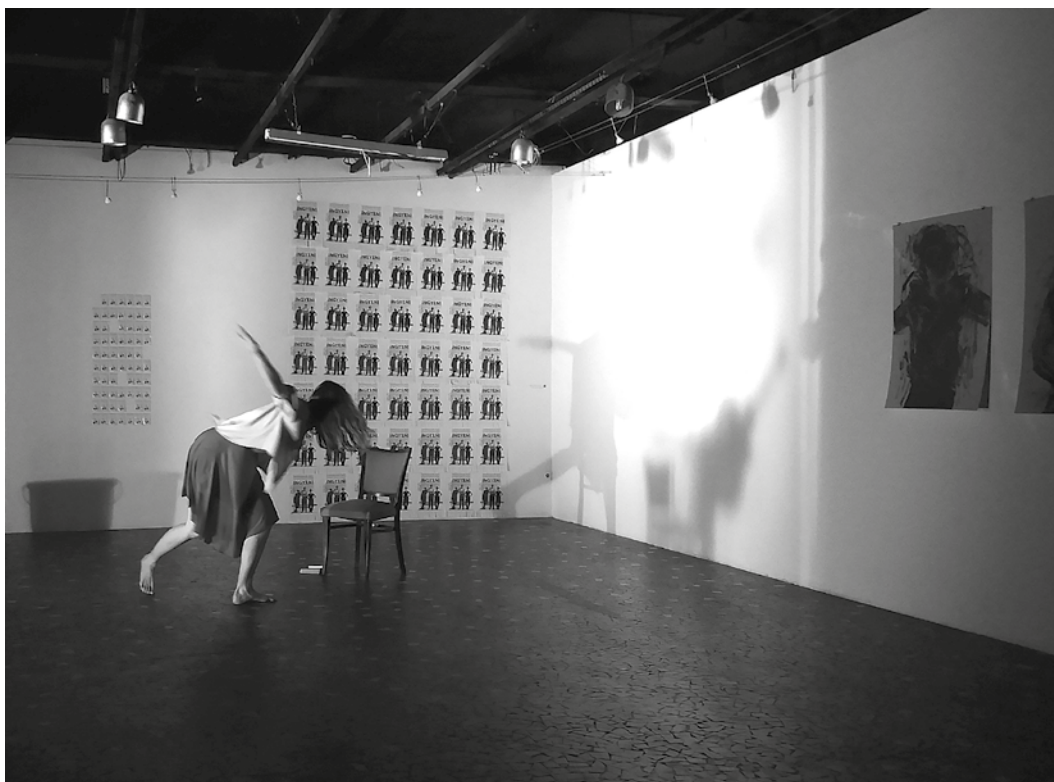
¹ A kortárs kulturális szerveződés egy népszerű formája: egy művészek által alapított és működtetett kulturális tér. Olyan független kezdeményezéseket szokás ide sorolni, amelyek jellemzően valamilyen helyi kulturális intézményi hiányosság és a helyi közeg igényei közt jelentkező részre reagálnak.

² A D'CLINIC 2016 második felében két nagyobb kiállításon is bemutatta a művészeit. Előbb a Szombathelyi Képtárban a hazai művészeti közegben mozgó külföldi képzőművészeknek teret adó *INTEAM* című tárlaton és a hozzá kapcsolódó kerekasztal-beszélgetésen, majd az év végén *WHAT WE HAVE IN COMMON?* címmel Budapesten, a Művelődési Szint (Mű-szi) galériaterében. Az utóbbi kiállítás egy visszatekintés volt a D'CLINIC első 5 évére. A munkákat ilyen formában még nem láthatta együtt a hazai közönség, hiszen ezek jobbára kísérletek, témafelvetések, vázlatok, amiket a rezidensidőszakok alatt kezdtek el kibontani, és többnyire csak később, már Magyarországtól távol fejeztek be teljesen az alkotók.

– *kapcsán beindul az emberek fejében?*

- A performansz, mint műfaj, mindenképp nehezített terep és valóban zavarba ejtő. De ezen nincs mit csodálkozni, hiszen a közönség nem sok akcióművészeti előadással találkozik Zalaegerszegen. Katja pont ebből az indítatásból válogatta be Billie-t a meghívott rezidensek közé. A terület, amit képvisel, kiváló terep arra, hogy érzékenyítsük a közönséget. Egészen elemi dolgok kerülnek ilyenkor a fókuszba, például milyen távolságra „illik” megállni, mennyire szabad közel menni a performansz alatt, egyáltalán mik a keretek: hogyan lehet viselkedni, mire érdemes figyelni. Abba, hogy egy-egy műfajt, médiumot kifejezetten keresünk a D'CLINIC rezidenciaprogramjába, kétségkívül van egyfajta kísérletező, edukációs szándék is.

Billie Hanne *Mély barna tenger* (Deep Brown Sea) előadása kapcsán maga a helyszínválasztás, a Fischer-ház is vonzerőt jelenthetett a nézők számára, egész sokan voltunk. Például a bemutató hozadéka volt, hogy Torma Attila [szerk. zalaegerszegi alkotó] szintén jelezte, hogy a jövőben szívesen tervezne ide egy akciót. Ez friss fejlemény, Katja megkapta a műteremházat [korábban a kiváló szobrászművész, Fischer György stúdiója], így az elkövetkező évben azzal is szeretnénk kísérletezni, hogy egy klubhoz hasonló, eleven, használatban lévő helyet szervezzünk ide.

Billie Hanne: *Mély barna árok* (performansz dokumentáció, Müszi, Budapest, 2016)

Fotó: D'CLINIC studios

- *A programban részt vevő művészek a világ minden tájáról érkeznek: Dél-Amerikától a közeli, szomszédos országokon át egészen Ázsiáig. Ez a kulturális távolság (eltérő kulturális referenciák, esetenként más esztétikai viszonyrendszer) mennyire tolmácsolható a helyi közönség számára? Blair Johnston (USA) képzőművész színes, optimizmustól lüktető absztraktjai olykor anyaghasználatukban is – első látásra a „keményvonalas” magasművészettől idegen – dekor-, alkalmazott anyagokhoz (díszítőszalag, nemez) nyúlnak.*

- Pont Blair Johnston körül az itt-tartózkodása alatt egy kisebb fanklub alakul ki. Ebben valószínű az

Blair Johnston - kiállítási enteriőr
(Müsz, Budapest, 2016)
Fotó: Fazekas Nikoletta

is szerepet játszott, hogy Johnston a helyi iskolákban is előadásokat tartott. Az anyaghasználatát, azt gondolom, – mint általában a programra érkező művészekét – a helyi, könnyen hozzáférhető, olcsó, talált anyagok határozták meg. Ez egyszerre praktikusság, összeegyeztethető a rezidenciaprogramok nomád jellegével (megérkezel valahova, eltöltesz pár hetet, majd tovább indulsz, adott esetben egy következő helyszínre), másfelől a legelemibb módja annak, hogy relatíve rövid idő alatt hogyan tud alkotóként kapcsolódni a helyi közeghez. Johnston esetében, azért ez a popos felfogás, az eltérő anyagminőségek bohém, könnyed ütköztetése, alapvetően nem tér el attól az alapkonceptiótól, amellyel a programra jelentkezett.

- *Ahogy említetted, a rezidenciaprogram során – kimondott vagy ki nem mondott elvárásként – kínálkozik, hogy az alkotó valamilyen módon a helyi közösséggel és környezettel kapcsolódási pontokat keressen. Szerintetek ez mennyire lehetséges egy 2-4 hetes időszak alatt? Mi a tapasztalatotok, mennyire lehet terhes vagy épp inspiráló ez a szituáció egy ideérkező művész számára? Mennyire jellemző, hogy helyspecifikus munkák születnek? Alexandra Ungern-Sternberg (Brazília) kifejezetten egy személyes műtfeldolgozásra épülő projekttel pályázott a D'CLINIC programjába. Alexandra fiktív és valós családi történeteket keverve, az etnográfus, a régész, vagyis a megfigyelő tudatos szelekciójával leegyszerűsített tus-tárgy-portrékon keresztül próbált közelebb kerülni a saját nagyszülei Magyarországról Brazíliába emigrálásának történetéhez. Ungern-Sternberg archeológiai, művészeti kutatása hazai kontextusban a Vajda-, Korniss-féle felfogásra emlékeztet.*

- Igen, az „Egyszer volt...” (It Once Was...) projekt kiindulópontja valóban a családi legendárium apropóján végzett művészeti feltáró munka volt. Az elkészült rajzok azonban megmaradtak vázlat szintjén. Alexandra estében az volt a benyomásunk – amiben ő is megerősített –, hogy mielőtt elutazott, akkor kezdhetne volna el igazán a gyűjtésből letisztuló munkát. Izgalmas vizuális párhuzam, hogy ebben az időszakban Norbi és én egy, a helyi Tourinform Iroda számára készülő interaktív tájékoztatófüzet szerkesztésén dolgoztunk. Ez a formátum és vizuális fogalmazásmód, a színezős könyvekhez hasonló tömörség, azt hiszem, Alexandra munkáit is meghatározta.

- *A kortárs fősodorban vannak kurrens, megkerülhetetlen témák, amelyekhez a hazai közoktatáson szerzett művészeti ismeretek sok esetben elég kevés fogódzót kínálnak. A témák ismerőssége vs. idegensége például felmerül Liz Werbicki (USA) „Cherry popping” című videómunkája kapcsán, ahol a gender (társadalmi nemek tudománya) megközelítés egy adekvát értelmezési keretnek tűnik. Mit gondoltok, ilyen esetekben egy nyilvános prezentáció vagy egy beszélgetés a művésszel (a lehetséges elméleti háttér vagy az alkotó állásfoglalásának ismertetése) mennyire adhat hozzá a munkák kontextusához? Szerintetek a D'CLINIC feladata vagy felelősség-e ezeket az interpretációs helyzeteket előkészíteni, vagy szerencsésebb szabad mozgásteret hagyni a nézőnek? Nyilván ez a kérdés már a kiállítás-rendezések során is felmerül, például mennyire használtok értelmező szövegeket?*

- Ez minket is nagyon foglalkoztat. Számunkra is kérdés, hogy kell-e ilyen jellegű közművelődési feladatot vállalnunk a D'CLINIC kapcsán. Alapvetően nem szerettünk volna ilyen szerepet, viszont sok esetben úgy éreztük, hogy a helyzet, a közönség megkívánja. A zalaegerszegi kulturális életben amúgy nem most találkozunk ezzel a dilemmával először. A helyi ZAZEE Kulturális

Alexandra
Ungern-Sternberg:
Egyszer volt...
(részlet), 2016
Fotó:
Fazekas Nikoletta

Egyesület keretein belül folytatott beszélgetések is felvetették korábban, hogy ez a hiánypótló tevékenység (pl. kortárs kulturális események szervezésénél) tulajdonképpen miért a civil szektorra hárul.

- *Milyen eszközeitek vannak a közönség elérésére?*

- A helyi média szerepe ebben kulcsfontosságú. A szerkesztők pedig nyitottak, jó kapcsolatunk van mind a nyomtatott sajtóval, mind a rádióval, tévével. Lokális szinten, azt gondoljuk, ez jól működik, hiszen ezekből a csatornákból tájékozódnak az emberek, és nyilván kisebb a „zaj” is, ami elterelheti a figyelmüket. Fontosak még a köztéri művészeti akciók is, amik inkább a szájhagyományra, a személyes ajánlásokra épülő kommunikációt erősítik. Ezeknek mindig nagyon örülünk. Végeredményként mindig az a cél, hogy a rezidens művész érezze jól magát, nyilván ennek egyik feltétele, hogy van érdeklődés az iránt, amit csinál.

- *A köztéri akciók farvizén vannak kifejezetten participatorikus kezdeményezések az általatok bemutatott munkák között. Hogy viszonyul a D'CLINIC közönsége ezekhez az aktív közreműködését feltételező alkotásokhoz? Maga a személyes találkozás – a művészet kimegy a galériatérből, esetleg a közös munka, meny-*

Liz Werbicki: *Cherrypopping*
(videó, performansz, installáció),
Best of D'C, Gönczi Galéria, 2016
Fotó: D'CLINIC studios

nyiben segíti a valós közeledést magához a kortárs művészethez?

- Erre jó példa a három alkotót tömörítő Kép Klub kollektíva. A „munkaruhás művészeti munkásokból” álló csoport tagjai Zalaegerszegen találkoztak először, és itt kezdtek el együtt gondolkodni, dolgozni. A három művész, név szerint: Amy Ritter (USA), Kieran Butler (Ausztrália) és Rob Burton (Nagy-Britannia). A Kép Klub arra kérte a zalaegerszegieket, hogy ajánljanak fel egy tárgyat vagy egy felületet a projekthez. A felajánlások között egyebek mellett garázsajtó, kerítés, bicikli, táska és ruhanemű is szerepelt. Miu-tán a művészek találkoztak és elbeszélgettek az adományozóval, az adott közreműködőre vagy családra jellemző színeket, motívumokat beépítve készítették el a személyre szabott alkotásokat. Arra törekedtek, hogy megértsék az ismeretlen környezetet, és új kapcsolatokat építsenek a helyek és emberek között. A Kép Klub így nemcsak a három művész, de az egész helyi közösség együttműködésévé vált.

És valóban, a Kép Klub híre informálisan terjedt, először fiatalok, párok hívták meg őket... Nem merült fel, hogy ez művészet vagy sem. Maga a közös gyakorlat, a találkozások, a művészek lendületes hozzáállása volt a katalizátor. Hogy lehet szabadabban gondolkodni akár arról is, hogy a művész tulajdonképpen mit is csinál, kicsoda, mi a szerepe? Ez a projekt nekünk is megmutatta, hogy nagyon sok nyitható, aktivizálható ember van.

A Kép Klub hirdetőplakátja
Fotó: D'CLINIC studios

- A rezidenciaprogramok sok esetben szeretnék serkenteni a művészek közti kooperációt, ahogy azt maga a Mixer kategória is teszi. Mennyire sikerültek jól szerintetek ezek az együttműködések?

- Tóth Norbert: Csoportban való gondolkodás, az együttműködés kétségkívül a kortárs művészet legitím formái. Véleményem szerint azonban a művészet „nem csapatsport”. Tapasztalatom szerint az ilyen együttműködéseknel az egyik fél jellemzően dominál a másik fölött. Ez nem mindig termékeny a végeredményt tekintve – legalábbis nekem ez a Mixer egyik tanulsága. Nyilván a csoportos formának vannak tagadhatatlan előnyei is: sokat lehet tanulni akár technikailag, akár szemléletben a másiktól, a többiektől. Visszakanyarodva a D'CLINIC-hez, persze az a lényeges kérdés, hogy a rezidens alkotó milyen motivációval érkezik hozzánk: inkább erre a kölcsönös tanulási folyamatra nyitott, vagy az az elsődleges szempontja, hogy a saját elképzeléseit – konszenzusok nélkül – a lehető legmaradéktalanabban megvalósítsa?

- Pál Katja: Erről eltér a véleményünk, engem kifejezetten érdekelt az eltérő médiumban, megközelítésekben alkotó művészek „összeeresztése”. A Mixerre, mint a D'CLINIC egy tanulságos kísérletére gondolok. Nyilván nem minden esetben jött létre az az ideális arány, állapot, amire a kategória kialakulásakor gondoltunk. A Mixer keretében együtt dolgozó művészeknél fontos hozadéknak tartom, hogy egy közösen előállított, szerkesztett művészkönyvet kell összehozni a projekt dokumentációjaként. Ez jó alkalom lehet magára a csoportmunkára való önreflexióra, illetve a kiadvány, fanzine formátum adott, így talán maga az együttműködés is kiegyensúlyozottabb.

Shen-Yuan Su (Tajvan) & Michael Conforti (Kanada): LOGIN_ID
Fotó: D'CLINIC studios

Videó dokumentáció: D'CLINIC videócsatornáján

Hayley Sceivenor (Ausztrália) & **Niels Poiz** (Belgium): *Words with Friends* (enteriőrfotó, Szombathelyi Képtár, 2016)

Fotó: D'CLINIC studios

- A megismerés, a feltérképezés, a környezet (történeteivel, szociális viszonyaival) letapogatása központi fogalmak, folyamatosan visszatérő téma a rezidens alko-

tóknál. Ezek a módszerek, reflexiók szerintetek mennyire formálják a helyiek saját városukhoz való viszonyát – ha az „idegen” szemüvegén keresztül, vagyis egy-egy alkotáson keresztül tekinthetnek saját környezetükre?

- Az első két-három alkalom után azt vettük észre, hogy ezek a lokális tapasztalatot receptszerűen feldolgozó munkák unalmassá váltak a visszajáró látogatók számára. Egyszer van egy ilyen aha-élmény. Az ide-érkező művészek több mint fele, véleményem szerint, nagyon hasonlóan dolgozza fel a helyi impulzusokat. Ismétlődő elemek, alkotói stratégiák: a gyűjtés, a talált tárgyak és történetek beépítése, leltárkészítés. Adott esetben ezt a Mixer-kategória még tompíthatja. Ritkábban az a benyomásunk, hogy az adott munka szépen szervesül, nem erőlködik azon, hogy a helyi kontextust mozgásba hozza. Viszont pozitívum, hogy a helyi múzeum szempontjából például ezek a direkt kapcsolódások is relevánsak.

Másik magyarázat maga a rezidenciaprogram időtartama, vagyis rövidege, a programot záró kiállítás, bemutató nyomása lehet. Az alkotók sok esetben nem tudják elengedni saját elvárásait – 90%-ban nem tudják, így befejezetlen műveket publikálnak, vagy sokszor a folyamat bemutatása kerül előtérbe a záróeseményeken. Érdekes ellentmondás, hogy a D'CLINIC-kel pont ezeket az előzetes viszonyulásokat, prekonceptiókat szeretnénk levetkőzni, nyitott, szabad teret adni a vendégművészeknek, egy adott elvárás-rendszerhez való igazodás helyett.

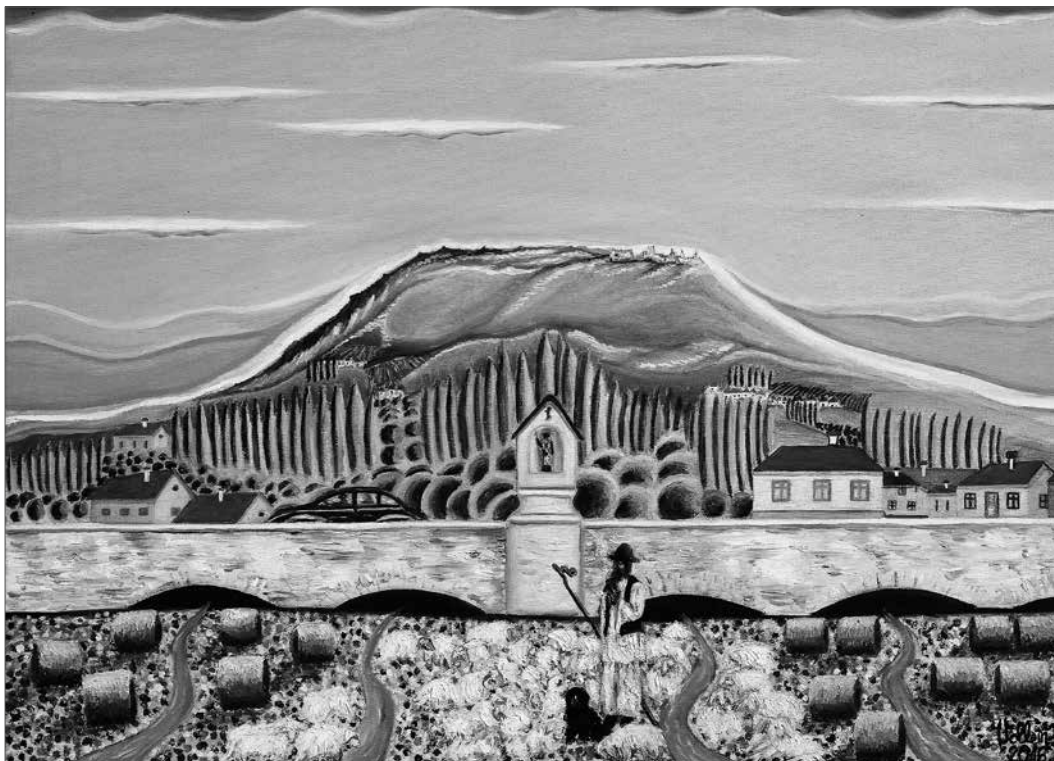
- *És mi jön most?*

- A rezidenciaprogramban egy kisebb szünet. Úgy érezzük, hogy két év után eljött a reflexió ideje. Illetve az értékelés mellett szeretnénk magunk is az alkotómunkára koncentrálni – alapvetően ez az artis-run helyek egyik hátulütője, hogy az ember figyelmét, kapacitását jórészt lefoglalja a művészeti szervezés. Megfontolandó, hogy a program gyakorisága helyett inkább hosszabb időtartamra fogadjuk a művészeket, mondjuk 2-3 hónapra. Így talán nem lenne domináns motiváció a helyi környezet- olykor már kényszeres – feldolgozása sem.

(2017. január, Skype-interjú)

Szemes Péter

Vollein Ferenc Balatoni Tündérországa¹

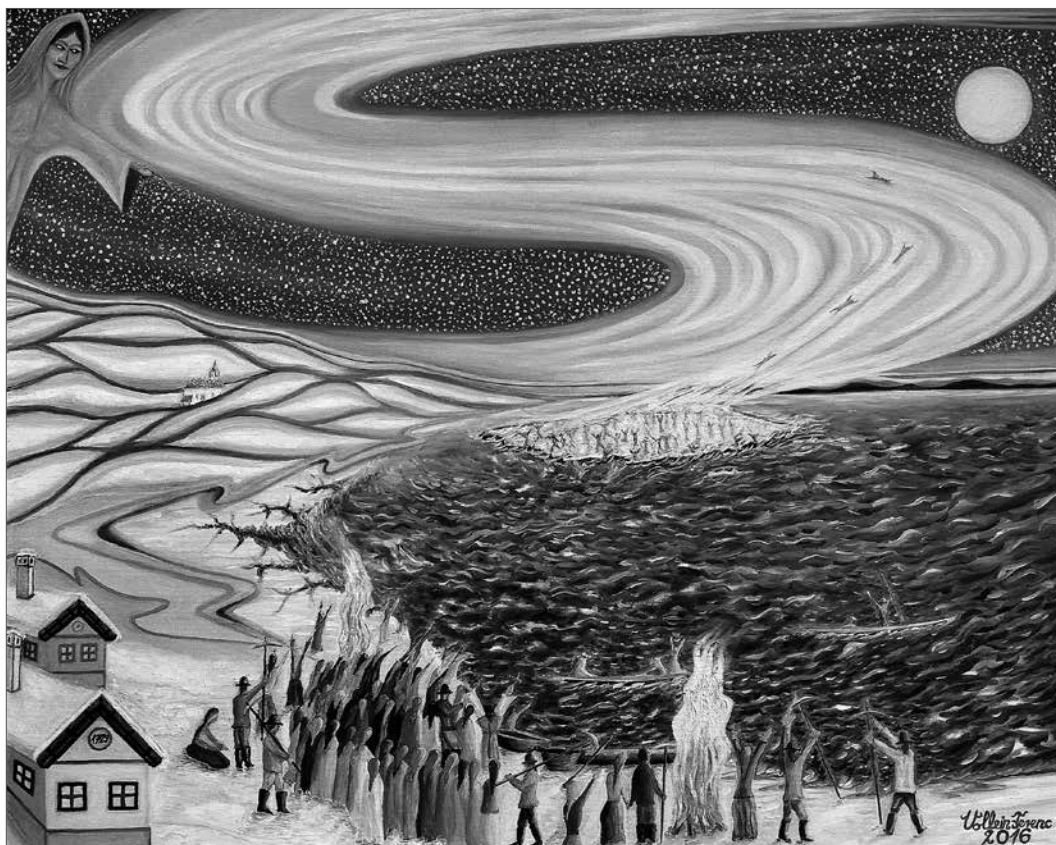
Vollein Ferenc:
Római híd Tapolca
Diszelben a Csobánccal

A mai világban bizonyosan meglepő, ha egy tehetséges gyermekember – élve az Istentől kapott talentumokkal – már egészen korán elkötelezi magát valamelyik művészeti ág művelése mellett. Aztán még inkább az, ha nem lohad a kezdeti tűz és még az ifjúkorba lépve is kitart a lendület, megmarad az elhivatottság tudata. Persze e kettő: tehetség és kitartás mit sem érne, ha nem társulna hozzá a mesterségbeli tudás, a techné elsajátítása, csiszolása és a biztos háttér, a megfelelő alkotókörnyezet. Szerencsére Ferenc esetében mindez együttáll, hiszen képességeivel jól sáfarkodott, kiváló művésztanároktól (mint Németh Miklós vagy Karner László) tanult,

édesapja gondoskodó szeretete pedig rendezett körülményeket teremtett számára a munkához, a vonyarci ház nyugalmában. Így természeteszerű volt, hogy hamar beérik a vetés, amit díjak és ösztöndíjak sora (köztük Zalaegerszeg művészeti ösztöndíja mellett a MOL Új Európa Alapítványának támogatása és a Nemzet Fiatal Tehetségeiért elismerés), itáliai tanulmányút, 35 önálló kiállítás és három színes művészeti kiadvány, elismert alkotók és mecénások kitüntető figyelme igazol – amilyen Németh János, Somogyi Győző és a Völgyi-Skonda házaspár. S a reményeink szerint még mindig csak emelkedő ívének kezdetén lévő pálya koronája a tavalyi

¹ A Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben 2017. február 24-én elhangzott megnyitó szövegének szerkesztett változata.

Vollein Ferenc:
Vonyarcvashegyi
halászok a jégen

esztendőben: Ferenc pápa audienciája, melynek köszönhetően az ifjú festőművész Szent Mártont és édesanyját ábrázoló képe immár a Vatikán egyedülálló gyűjteményét gyarapítja.

A sok rangos megbecsüléshez társul a mai alkalom, mikor Zalaegerszeg művészetkedvelő közönsége köszönti a közelmúltban nagykorúvá lett alkotót, a városunkból indult, köztünk szárba szökkenő tehetséget. Miután Ferenc nemcsak alapfokú tanulmányait végezte itt, de kedves tanárai és kapcsolódó művei mellett első, 2009-es kiállításai is Egerszeghez kötik, természetszerű és talán jelképes is, hogy a munkája utóbbi eredményeit áttekintő tárlatnak éppen a legrepresentatívabb tér, a Városi Hangverseny- és Kiállítóterem adott helyet.

Ha végigtekintünk a falakon látható, mintegy negyven alkotáson, azonnal megerősítést nyer, hogy miért kapta a korpusz a Balatoni Tündérország címet. Az ifjú festő számára ugyanis a pannon tengerhez, a mare nostrumhoz tartozás a legfontosabb lokális önazonosságot teremtő tényező. Nemcsak egyik utolsó, *Önarcképem a Balatonnál és kedves állataimmal* című képe bizonyítja a vízzel és a környező tájjal eljegyzettsé-

gét, de az a szeretet és figyelem is, mellyel e kisvilág és lakói univerzumát ábrázolja. A Balatoni Tündérország Ferencnek nem csupán a vidék, a teremtett természet színei és fényei gyönyörűségét jelenti, ahogyan a győri Szépkilátónál elálmélkodó Eötvös Károly mai utódainak, de hasonlóan mentorához és talán példaképéhez, Somogyi Győzőhöz, annak kultúrtörténetét, mitológiáját, egész szellemiségét is. Az ifjú művész ezért, ahogyan Schiller görögjei, talán még látni véli a mesebeli tájat át- meg átszövő szakrális nyomokat, s itt nemcsak a leáradó, hegyeket és vizet aranyozó-ezüstöző isteni fényre gondolunk, hanem a mítoszhoz, tündérekre is. Kiváló útmutatónak bizonyultak számára e tekintetben – hiszen kapcsolódó munkáit mindig alapos kutatás, felkészülés előzi meg – Lipták Gábor összegyűjtött mondái és a helyi idősektől hallott történetek. Ezek alapján eleveníti újra a tihanyi kecskekörmök születésének legendáját, a hercegisasszony és a szegény fiú, Helka és Kelén szerelmének meséjét vagy a tavi tündérek táncát. Sőt, visszanyúl az antik mitológiához is, számára kedves pannon környezetbe helyezve alakjait: a *Balatoni Ulysses* ladikosának evezője

bizonyára parti Ithakájába gondol haza, míg Dionüszosz jó termésért és borért mondott imájában a vizet ölelő dús lankák mindenkori szőlőmunkásainak fohásza visszahangzik.

A latin csónakos és a fűrtvevő hellén ábrázolásában egy további fontos dolgot is felfedezhetünk: azt a görögös derűt, ami nem teherré, hanem folytonos ünneppé teszi a balatoni ember minden tevékenységét és egész életét (s ami olyannyira jellemzője, hogy a társzművészetek felé lépünk: Takáts Gyula és Keresztury Dezső kötődő lírájának vagy Bertha Bulcsu prózájának) – ennek felismerése és hiteles megjelenítése pedig nagy erénye az ifjú festőnek (láthatjuk a *Balatoni halászfűk a reggeli fényben* és újabb párja, a *Hazatérő halászok az esti fényben* esetében). Másutt, mint az egyik legkorábbi itteni alkotáson, a jóval profánabb *Balatoni magányon* a dolgozó, hálózó ember hideg, szinte ellenséges elemek közé vetettsége intonálódik, a *Balatoni viharban* erőfeszítésén és a *Vonyarcvashegyi halászok a jégen* küzdelmében pedig már életre-halálra folyik a tusa. Utóbbi kép – hasonlóan *A keszthelyi Helikoni ünnepségek nyitányához* vagy *A kalapos Deák Ferenc portréjához* – egyértelmű valóságvonatkozással bír: 1729 telén ugyanis 40 halász szerencsésen megmenekült egy őket elsodró jégtábláról. Vonyarci emlékművüket egyébként éppen Németh János készítette el.

A Szentírás és a szentek cselekedetei is fontos ihletforrásai Ferencnek, s e témaválasztás önmagában egyfajta vállalt morális értékrendet, lélektisztaságot tükröz. A kapcsolódó anyagban az Ótestamentum két jelentős alakja is megjelenik: a babiloni fogságban prófétává lett Ezékiel és a z Úrhoz fohászoló Judit – kettőjüket a szóhoz, a beszédhez való különleges viszony is összefűzi: Holofernéz legyőzője „csalfa nyelvet” kért imájában, hogy megtéveszthesse az ellenséges hadvezért, az isteni szózat közvetítője pedig könyvtekerics lenyelése után nyerte el a kapott üzenet átadásának képességét.

Jézus életének jelentős eseményei ugyancsak megjelennek: az először 2012 Adventjében, Keszthelyen kiállított *Triptichon* három „tábláján” az anyai várakozás és a születés misztériuma (*Angyali üdvözet*, *Pásztorok imádása* és *A háromkirályok útja Betlehembe*), a *Modern Golgota I.* és *II.*-n a keresztút és a megfeszítettetés, míg a Völgyi-Skonda házaspár számára készült *Házi szárnyas-oltáron* – mintegy keretbe fogva a Megváltó sorának útját – *Jézus mennybemenetele* és az *Úr angyalai az üres keresztnél*. Ferenc nőalakjai közt természetesen különleges szerepet kap Mária, aki fia áldozatával mindannyiunk édesanyjává, a szeretet példájának felmutatásával a mindenkori édesanyák mintájává vált. A korábbi Szűzanya ábrázolásaihoz képest így a színek jelképisége mellett is különös többletjelentéssel bír a *Cigány Madonna* című kép.

Amint már szóltunk róla: a kedves vidékek amúgy is kiemelt szerepű helyek Ferenc világában. Ilyenné vált itáliai tanulmányútjának élményei hatására a napsütötte, máig a latinitás és a reneszánsz szellemétől áthatott Toszkána. Erről tanúskodnak a *Toszkán táj magyar ecsettel* sorozat (szinte balatoni) otthonosság és alkotói illetékesség érzését sugalló képei. Sőt, a legutóbbi művészeti album fedelén is látható alkotáson maga az ifjú festő is megjelenik, Firenze jelképe, a Cellini szobrát és az aranyművesek házeit őrző Ponte Vecchio előtt. S éppígy a mediterrán életérzés hatja át a *Spanyol táncosnő* finom mozdulatait – melynek különös ellenpontja az itt – az egykori Zsinagógában – igazán megfelelő helyen lévő *Mulatozó zsidó férfiak* zsánere, ahol még a hegedűs játékát is hallani véljük.

Utóbbi derűje – a balatoni képek némelyike vagy az Apokalipszis lovasainak komorsága ellenére – Ferenc egész Tündérországának fundamentuma. Nem kívánhatunk mást a további sikerek mellett az immár ifjúkorba lépett alkotónak, mint hogy őrizze meg magában minél tovább a játékosággal, a sajátos világlátásával egybekapcsolódó derűt is, hiszen a művészetén túl – ahogy Hemingway írta – ez adja az élők halhatatlanságát.

Vollein
Ferenc:
Cigány
Madonna

Új felvonás

2017 januárjában a kortárs drámaírás fontos műhelye, a Nyílt Fórum megújulva tért vissza Zalaegerszegre. Az 1985-ös alapítás Békés Pál és Nagy András drámaírók, Radnóti Zsuzsa és Bereczky Erzsébet dramaturgok, a házigazda Hevesi Sándor Színház részéről pedig Ruszt József, Merő Béla és Böhm György nevéhez fűződik. Ettől az évtől kezdve egészen 2000-ig az egerszegi színház, illetve az egervári vár adott helyet a Fórumnak, ahol olyan szerzők drámáit elemezték, mint Esterházy Péter, Márton László, Tasnádi István vagy Egressy Zoltán. A sor még sokáig folytatható lenne, hiszen az elmúlt harminc év színpadi szerzőinek jelentős része megjárta az egervári vár lovagtermében zajló, legendás élveboncolásokat. 1986-tól a tárgyalt drámák meg is jelentek a Nyílt Fórum Füzetekben.

2001-ben, a Pécsi Országos Színházi Találkozó indulásakor aztán a Fórum Pécsre költözött, és különleges szigetként működött a színházi találkozó gazdag programkínálatában. A szervező Színházi Dramaturgok Céhe a szűkebb körben zajló viták mellett nyitott a közönség felé, és felolvasószínházi előadásokat rendeztek a drámákból. A Nyílt Fórum Füzetekben megjelent darabok közül pedig a dramaturgok minden évben Vilmos-díjjal jutalmazták a legjobbat. A díj maga csak szimbolikus volt (mindössze egy üveg Vilmos körtepálinka), hozadéka azonban annál nagyobb. Komoly drámaírói karrierek indultak innen, legutóbb az erdélyi Székely Csabáé, aki szintén itt jelentkezett először az azóta legendássá vált Bánya-trilógia első részével, a sok bemutatót és fesztiváldíjat megért *Bányavirággal*.

Azonban, ahogy az évek teltek, a Nyílt Fórum második, pécsi korszaka is kezdett kifáradni. 2016-ban már egy erősen redukált programmal voltak jelen a POSZT-on, és harminc év óta először a Nyílt Fórum Füzetek sem jelent meg. A Színházi Dramaturgok Céhe úgy döntött, megújítják a rendezvényt, ebben pedig jó partnerre találtak a Hevesi Sándor Színházban. Drámapályázatot hirdettek, és a beérkezett 150 pályamunkából kiválasztottak nyolcat. Ezen a nyolc drámán dolgoznak a következő fél évben, több fordulóban, a Nyílt Fórum résztvevői, szakmai segítséget nyújtva a szerzőknek. Az USA-ban működő Sundance Alapítvány filmes forgatókönyv-fejlesztő módszerét alapul véve kidolgoztak egy kiscsoportos munkamódszert. Létrehoztak öt négyfős csoportot, amelybe a dramaturgok mellé írókat, rendezőket, színészeket, kritikusokat hívtak meg. Az első, zalaegerszegi fordulóban a nyolc szerző végigjárta mind az öt csoportot, és így 20, pontosabban egy hiányzás miatt összesen 19 ember véleményét hallgathatta meg a munkájáról. Ebben az első fordulóban tehát a szerzők és a drámaszövegek álltak a középpontban, intenzív műhelymunka folyt – vagyis a Nyílt Fórum nem csak a helyszínt tekintve, de ebből a szempontból is visszatért a kezdetekhez. A közönség csak az utolsó napon, egy összegző beszélgetésből értesülhetett arról,

hogy mi is zajlott január 5. és 8. között a színház különböző kis tereiben, a konyhától az igazgatói irodáig. (A Fórum alatt ugyanis a színház élte a maga életét, próbákkal és előadásokkal, így minden kis helyet ki kellett használni.)

A következőkben röviden bemutatjuk a pályázaton nyertes nyolc szerzőt, akik elmondták, belülről hogyan élték meg a csoportmunkát, a darabjukra irányuló figyelmet.

Bán Zsófia (1957) író, irodalomtörténész, kritikus, az ELTE Amerikanisztika Tanszékének docense. Munkásságát többek között József Attila- és Déry Tibor-díjjal ismerték el. Több novelláskötet és esszégyűjtemény után a pályázatra első drámáját küldte be, *Lehr papa* címmel. A műfaji megjelölésből – „belügyi operett” – már következtetni lehet arra, hogy a kétezres évek elején, egy kórházban játszódó darabban szerepet kap Lehr papa ügynökműltja, a család (és az ország) elhallgatásokkal, történelmi traumákkal teli története. És Lehr papának persze három lánya van, de csak egy öröksége. A záró megbeszélésen elmondta, hogy különösen érdekes volt, hogy bizonyos kérdésekben mennyire egybevágtak, másokban pedig nagyon is széttartottak a vélemények. Kiemelte azt is, hogy mennyire ritka alkalom, hogy ennyire koncentráltan és alaposan foglalkoznak szakemberek egy szerző szövegével.

Fazekas Máté az ELTE filmtudományi szakán végzett, forgatókönyvíró. 2015-ben *Gyilkos halom* című művével megnyerte a HBO által hirdetett forgatókönyv-pályázatot. Most a drámapályázatra *Hóbort* című darabját adta be, amely egy homoszexuális fiú és édesanyja drámája. Elsőre ő is ijesztőnek találta a csoportmunkás szituációt, de ez esetében is konstruktívnak bizonyult, még úgy is, hogy többnyire hallgatta és nem kommentálta a véleményeket. Felvetette, hogy jó lenne lehetőséget biztosítani arra, hogy a szerzők, miután átgondolták a hallottakat, ha szeretnének, visszatérhessenek egyik vagy másik csoporthoz a kérdéseikkel.

Fridl Viktória Pécsen született, 1989-ben. Az ELTE olasz- finn szakán végzett. Korábban a Trafó drámapályázatára beadott művéből már készült felolvasószínházi előadás, *Indul, ugye indul* címmel. Most *Kalitka* címmel nyújtotta be pályáza-

tát, amelyben egy irodaház gépies, elembertelenedett és elnemtelenedett világát mutatja be. A műhelymunkát nagyon inspiratívnak találta, úgy érezte, hogy új utak, kapuk nyíltak ki a szöveg előtt.

Kovács Dominik és Kovács Viktor Simontornyáról érkeztek. A húszéves ikerpár közösen dolgozik. Jelenleg az ELTE-n bölcsészhallgatók. Több irodalmi pályázaton indultak már elbeszélésekkel, novellákkal. 2016-ban a sárvári diákírók versenyén próza kategóriában arany oklevelet kaptak. Eddig a Bárkában, a Hévízben, az Új Forrás online felületén és a Félonline-on jelentek meg írásaik, melyekben többnyire jelentéktelen emberek sorsa alakul törvényszerűen tragikussá. A pályázatra *Jégtorta* című drámájukat küldték be, egy falusi cukrászmester családjának hideg-előls történetét, amelyben a realista történetet időnként népdalbetétek emelik el.

Arról, hogy miben segített nekik ez a négy nap, így vallottak: „A zalaegerszegi hétvége még a korábbi elképzeléseinket is felülmúlta. Megtisztelő és igazán érdekes volt a számunkra, hogy a szakmai bizottságok tagjai ilyen elmélyülten és részletesen foglalkoztak az írásunkkal, amit addig csak mi ismertünk. Ezáltal a bizalom különleges fajtája alakult ki bennünk nagyon rövid idő alatt. A legtöbbben a darab formai felépítését, dialógusszerkezetét elemezték, javaslatokat kaptunk egyes szimbólumok, motívumok erősítésére, bizonyos szereplők indítékának konkretizálására. A szöveg fejlesztését tekintve számos ötlet és alternatíva él a fejünkben. A következő hetek nagy feladata lesz, hogy az alapos, olykor egymással ellentétes vélemények alapján egy egységes konstrukciót alakítsunk ki, és ennek mentén haladjunk tovább.”

Kucsov Borisz (1987) színész, az Újvidéki Művészeti Egyetemen végzett, jelenleg a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház tagja. 2015-ben már szerepelt a Nyílt Fórumon, és *A bñnsági samuráj* című darabjával meg is nyerte a Vilmos-díjat. Most beküldött drámája, a *Félelem és reszketés Szabadkán* is az általa jól ismert közegben játszódik. „Képregény drámája” antiutópia arról, mivé válhat egy város a politikai harcok eredményeképpen. Azok közé a szerzők közé tartozott, akik a csoportmunka alatt inkább hallgattak, mint beszéltek. Belül azonban igen szélsőséges

amplitúdókat élt meg a teljes elbizonytalanodástól az azonnali munkakedvig. Bízunk abban, hogyha leülepednek a négy nap tapasztalatai, tud építkezni belőlük.

Maros András (1971) író, drámaíró, forgatókönyvíró, egy félkész drámával jelentkezett (a pályázati kiírás szerint erre volt lehetőség), *Kerítések* címmel. A darab témája a menekültválság. Jó megoldásnak tartotta, hogy egy csoportban négy ember van, így még nem tart túlságosan szét a beszélgetés. Véleménye szerint a szerző dolgát egyszerre könnyítik és nehezítik a külső vélemények, de némi ülepedés után eljön a hogyan tovább, a döntés ideje.

Szilágyi Eszter Anna (1964) költő, rendező, a sok színházi tapasztalattal bíró pályázók közé tartozik. Árnység-színház néven saját színházat is működtetett Pécsen. A pályázatra beküldött darabjában, *A Nyíregyháza utcában* költői és színházi világa találkozik. Az Amszterdamban valóban létező, Kelet-Magyarországról oda került prostituáltak lakta utcában játszódó drámát verses formában írta meg. Őszintén beszélt arról, hogy ez a „vizsgahelyzet”, amikor az ember munkáját ilyen sokan, sokféle szempontból elemzik, szorongást is keltett benne, főleg akkor, amikor úgy érezte, hogy az egyik csoportról „lepattant” a darabja. Volt azonban olyan csoport is, ahol a dicséretes sorától jött zavarba.

Znajkay Zsófia (1986) televíziós adásrendezőnek és műsorvezetőnek tanult a Színházművészeti Egyetemen. Színész, a TÁP színház tagja, aki már több darabot is írt. *Rendezői változat* címmel adott be pályamunkát, ami egy drámaíró álmában játszódik. A Fórum legjobb tapasztalata számára az volt, hogy végre nem megrendelésre kellett dolgoznia, a megrendelő igényei szerint, hanem a szerző és szövege álltak a középpontban.

A zalaegerszegi négy nappal nem ért véget az ideji Nyílt Fórum. Az újabb forduló március végén, a debreceni DESZKA Fesztiválon következik, addigra a szerzők az itteni tapasztalatok alapján módosíthatják, továbbírhatják a darabokat. Júniusban pedig a Pécsi Országos Színházi Találkozón a nagyközönség is megismerkedhet a művekkel: a tervek szerint valamennyiből felolvasószínházi előadás készül.

Kutszegi Csaba

„Rémlik, mintha látnám...”

A *Toldi* színpadon

Ha élne most Arany János, és megkérdeznénk tőle, hogy hajdan, a *Toldi* írásakor gondolta-e vajon, hogy elbeszélő költeményének veretes nyelve majdan, a 21. század első éveiben etalonként fog szolgálni a progresszív (fizikai!) színházi kísérletezéshez, anekdotán alapuló ismereteink szerint ezt válaszolná: „gondolta a fene...”. Pedig úgy lett!

A színházcsinálók évezredes vágya-gondja, hogy sikerrel jelentessenek meg epikus szövegeket színpadon. E külső és belső késztetés nyomai megfigyelhetők az ókori görög drámákban a kar egyes szövegrészleteiben, a középkori moralitásokban, az egyszerű vásári kikiáltók, és a

már jól képzett commedia dell'arte-figurák narrációiban, és hogy egy ugrással a mában teremjünk, minden olyan 20-21. századi progresszív színházi kísérletben, amelynek alkotói egy-egy nagyregényből, verses elbeszélésből vagy egyéb, nem drámai szövegből próbálnak meg előadást létrehozni. Két okból érdemes ilyesmivel kísérletezni: az izgalmas sztori miatt, vagy az irodalmi alkotás nyelvi színvonala okán.

Utóbbi esetben a rendezők, vagy a fizikai színházi rendező-koreográfusok színpadi jelenetézéssel igyekeznek feltárni nyelvi mélységeket. Sőt, olyasmit próbálnak színpadon megjeleníteni, amihez a szó önmagában kevés, legalábbis

közös, egyszerre élvezhető élményt nem tud nyújtani, mert minden befogadóban más-más képzetet szabadít fel. A színházban nem történik egyéb, mint hogy a rendező bemutatja a maga szöveg keltette szabad képzetársításait, a néző meg fizet azért, hogy megismerje azokat. Jó esetben ez nem rossz üzlet, mert a rendező általában színesebben, sokoldalúbban asszociál, mint a műélvező néző, sőt, szakmai ismeretekkel felvértezten azt is tudja, hogy képzelgéseit milyen módon lehet a játéktéren hatásosan megjeleníteni. Így különleges érdekességhez juthat a publikum. De ehhez elengedhetetlen a tartalmas, formába öntött, jól megírt szöveg.

Ez akkor is így van, ha korunkban sokan kísérleteznek szándékosan rosszul megírt (rontott), vagy meg sem írt szövegekkel. Ez utóbbiak lehetnek a posztmodern irodalom nyelvi kollázsai, interneten gyűjtött trendi tartalmak vagy köz-

napi életből mikrofonpuskával elkapott monológok-dialógusok. Az ilyen nyelvi alapokon folytatott kísérletek sokszor igen hasznosak, kitűnő színházi minőséget eredményeznek, mint sok olyan egyéb műalkotás, mely valamilyen létező tagadásából indul ki. Kulturális károkozás csak akkor következik be, ha a kísérletezők a *létezőt* nem (csak) tagadni, hanem (örökre) eltüntetni akarják. De a tartalmas, megformált szövegek úgysem tűnnek el örökre az irodalomból, ha ideiglenesen háttérbe is szorulnak, valamilyen úton-módon újra előkerül(het)nek, sőt, akár divattá is válhatnak. Ezt bizonyítja Arany *Toldija* is.

Horváth Csaba rendező-koreográfus az elbeszélő költeményből vizsgaelőadást készített, amelyet a Színház- és Filmművészeti Egyetem negyedéves fizikai színházi rendező szakos hallgatói mutattak be 2012. október 25-én az Ódry Színpadon. Az előadás azóta számos fesztiválon és vendégszereplésen sikert aratott és jelenleg is repertoáron van a budapesti Thália Színházban.

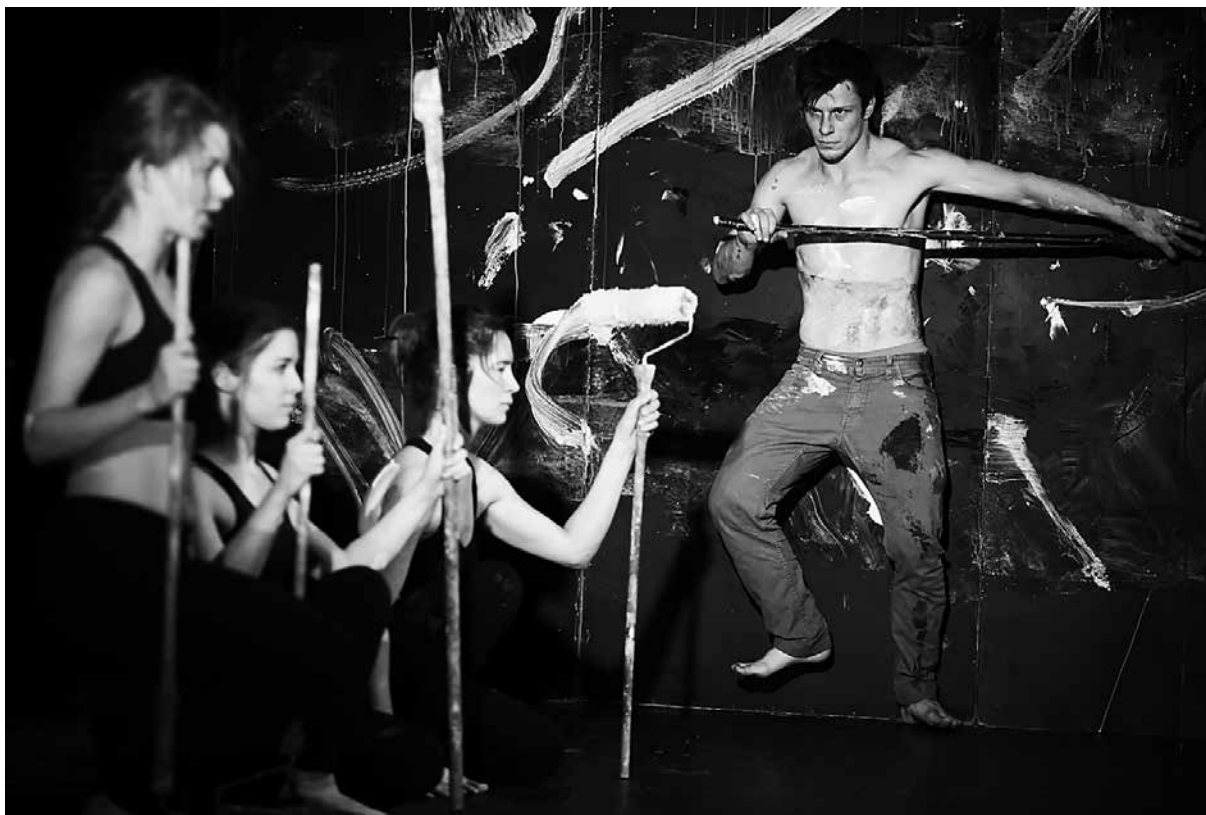
A siker egyik titka kétségtelenül az, hogy az előadást belengi egyfajta iskolaiszínjátszó-báj, mely minden korosztályt a boldog középiskolai diákévekre emlékeztet. Azok a nézők meg, akik éppen ezeket az éveket tapossák, a megszépítő színházi messzeségből szintén örömmel gondolnak vissza az irodalomórákra. Az előadásnak ugyanis határozott diákmeháskodás hangulata is van, olyan, mintha az osztály egy órán a kötelező verstanulás eredményét prezentálná szabadon, bármilyen megragadható, ötletes nyomatékosító eszközök bevetésével. A *Toldi* szövege sokakban ébreszt hasonló emlékképeket, hiszen évtizedeken át kötelező volt legalább egy énekét kívülről megtanulni (lehet, ma is az). A tanulók többsége felelés közben színházi előadást rendez: aki magabiztosan szavalja a verssorokat, annak marad kapacitása belső vízióknak teret engedni, aki meg nehézkesen, lassan szedi elő a megfelelő szavakat, az azért ábrándozik, mert a nyögdecselés közben akad rá ideje bőven. Horváth Csaba nem csinált egyebet, mint a vers-elhangzás közben működő képi fantáziálását realizálta, persze profi színházi (hátsó) gondolattal: realista, kosztümös, külső helyszínes „filmpergetés” helyett az osztálytermi milliő és a közelben található tárgyak segítségével jelenítette meg az asszociációit, kreatív ötletekkel feldúsítva.

Mivel osztályteremben szénaboglya és petrencés rúd ritkán található, ezért az első ének híres erőmutatványát másmilyen tárgyakkal és/vagy eszközökkel kell/lehet képileg megfogalmazni. Arról nem is beszélve, hogy ha a képzeletbeli, vagy *színházilag* valóságos szereplők akcióikkal és eszközeikkel konkrétan csak leutánoznák a hallható szavakat, csak láthatóvá tennék azok elsődleges jelentését, és ezzel a cselekvéssel nem bányásznának elő a szöveg mélyéből árnyalt jelentésrétegeket, akkor nem mutatnának fel nyelven túli többletet. Márpedig színházat csinálni csakis ezért érdemes, ráadásul a szimpla leutánzás-illusztrálás felszínesen banális, és az előadás hamar rendkívül unalmasá válik.

Horváth Csaba rendezésében – miközben egy másik színész az idevonatkozó részletet mondja fel – az éppen Toldi Miklós szerepébe helyezkedő játszótárs fekvőtámaszozik, hátán félig ülve egyensúlyoz egy lány, aki oldalra kinyújtott lábával és ugyanabba az irányba mutató kezével artistikusan egy irányjelző pózna benyomását kelti. Így fekvőtámaszt végrehajtani nagy erő kifejtést igényel, és a közös testkonstrukció igencsak ingatag. Éppen olyan, mint egy hatal-

mas rudat a végén megragadni, felemelni, és Buda felé mutatva, vízszintesen megtartani. A néző persze mindezt nem gondolja végig, csak bámulja a stilizált tantermi környezetben a találékony fiatalok erejét, ötletes játékát. Mindez passzol a vershez, a kialakuló hangulathoz. Az ötletes-játékos erőpróba mögött érezhetően indulatok is feszülnek, amit már a néma, kemény, „lázadó” csoportos nyitótánc is félreérthetetlenül megalapozott.

A rudas-fekvőtámaszos jelenet egy könnyen elemezhető, viszonylag rövid kommunikációs egysége a Horváth Csaba-féle komplex fizikai színházi nyelvnek. A történet előre haladtával, a nagyobb szemantikai egységekben a képlet persze bonyolódik, de a nézőnek egyre inkább az a benyomása támad, hogy érti, sőt élvezi ezt a sokrétű, furcsa nyelvet, melynek befogadását, megfejtését egyáltalán nem kell túlkomplikálni. A *Toldi* esetében például tényleg elég elővenni egykori kamasz énünket, visszaemlékezni arra, mi minden járt a fejünkben a verset hallva (vagy mondva) felettetés közben az órán, és hogy lát-szólag buta, de szabad, csapongó képzeletünk mennyire betöltötte, birtokba vette a költeményt.

A fizikai színház mozgásakcióival igen hatásosan lehet éreztetni a kockázatvállalást. Sőt: ez ennek a színházi nyelvnek a *sine qua non*-ja. Ebben a műfajban a mozgássorozatok nem lehetnek könnyed, díszítő sorminták. A mozgásakciók csak akkor töltik be a funkcióikat, ha kemények, ha végrehajtásuk testileg-fizikailag is kockázatos, mert az esetek nagy részében így tudják megjeleníteni a szereplők belső, lelki „kockázatvállalását” is. A *Toldi*-előadás kiemelkedő „fizikai” része a réti farkasokkal vívott küzdelem közbeni csoportos harcművészeti bemutató, az elszabadult bika általi fenyegetettség ábrázolása leakasztott, üveges ablakkeretek játékaival, valamint a cseh vitézzel vívott párbaj „illusztrálása” falfestéssel és festékszórással. A kemény, dinamikus mozdulatokat persze időnként érzékletesen és jelentésesen ellenpontoszzák a csöndes, ihletett lírai pillanatok. Amikor Toldi elérzékenyül, mert eszébe jut az öreg édesanyja, egy közelben tartózkodó lány egyszerűen szájon csókolja. A mozgás és az eszközök nem egyszer konkrétan illusztrálják is a felhangzó verbális tartalmakat (tehát: kocsmai ivászaton demizson is járhat kézről-kézre), de legtöbbször elvont, jelképes, elidegenítő a ko-rográfia, éppen azért, hogy a jelenetet elemelje a hétköznapi jelentéstartalmat is hordozó szavak banalitásától.

A *Toldi* fizikai színházi etalonná válásában az

általánosan jó szövegminőség mellett szerepet játszik az elbeszélő költemény mese- és színházszerűsége is. Ezen belül rendkívül szerencsés, *korszerűen felhasználható* a dialógusok és megszólalások, valamint a narráció aránya, viszonya. Játékra és elidegenítésre egyaránt kiváló lehetőséget teremt, ha egy szereplő, miközben akciózik és párbeszédbe elegyedik, *önmagát narrálva* meséli is az eseményeket. A költemény tulajdonképpen folyamatos fizikai színházi helyzetgyakorlatokból áll, melyek megrendezése beszédben, mozgásban, játékban (és amiről nem beszéltünk: énekben, zenében) kitűnő színészi teljesítményekre, valamint színházi kísérletezésre ad alkalmat. Ha folyamatosan lenne fizikai színházi rendezőképzés, javasolnám, hogy minden hallgatónak kötelező legyen a maga *Toldi*-variációját megrendezni.

Arany János halhatatlan költeménye nemcsak a kísérleti színházban él és virul. Például játsszák a Pesti Színházban, Csöre Gábor előadásában, Paczolay Béla rendezésében – hagyományosabb színházi körülmények között. Persze ez a *Toldi*-előadás is a fiatalokat akarja megszólítani: Csöre személyében egy mai srác, mai gesztusokkal, trendi hanglejtésben mondja fel, vagy inkább játssza el a költeményt. Buszmegállóban várakozik, és a messzeségbe nézve fedezi fel a

táját („Ég a napmelegtől...”), majd belép a történetbe, úgy, hogy valamennyi szereplőjét, markánsan karakterizálva őket, megjeleníti, és az elbeszélő részeket is „eljátssza”: a legtöbbször vagány stílusban sztorizik, magyaráz a – főleg felső tagozatos és gimnazista – közönség tagjainak. Kis ízelítő a versmondását kísérő körítésből: a „szép magyar vitézek, aranyos leventék” Toldi mellé állva szelfiket készítenek magukról, maga Toldi olykor kiszól a szövegből a közönségnek („Hello” – mondja például egyszer), a kocsmajelenetben a sörivás után egy (nem is olyan kicsi) büfi is kicsúszik belőle, a dobozos sört az anyja által küldött cipóban találja meg (pénzrejtő vasszelence helyett), az újonnan vett szép harci ruhája focidrukker-szerelés baseball-sapkával, a cseh vitéz vaskesztyűs kezének megszorítását a végig keze ügyében maradt sörös doboz szétnyomásával demonstrálja... Minden ilyen akciót hálás tetszésnyilvánítással fogad a publikum.

Bármit gondolt is (vagy nem gondolt) Arany János 1846-ban, *Toldija* – megírása után jó 170 évvel is – él, színházban is keresett, kurrens csemege.

In memoriam

Angyalok márpedig vannak Vathy Zsuzsa (1940-2017)

Vathy Zsuzsa és Lázár Ervin Ervin a mosoly, a boldogság mellett a szomorúság megannyi fokozatát ismerte. A „lukasserpenyő szomorúságot”, a „hervadt dália állapotot”, az „elázott zászló” érzést és a „vízzeltelt szarvasnyom” nyomasztó állapotát. Most, hogy már mindketten másutt vannak, mintha a szomorúság változatai a gyász stációi is lennének. Nehéz szívvel sétálok végig a Lónyay utcán, kémelem a házat, ahol közös otthonuk volt. 1912-től négy éven át a szomszédban működött a Nyugat szerkesztősége. Vathy Zsuzsa gyakran emlegette örömmel, milyen jó érzés számára, hogy egykor például Ady Endre, Babits Mihály, Kaffka Margit sétált ugyanezen ablakok alatt. Szerette a Vásárcsarnokot, ismerte a környék titkait, a régiségkereskedőket, a hajléktalanokat. Volt alkalma mindent megfigyelni, mert a rendszeres úszás mellett rengeteget gyalogolt. Ha beszélgettünk hazafelé menet, elképesztő iramot diktált. Különös módon mégis észrevett mindent, felfigyelt az emberekre, reagált az utca történéseire. Nem szeretett szerepelni, de a párbeszéd során gondolatai lépései iramát diktálták. Nyitott volt, őszinte, kedves. Megpróbáltatásai ellenére is szeretettel, bizalommal fordult az emberekhez. Érdekeltek a megjelenő könyvek, a könyvbemutatók, a konferenciák, a kiállítások. Nem idealizálom, valóban ilyen volt.

Angyalok márpedig vannak. Valamennyi alkalommal ez volt találkozásaink konklúziója számomra. Lázár Ervin többször említette ezt, s ő bizonyosan tudta, mert egészen közletről ismert egyet. És különös módon Zsuzsával *Angyalhíd* című regénye révén kerültünk közelebb egymáshoz. Akkor arra gondoltam: mintha hősnői jellemvonásai szintetizálódnának benne. Színes, összetett egyénisége írásait is meghatározta.

A legkülönbözőbb közösségekért való aggodalom, a közösséghez tartozás érzése, vágya mellett igazi különc is volt. Nem életvitelében, magatartásában, inkább alkotóként, legbelül. Törékeny alkata, kedves mosolya mellett erős személyiséggel rendelkezett. Már fiatal lányként rendhagyóan és rendkívül bátran reagált arra, hogy családja politikai megbélyegzettsége miatt másodsorra sem vették fel az egyetemre. Összecsomagolta bizonyítványait, okleveleit, amelyeken miniszteri aláírás szerepelt, és elküldte a minisztériumba azzal az üzenettel, hogy amennyiben ennyit ér egy miniszteri aláírás, ezekre nincs szüksége. Merész volt, különösen, miután édesapja a Magyar Közösségi Per egyik gyanúsítottjaként 1947-ben internáló táborba került, majd szabadulása után kisemmizték, és lehetetlenné tették, hogy ügyvédi hivatását gyakorolja. Vakmerő volt azt követően, hogy olyan emberek befolyásolták sorsát, mint például első munkahelyének, a pápai húsgyárnak egyik „főembere”, aki úgy vélekedett: „Munkát se szabadna az ilyennek adni. Táborba vinni őket, anyjukat, apjukat. Megúszták? Itt vannak? Majd utánanéz. A mihasznával pedig addig is le a bélmosóba.” (Vathy Zsuzsa: *Életünk színtere*. Kortárs, 1995. 2.)

Ezt követően meghallgatásra hívták a minisztériumba, s ugyan bölcsészhallgató nem lehetett, de 1959-ben megkezdhette Veszprémben egyetemi tanulmányait a Vegyipari Egyetemen. 1964-ben vörös diplomával végzett olajmérnökként. Nem csak a tematika szempontjából befolyásolták írásait a Százhalombattán vegyész mérnökként töltött évek. Prózájára az érzékenység, az asszociatív jelleg meghatározó volta mellett a vegyészeti kísérletező kedv, a sokféle „anyag” vegyítése és a mérnöki pontosságra való törekvés is jellemző.

Kiállt másokért is. Peremhelyzetbe került emberekért: a politikai elítéltekért, a hajléktalanokért, a kisebbségi létben élőkért, a magányosakért, a különcökért, a munkásokért, a tanyán élőkért. Egyes emberekért és embercsoportokért. De szót emelt az értelmiségiek, művészek léthelyzetének javításáért, az emberi kapcsolatokért, az emberségért is. Meghatározó volt számára az egyes ember és egy-egy adott közösség identitásának kérdése.

Alapos volt és igényes. Ahogy a nagy vállalkozások (pl.: *Herend, az más; Columbo autója*) esetében, egy tárca kedvéért is kutatott, személyes élményeket gyűjtött. Választott témáinak komolysága mellett a humorérzék, az emberek, sorsok, események más nézőpontból való megközelítése, a tragikomikum láttatása is meghatározó vonása írásainak.

Kíváncsi volt. Az embert szociális lénynek tekintette, olyannak, aki akarva, akaratlanul függ a külvilágtól, ugyanakkor hatással is van arra. A velünk élő párhuzamos világokat kutatta. Minden érdekelte, amit nem ismert, ami körülvette. Írásait a megismerés és az írói interpretáció összefüggései még izgalmasabbakká teszik. Az egyénre koncentrált, saját értelmezésében kereste az egyéni sors és a külvilág összefüggéseit.

Az emlékezés, az értékekért folytatott küzdelem, a megőrzésükre való törekvés mellett mindent átható szabadságigény jellemezte.

Többek között ez vezette az alkotáshoz is. Különös módon éppen vegyész mérnöki munkájának köszönhetően gyermekkorától vágyott első külföldi útját, amely az akkori NDK-ba vitt. Erről az útról szól első irodalmi folyóiratban, az Új Írásban megjelent novellája, az *Útjelentés*. Azonban első publikált írása a veszprémi Egyetemünk című lap pályadíjas novellája, a *Theseus* volt, 1964. október 17-én. Az *Útjelentés* megjelenését követően a csepeli papírgyár üzemi lapjához került. Akkoriban ez szokás volt, több író dolgozott üzemi lapoknál. Ez nem csupán pénzkereset volt számukra, de olyan elfoglaltság is, melynek során tanulhattak, tapasztalatot szerezhettek az írás terén is. Riportkönyveiben az itt szerzett tapasztalatait, élményeit is kamatoztatta (*Úgy hívtak, hogy Nyúlpatikus; Kvarcóra ír himnusszal; Herend, az más*). Az újságírás megtanította arra, hogyan szólítsa meg az embereket, hogy nincsenek tabukérdések, bátran kapcsolatba kell kerülni az emberekkel.

A *kert* című novellájában írta meg íróvá válásának, pontosabban az ahhoz vezető döntésének történetét. Az egyetemi szünidő alatt a fiatal lány előtt a lét új dimenziói nyílnak meg, olyasmit érez, lát, amit addig soha. Félredobja a rossznak titulált klasszikus olvasmányt (*Thibault család*) és közli szüleiivel: író lesz. Ők aggodalommal fogadják a hírt, de sem ez, sem öccse ragaszkodása nem tarthatják vissza, útnak indul választott jövője felé. Személyes döntése identitásteremtés is egyben, meghatározása annak, mivel szeretne foglalkozni, hogyan definiálná önmagát. Vathy Zsuzsa önreflexív prózájában – más írónőkhöz hasonlóan – az írás, az alkotás is tematizálódik. A feminista irodalomkritika ezt a női szerzők nyelvhez fűződő viszonyával magyarázza. Vathy Zsuzsa számára fontos volt a saját nyelv megtalálása, emellett ahogy ő maga fogalmazott: „Az írás – számomra – gyakran erőmön felüli küzdelem az anyaggal, a formáért.” (*Valami történet*. Beszélgetés Vathy Zsuzsával. Magyar Napló, 2006. 6. 31.)

1970-ben jelent meg első novelláskötete, az *Erőterek*. Egyetemi éveit idején írott novelláit senkinek sem mutatta meg. Nem tartozott írói csoportokhoz, ahol értő javaslatokat, építő kritikát kaphatott volna, ezért is érezte ajándéknak Szentkuthy Miklós ismeretségét. Szentkuthy hosszú elemzést írt *Az én üvöltéseim* című novellájáról, amely később az *Erőterek*ben jelent meg. Másik szeretve tisztelt mestere Mándy Iván volt. Megismerkedésüket követően tudta meg, hogy Mándy felesége, dr. Simon Judit Pápán vívótársa volt. Mándy nyomon követte Vathy Zsuzsa pályáját. Az első kötetét méltatta, a másodikát bírálta, s ő javasolta József Attila-díjra. Vathy Zsuzsa Mándy és korosztályának írói részéről éppen ezt a segítő, de nem ajánrózó jelenlétet tartotta fontosnak az alkotói fejlődés szempontjából.

A formáért folytatott küzdelem szenvedélyének eredményeképp az újságírás és szerkesztés

mellett sorra jelentek meg prózakötetei (*Adjál nekem vasfogat!; Lúdtalpbetét Adonisznak; Az ősi háztető; Ki látott rétisast?; Szívrepesve; A túlélés románca; Angyalhíd; Életünk, halálunk; Angolpark; Columbo autója; Kávé-rajzok; Az élet vásárcsarnoka; Ki nevet a végén?*). Prózája helyet talált magának a magyar irodalomban. Díjai, a kötetről kötetre gazdagodó recepció arról tanúskodik, hogy írásai bekerültek a magyar irodalmi kánonképzés folyamatába.

A megkonstruált szerzői lét és az alkotó mindennapi életének szoros kapcsolatára utal, hogy határvonalat húzott saját alkotó útján, a rendszerváltozás előtti és utáni korszakra bontva azt. A rendszerváltozás előtti írások az ötvenes, hatvanas, hetvenes évek világát idézik, útkeresést, a kitörés vágyát, személyes, családi és közösségi drámákat. Azt az ambivalens létélményt, amelyet például a „kisváros”, Pápa jelentett számára. Egyfelől a híres iskolavárost, a nagy elődök koptatta utcákkal, Petőfi, Jókai, Deák Ferenc és mások emlékével, szellemiségével; másfelől a fullasztó ellenőrizhetőséget, a társadalmi megfelelés kényszerét, családi tragédiájuk következményeként a megbélyegzettséget.

A rendszerváltást követően többször nyilatkozott arról, hogy már csak az élet „szépségeiről” szeretne írni. Tudjuk, ez csak részben sikerült neki, hiszen alkotói természeténél fogva továbbra is nyitott szemmel járt és nem hagyta szó nélkül a látottakat.

Emellett Vathy Zsuzsa nemcsak prózájában, de a magánéletében is vallotta, boldog, hogy a család mellett döntött, s hogy sok nehézség árán így is vállalni tudta az alkotói utat. Úgy vélte, az alkotáshoz megfelelő fizikai és lelki körülmények szükségesek. A lelki feltételek szempontjából lényeges volt számára, hogy „Ne kérdőjelezze meg senki, szükség van-e arra, amit csinál, ne kelljen újra és újra bizonygatnia, hogy számára ez fontos, a legfontosabb, és ez nincs ellentétben az élet természetes rendjével.” (*Valami történet*) Valamennyi alkalommal hangsúlyozza azt is, hogy ennek belátásához olyan férj, társ kellett, mint Lázár Ervin. Büszke volt gyermekeire – Fruzsínára és Zsigmondra –, unokáira. Közös életük és a szeretett társ halála ugyanúgy részévé vált önreflexív prózájának, mint szülei története, gyermekkorának világa.

Vathy Zsuzsa prózáján mindezek mellett átüt a derű, amely leginkább szeretetből, a szeretet, odafigyelés iránti belső igényből fakad. Szereplői, ahogy ő maga is, zavarba ejtő természetességgel fordulnak a világ, s főként az egyes ember felé. Írásait ezért nem elsősorban a recepcióban gyakran hangoztatott önéletrajziség, „realizmus”, hanem érzékenység, kíváncsiság, a megértés, megismerés, „igazság” iránti vágy, emberi szolidaritás jellemzi. Szeretete, lénye pótolhatatlan számunkra. Egyetlen vigaszunk lehet: angyalok márpedig vannak, még ha párhuzamos dimenziókban is.

Ekler Andrea

Kültelkek ködlovagja Mózés Attila (1952-2017)

Valami lóg azon a fán, ahol *kezdődik* a vidék, amit szemhatárig üresen hagytak az eltakarodott nyájak, mikor lelegelték a fűvet; a fán lógó valamiről hamarosan látni, hogy valaki inkább, aki egy nem tudni, milyen fajtájú, de nyilvánvalóan, szemmel láthatóan, bár ésszel nehezen felfoghatóan *akasztófára* kötötte föl magát, ám a gerince nem törött el, így megfulladt, s a kiküldött, aki valahonnan, valamiért megérkezett a füstkorommal borított, Isten háta mögötti kisvárosba, belemeredt a savószínű alkonyatba, mielőtt kikötött a másodvirágzását élő Elvira házában, hogy végül csakis azért ne ragadjon ott örökre, mert valahogy mégsem fogadja be a füstkormos világ és valahogyan ő sem emészti meg igazán, a lelke legmélyéig a feketére pácolt környezetet. – Megengedhetetlenül leegyszerűsítve ennyiről szól Mózés Attila karkai hangulatú, sötéten groteszk elbeszélése, a *Füstkorom*, ez a nyomasztó atmoszférájú, mégis egy bizonyos módon és egy bizonyos típusú élettel csordultig teli prózamű, amely olyan nagyon mózesattilás, s amelyet olvasva olyan könnyű megérezni, mi is az a mózesattilás írásművészet. Ugyanakkor olyan nehéz kimondani, körülírni, meghatározni, voltaképpen mi is az.

Mózés Attila a hangulat mestere. Nem lehet véletlen, hogy első kötetének, az 1978-ban, a Forrás-sorozatban megjelent *Átmeneteknek* a *Szövegek különböző hangulatokra* alcímet adta, s hogy az egyik utolsó kötete, a 2010-es *Zsibvásár* is nagyon hasonló, az előbbivel kommunikáló alcímet visel, amely így hangzik: *Szövegek egyetlen hangulatra*. Mózés Attila légköre, íze, aromája a határvidék légköre, íze, aromája; prózája határ a modernitás és a tradicionalizmus, az álom és a valóság, a realitás és a fikció között. Mózés Attila írásai a peremvidéken egyensúlyoznak, a kültelkek jelentik az ő igazi közegét, befogadó, tápláló, inspiráló otthonát szintén ott, a kültelkeken találja meg „Vendéglátóid kérdésére azt válaszolod: Igen, egy *kültelki* kocsmát akarsz látni, s arra gondolsz álnokul: egy olyant, mint otthon.” – írja a *Színek és helyszínek* című, meghatározhatatlan műfajú szövegében (*Yesterday, Az Oroszlán Hava és egyéb történetek*, 1990). Márpedig a kültelkek csak félig-meddig tartoznak a civilizációhoz, a kültelkek kicsit városiasak, kicsit vidékiesek, realitás és irrealitás pólusai közt vibrálnak, e két pólus között rajzolódnak ki erővonalaik, e két pólus közt rendeződnek el, akár mágneses mezőben a vasreszelék. A kültelkek átmenetek (lásd: Mózés Attila első kötetének címét!); a kültelkek saját törvényszerűségeik és készítetéseik szerint élnek a mindennapjaikat, amelyekben minden megtörténhet; a kültelkek ideje látszólag párhuzamosan halad a mainstream világgal, nagy ritkán reflektálva arra, javarészt azonban mit sem törődve a fősodorról, az órák hol több, hol kevesebb percből állnak össze teljessé, s nem ritka az sem, hogy töredékesen maradnak. A kültelkek a sorsukat maguk írják és formálják, s bár a központ rendre igyekszik bele-beleavatkozni a kültelkek életébe, ez inkább kevésbé,

semmint többé sikerül csupán. Mózes Attila ennek a peremvidéknek, ezeknek a kültelkeknek az írója. Saját késztetései és önnön törvényszerűségei irányítják.

Például, amikor Panek Zoltán címötletére megírja azt a *beszélyt*, ami bármikor, bármelyik világhírű mágikus realista regénnyel szemben megállná a helyét. Sőt. A legtöbbet messze túlszárnyalja. Az *Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket* látomásos, szürreális, a fantasztikumba hajlóan groteszk világa lebilincselő, magával ragadó, káprázatos és mindemellett kíméletlenül pontos, aprólékosan realista. Ez a, szerzője által beszélynek aposztrofált regény, állítom, hogy nem csak az erdélyi vagy az ősszmagyar, de a világirodalom egyik legjelentősebb prózai műve is. Ha akarnánk, beállíthatnák a mágikus realista könyvek sorába, ha úgy tartaná kedvünk, mitológiaiaként forgathatnák, vagy éppen szociografikus meseként, mert ez a könyv egy kicsit mindegyik, miközben leginkább egyik se. Talán ezért is az alcím-értékű műfaji meghatározás: beszély. Talán ezzel is azt jelzi a szerző, saját törvényei irányítják, amelyben a tradíció éppoly fontos, mint a modernitás eredményei, látásmódja, korszűrője. De akár így van, akár nem, akár így, akár úgy vesszük kézbe ezt a művet, nyomban behódolunk neki, az kétségtelen. És el kell olvasni újra és újra, hogy fölvehessük minden szálát ennek a furfangosan szerteágazó történetnek, mely bizonyos értelemben realistább, mint Bodor Ádám *Sinistra körzete*, más szemszögből viszont meseszerűbb, ám ami Bodornál és Mózesnél egyaránt tetten érhető, ami miatt a két regény összevethető, s ami miatt össze is kell vetni őket, az a sajátos peremhelyzetbe ágyazottság, a kelet-közép-európaiság plasztikus megjelenítése a maga abszurdításával, fájdalomával, elhallgatásaival és torzításaival, vágyaival és kudarcaival, naivitásával és kegyetlenségével, ragaszkodásával és elkívánczolásával. Amint a *Sinistra körzet*, úgy az *Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket* is újra megfogalmazza Erdélyt, egyúttal Kelet-Közép-Európát, vagyis a grendeli Abszurdisztánt, miáltal újra fölrajzolja a kontinens és a bolygó térképére ezt a valójában alig, annál inkább *félreismert* területet.

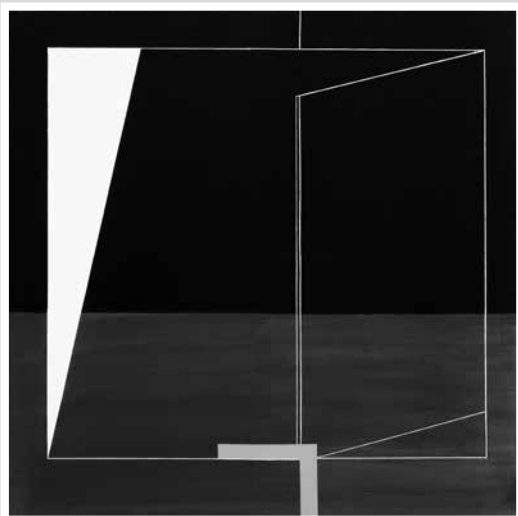
Mózes Attila, a kültelkek ködlovagja ezt tette valamennyi írásával. S tette úgy, hogy megfogadta Nemes Nagy Ágnes tanácsát – „Ne mondd soha a mondhatatlant, / mondd a nehezen mondhatót” –, tette a dolgát, amire szerződött az élettel. Elmondta, amit el kellett mondani. A nehezen mondhatót. „És még sok mindenről kéne beszélni, de vagy nem hagyják, vagy nem tudok.” – írta a *Megváltás* című kisregénye végén, 1985-ben. Szerencsére azért még beszélt azután is sok mindenről. Bár beszélhetne, mesélhetne még tovább. De már végképp nem tud. Mert 2017. január 31-én, életének hatvanötödik esztendejében elhagyott bennünket. *Úgy lengett át a híg semmibe, mint egy nyár, mely már mindörökké a nevére emlékezik.*¹ Hiszem, hogy tényleg mindörökké emlékezünk a nevére. Hiszem, hogy nem marad az idők végezetéig ködlovag, föl-földerengő, elmosódó alak, mások árnyékából elő-előkukkantó, hanem elfoglalja az őt megillető helyet az első vonalban, a legjobbak között, ahová mindig is tartozott és ahová, amíg világ a világ, mindig is tartozni fog.

Bene Zoltán

¹ A mondat eredetileg így hangzik: Úgy lengenek át a híg semmibe, mint egy nyár, mely már mindörökké a nevükre emlékezik. Az *Oroszlán Hava* című elbeszélés zárómondata (*Yesterday, Az Oroszlán Hava és egyéb történetek*, 1990.).

Vollein Ferenc: Szecessiós Madonna

Konok Tamás: Kékes - 2016

Szerzőinkről

- Babiczy Tibor** (1980; Székesfehérvár) költő, szerkesztő, újságíró
Bátyi Zoltán (1956; Szeged) író, újságíró
Bene Zoltán (1973; Szeged) író, szerkesztő
Berka Attila (1976; Budapest) író, szerkesztő
Bódy István (1963; Solymár) költő
Bozók Ferenc (1973; Gyöngyös) költő, esztéta
Braun Barna (1990; Budapest) író, szerkesztő
Csehy Zoltán (1973; Pozsony) költő, műfordító, irodalomtörténész, kritikus
Ekler Andrea (1971; Budapest) irodalomtörténész, kritikus
Elter András Brúnó (1985; Budapest) író
Gáspár Ferenc (1957; Budapest) író, újságíró
Háy János (1960; Vámosmikola) író, költő, illusztrátor
Horváth János Antal (1993; Budapest) forgatókönyvíró, drámaíró, költő
Jassó Judit (1977; Budapest) író, költő
Juhász Tibor (1992; Salgótarján) költő
Karácsonyi Zsolt (1977; Kolozsvár) költő, műfordító, szerkesztő
Kemény Zsófi (1994; Budapest) slammer, költő, író
Kostyál László (1962; Zalaegerszeg) művészettörténész
Kovács Kristóf (1993; Salgótarján) költő
Kutszegi Csaba (1957; Budapest) kritikus, szerkesztő
Lackfi János (1971; Zsámbék) költő, író, műfordító
Marton Árpád (1972; Szeged) művészeti író, kritikus, újságíró
Miklya Zsolt (1960; Kiskunfélegyháza) író
Molnár Krisztina Rita (1967; Budapest) költő
Morva Mátyás (1994; Dunaszerdahely) író
Nagy Rita (1996; Nagyvárad) költő
Nemes Anna (1991; Dunaújváros) író, tudósító, hírolvasó
Oláh András (1959; Hajdúnánás) költő, író
Pénzes Csaba (1959; Zalaegerszeg) író, rendező, közművelődési szakember
Pollágh Péter (1979; Budapest) költő, kritikus
Salamon Júlia (Budapest) művészettörténész
Stermeczky Zsolt Gábor (1992; Budapest) költő
Szekeres Sándor Gábor (1978; Szeged) író, közművelődési szakember
Szemes Péter (1979; Zalaegerszeg), irodalomtörténész, kritikus
Tomaji Attila (1959; Budapest) költő, tanár
Turbuly Lilla (1965; Budapest) költő, prózaíró, kritikus
Turczi István (1957; Budapest) költő, író, műfordító, szerkesztő
Utassyné Józsefné Horváth Erzsébet (Rédics) tanár, ny. iskolaigazgató
Vajda Mihály (1935; Budapest) filozófus, egyetemi tanár, akadémikus
Varga Melinda (1984; Gyergyószentmiklós/Kolozsvár) költő, szerkesztő
Vörös István (1964; Budapest), költő, író, műfordító, szerkesztő
Zsávolya Zoltán (1968; Budapest) költő, író, irodalomtörténész, esztéta

A lapszámot **Lukács Zoltán**, **Dömölky Dániel**, és **Dusa Gábor** fotóival illusztráltuk.